

Avaux, Jean Antoine de Mesmes, " comte d'

NEGOTIATIËN
VAN DEN HEER
GRAAVE D'AVAUX,
Ambassadeur van het
HOF VAN VRANKRYK,
BY DE
STATEN GENERAAL;
OF,

Nagelaten Schriften van al het gebeurde, zoo geheim als openbaar, gedurende het verblyf van den genoemden Graaf, in 's Gravenhagen, zynde geweest van het Jaar 1679 tot 1688: een tyd in welken de Republyk, zoo door binnenlandsche verdeeldheden als buitenlandsche belangen, niet weinig geslingert is geworden.

Uit het Fransch, naer de echte druk van Parys, in 't Nederduitsch vertaelt

DOOR

PIETER LE CLERCQ.
TWEEDE DEEL.

TE ROTTERDAM,
Voor Rekening van de Compagnie.
1754.

NEGOTIATIËN
VAN DEN HEERE
GRAAVE D'AVAUX
IN
HOLLAND,

Van den jaare 1679, tot 1688.

TERWYL de Prins van Oranje te Amſterdam was, overquam de Staatſche Vloot een groot ongeluk op haare wederkomſt van Gottenburg. Ik liet den Koning weeten dat, welk voorneemen de Prins van Oranje gehad had, met het zenden der Staatſche Vloot naar Gottenburg, het zy om 'er de Zweedſche Troepen in te neemen, het zy om den Koning van Zweden te voldoen, die verzocht had dat de geheele Staatſche Vloot op zyne Kuſten mogte verſchynen, het zenden van die Vloot hem groot nadeel doen zoude; dat, zoo als zy gereed was om in Texel in te loopen, zy overvallen was geworden van een vreeslyk onweer, 't welk 18 November 1683.

des nachts tusschen Maandag en Dingsdag had begonnen, en niet eindigde voor 's Woensdag 's morgens ontrent tien uuren; dat de Vloot verstrooid geweest was; dat men de schade noch niet wist die zy geleeden had; dat men uit de eerste tydingen had verstaan, dat eenige scheepen zeer gerampeneerd binnens gaats gekomen waren; drie waren 'er gestrand, waar van alleen het volk geborgen was, en drie vergaan.

INTUSSCHEN ging de Prins van Oranje 's daags naa zyne aankomst, met de geheele Bezendinge naar het Stadhuis: de Raad-Pensionaris Fagel, deed 'er eene redenvoering, die by de drie uuren duurde, en gaf het gene hy gezegd had in geschrifte over, 't welk in handen van Commissarissen gesteld werd. De Heeren van Amsterdam van het Stadhuis gekomen, gaven een middagmaal aan den Prins van Oranje, en aan de gantsche Bezending; zy hadden alles gedaan wat zy konden, om hen wel te onthaalen. De Burgemeesters en de Raad der Stad waren 'er by. De Prins van Oranje, die veele goede drinkers mede had gebragt, deed de Burgemeesters van Amsterdam vry overdadig drinken, om te zien of de Wyn hen niet rekkelyker zou maaken. Zyne Creatuuren liepen het overige van den dag en des anderen daags overal, om aan te zoeken, te vleyen, en te smeeken, en allerlei rollen te speelen, om de Heeren van Amsterdam

ſterdam over te haalen: echter verzekerden de berichten, die ik kreeg, my vaſt dat zy niet toe zouden geeven. Des anderen daags zond men my twee *Expreſſen* om my bekend te maaken, dat de Commiſſariſſen den gantſchen dag beſteed hadden, met hun gevoelen op het papier te brengen, 't welk eigentlyk maar eene herhaling was, van den Memorie voorheen aan de Staaten van Holland overgeleverd, en dat vier ſtukken behelsde. Het eerſte, de volſtrekte weigering van de werving toe te ſtaan. Het tweede, dat'er niets anders op was, dan minnelyke wegen te zoeken, om de geſchillen tuſſchen den Koning en zyn Katholyke Majeſteit af te doen. Het derde, dat men den ſtaat van 's Lands geldmiddelen zoude onderzoeken. Het vierde, dat men de andere Leden van den Staat zoude noopen om te betaalen het gene zy noch ſchuldig waren.

DE Prins van Oranje, gaf den volgenden dag het middagmaal aan de Heeren van Amſterdam; de Burgemeeſters en de Schepens, lieten'er zich vinden, en veele van hun dronken een' goeden roes met de Hovelingen des Prinſen van Oranje: maar des anderen daags naa die overdadige vrolykheid, in koelen moede op het Stadhuis verſcheenen, bleek dat de goede cier die men hun gedaan, noch de vriendelykheden, die men hun be-

toond had, hen niet van gevoelen had doen veranderen.

19 November 1683. DE Prins van Oranje, quam den 18 niet buiten zyn intrek. Eenige menſchen meenden, dat hy de vloeken die men tegen hem afgaf niet gaerne wilde hooren. In der daad, alle Zeelui, en voornamelyk de Vrouwen en Dochters der Matroozen, liepen tomeloos langs de ſtraaten, en maakten een yſſelyk leeven, over het verlies der Schepen, en het omkomen van hunne Mannen en Vaders, daar hy oorzaak van was, hen in een zoo verre verloopen Jaargety naar Gottenburg gezonden hebbende. De quaade tydingen ver-

25 November 1683. meerden elk oogenblik; en eindelyk verſtond men, dat'er tien van de grootſte Schepen verlooren waren, zonder die te rekenen, welke zoo beſchadigd waren, dat zy niet meer in ſtaat waren om te dienen. Die Schepen waren geborſten en alleen door het geweld van den ſtorm vergaan: zoo dat zy zoo weinig in ſtaat waren om Zee te houden als ik gezegd had.

22 November 1683. DE Heeren van Amſterdam, gaven des Donderdags s'avonds hun antwoord aan den Prins van Oranje, in dier voege, als ik des daags te voren aan den Koning geſchreven had, dat men beſlooten had het te geeven; en ik nam de vryheid van Zyne Majeſteit te doen aanmerken, hoe zeldzaam het was, dat men de zaak zoo ge-

geheim had gehouden voor den Prins van Oranje, dat, ſchoon hy Creatuuren, en Vrienden had in den Raad van Amſterdam, hy daar zoo weinig kennis van had, dat, toen men hem het antwoord der Heeren van Amſterdam te kennen quam geeven, hy 'er van verzet was, en op eene ongemeene wyze verbleekte.

HY gaf het evenwel om die eerſte weigering niet op. Hy verzocht om Commiſſariſſen, die met de Hollandſche Gemagtigden in onderhandelinge zouden treeden. Zy quamen by een, en elk bleef by zyn gevoelen. De Raad-Penſionaris Fagel, een weder antwoord op dat van Amſterdam opgeſteld hebbende, bragt het met de geheele Bezending in den Raad, en eiſchte, dat men 'er op zoude antwoorden. De Heeren van Amſterdam zonden des anderen daags dezelfde Commiſſariſſen wederom, om hem te zeggen dat zy 'er geen ander antwoord op hadden te doen, dan 't gene zy alrede gegeeven hadden: waar op de Prins van Oranje een nieuw mondgeſprek verzocht. Men ſtond het hem toe, en het liep af met betuigingen over en weêr tegen het quaad, dat uit dien gantſchen handel zoude kunnen ſpruiten.

EINDELYK begeerde de Prins van Oranje, een laatſte antwoord, en ging des Zondags s'morgens naar het Stadhuis, om het te ontvangen. Hy gaf hun te kennen, dat zy hem zoo wel onthaalden, 23 November 1683.

dat het ſcheen dat zy hem lang wenſchten te houden; dat zy echter wel wiſten dat hy daarom niet gekomen was, dat hy hun antwoord by de Staaten van Holland moeſt inleveren; dat hy gelooven wilde, dat alle antwoorden welke men hem tot dien tyd toe had gegeeven, ſlechts de gevoelens van eenige byzondere Heeren waren, en niet van den Raad van zesen-dertig.

DAT ſchoon hy wel zag hoe weinig begeerte zy hadden, om in de *Unie* te blyven, hy daar niet op zien wilde, en het maar aan eenige byzondere Heeren wyten, en hen vermaanen, dat hy ze te veel meeſter liet; dat hy maar te veel reden had van klagten over de heimelyke verſtandhouding, en ongeoorloofde *praktyken*, die zy met Vrankryk onderhielden; dat hy echter alle aanzien, eerbied en toegeevenheid, die men aan zyn' perſoon verſchuldigd was, aan een zyde ſtellende, en alleen acht geevende op het belang van den Staat, hy zich bloot geſteld had, voor al het ongenoegen, dat hem in hunne Stad kon overkomen; en dat hy zelf gekomen was, om hen te overtuigen, hoe billyk en heilzaam de beſluiten waren, die de Staaten van Holland genomen hadden. Dat hy gemeend had, dat zyn perſoon, verzeld van alle de Gemagtigden der Provincie, hen ligt weder tot reden gebragt zoude hebben; maar dat noch zy, noch hy, hoe ſterk zy hadden aangehouden, en ten

dien

dien einde nacht en dag, alle arbeid en moeite aangewend hadden, zy niets anders hadden kunnen verwerven, dan dubbelzinnige antwoorden, en voorſlagen ſtrekkende om hun tyd en uitſtel te doen geeven.

MAAR dat hy de gevoelens der Heeren Staaten van Holland kennende, wel wiſt dat zulks hen niet zou vergenoegen. Weshalven had hy, voor dat hy klagtig wilde vallen over de antwoorden der Commiſſariſſen, welke zy ten dien einde benoemd hadden, en over de byzondere geſprekken, die hy met hun had gehouden, voorgenomen had, om in perſoon, uit naam der geheele Bezending, een kortbondig antwoord van hun te verzoeken, geene byzondere gevoelens, gelyk hy alrede gezegd had, maar van de zes-en-dertig Raaden; en om hun alvorens voor te houden alle onheilen, en vreeſſelyke gevolgen, een antwoord, niet overeenkomſtig met de beſluiten der andere Leden, naa zich zouden kunnen ſleepen, op dat zy niet zouden kunnen zeggen, dat zy 'er onbewuſt van geweeſt waren.

DE Penſionaris der Stad antwoorde, uit naame van zyne Meeſters, dat zy alle in't algemeen bekenden, gewenſcht te hebben, dat de Prins van Oranje hen niet aangezet had, om hem kort, en zonder omwegen te antwoorden, niet, om dat zy hun gevoelen niet dorſten uiten, maar om hun antwoord heuſcher en zachter te maa-

 ken,

ken, alleen uit eerbied en hoogachtinge, die zy voor zyn' persoon hadden, en steeds zouden hebben: Dat zy echter hunne rechte gevoelens vry duidelyk hadden verklaard, zoo mondelyk als schriftelyk; dat zy niet konden zien, dat het nodig was, zich daar nader over te verklaaren, en niemant kenden, die hen daar toe kon dwingen.

BELANGENDE de gevoelens der byzondere Heeren, daar de Prins van Oranje melding van maakte, verklaarden zy alle eenpariglyk, dat men daar mis in had, en betuigende voor Hem, die de harten doorgrond, en voor zyne Hoogheid, die hen wel met zyne tegenwoordigheid had willen vereeren, dat 'er geen één Artikel was, dat niet volkomen overeen quam, met de gevoelens van alle, die den Raad der Stad van Amsterdam uitmaaken.

DAT zy zich daar en boven konden beroemen, gelyk zy van alle tyden hadden kunnen doen, dat men geen grooter gelykheid van gevoelen, noch minder oneenigheid, of tegenkanting kon vinden, dan onder hen.

DAT zy niets anders zochten, dan het welzyn van den Staat, en de handhaving van den Godsdienst, en dat zy meenden, dat hunne besluiten daar overeenkomstig mede waren.

DAT zy veel te antwoorden zouden hebben, op het gesprek des Prinsen van Oranje, en dat onder de Bezending menschen

ſchen waren, en die zelfs van hun afhingen, waar over zy groote reden van klagten hadden; (zy doelden op den Raad-Penſionaris Fagel) maar dat zy zulks ter bequaamer tyd en plaatſe zouden doen.

DAT, zoo zy iets byzonderlyker tot welzyn van den Staat te zeggen hadden, zy den laſt daar van zouden geeven aan de Gemagtigden, die zy ter Vergaderinge van de Staaten van Holland zouden zenden, van welke zy billyk meenden het voornaamſte Lid te zyn; het welk eene der redenen was, waarom zy geene oorzaak konden vinden, die hen verplichte de wyze, op welke de andere haar gehandeld hadden, voor lief te neemen, en dat zy zich verplicht hielden, om daar in het toekomende in te voorzien.

DAT zy hoopten, dat alle die redenen den Prinſe van Oranje krachtig genoeg zouden ſchynen, om hem te doen begrypen, niet, dat zy de werving niet wilden toeſtaan; maar dat'er geene noodzakelykheid zynde om ze te doen, zy dezelve volſtrekt moeſten weigeren. Dat dit hun beſluit was, by het welke zy betuigden, te willen blyven, en dat zy hunnen Gemagtigden ten dien einde een ruimer laſt zouden geeven. Idem.

DAT daar en boven alle redenen hen noodzaakten, om op de herſtellinge hunner geldmiddelen bedacht te zyn, op dat zy, in geval van nood, geld hadden, om het tot de verdediginge en handhavinge der

Republyk te kunnen gebruiken; vermits zy zich zoo uitgeput vonden, door de zwaare fommen gelds, welke zy federt het jaar 1672 opgebragt hadden, en die, gelyk de Prins van Oranje zeer wel wift, op meer dan negentig millioenen beliepen, dat zy zich verplicht vonden, om'er rekening van te eifchen.

DAT zy zelfs den Prinfe van Oranje wel wilden verklaaren, dat zy redelyk en noodzakelyk vonden, dat men de voorflagen onderzochte, die de Allerchriftelykfte Koning had gedaan, en die door zynen Gezant aan de Staaten medegedeeld waren, in den Memorie, dien hy den 5 November ingeleverd had.

DIE Redenvoering vertoornde den Prins van Oranje meer dan men kan zeggen, en gaf oorzaak tot een gefprek, zeer fcherp over en weer, in het welk hy hun zoo dikwyl herzei, dat zy ongeoorloofde handelingen met Vrankryk onderhielden; dat de vier Burgemeefteren opftonden, en, naa met elkanderen in een' hoek van de kamer gefproken te hebben, gingen zy weder zitten, en zeiden tot hem, dat zy bekenden, met Vrankryk gehandeld te hebben, en met andere Staaten; dat zulks in eene Stad, zoo magtig, en van zoo groot een' Koophandel onvermydelyk was; maar dat zy nooit eenigen handel gehad hadden, daar zy den Staaten geen verflag van hadden gedaan; en dat in tegendeel hy Minifters had, die verftand hiel-

hielden in verſcheide Hoven van Europa, waar van zy den Staaten - Generaal geene kennis gegeeven hadden; dat zy hem daar eens rekenſchap van zouden eiſchen; maar dat de tyd daar toe noch niet gekomen was. Een van de Burgemeeſters zei hem, dat, zoo de Stad van Amſterdam voorneemens geweeſt was, om van gevoelen te veranderen, zy het niet zoude doen, om den Nazaat een Voorbeeld te laaten, dat alle pogingen des Prinſen van Oranje, noch zyn perſoon zelf, de vrye beſluiten van den Raad van Amſterdam niet had kunnen veranderen.

DE Prins van Oranje kon het niet langer harden; hy ſtond ſchielyk op, en ging vol ſpyt van het Stadhuis, zeggende, dat hy de verſtandhouding, die zy hadden, al te wel zag, en met wie zy het eens waren; maar dat hy zwoer, dat zy 't zich zouden berouwen. De Heeren van Amſterdam meenden, dat zy, van het Stadhuis komende, het middagmaal met hem zouden houden, en hadden hem, en de geheele bezendig een' grooten Maaltyd doen bereiden, gelyk de eerſte reis: maar toen zy hem aan zyn intrek gingen ophaalen, waren zy verwonderd te hooren, dat hy zyne Koets ſchielyk had doen inſpannen, en met Bentink, en den Raad-Penſionaris Fagel vertrokken was, zonder, volgens gewoonte, afſcheid van iemant van de Regeeringe genomen te hebben.

25 November 1683. TWEE dagen daar naa quamen de Gemagtigden van Amſterdam weder in den Haag, en bragten het antwoord, dat men van hun geëiſcht had in de Vergadering der Staaten van Holland. Het was eene beveſtiging van alles wat zy gezegd hadden, en eene wederlegging van het gene de Prins van Oranje hun te laſt lei, voornamelyk raakende de misdadige verſtandhouding met my. Evenwel dorſten twee of drie Schepens niet in den Haag komen, vreezende, dat de Prins van Oranje hun eenig geweld zoude aandoen, naardien hy hen byzonderlyk gemeld had in de dreigementen die hy had gedaan.

DE Prins van Oranje deed in de Vergaderinge der Staaten van Holland de Memoriën leezen, en de antwoorden, die te Amſterdam ingeleverd waren, zoo van wegen die Stad, als van de Bezendinge. Waar naa hy voorſtelde de werving te doen, ondanks de Heeren van Amſterdam; en de Raad-Penſionaris Fagel verzekerde de Vergadering met Eede, dat hy wiſt, dat, indien de Heeren van Amſterdam de werving toegeſtaan hadden, het vergelyk tuſſchen Vrankryk en Spanje al getroffen geweeſt zoude zyn. De Gemagtigden der Steden, die geen' laſt hadden, om te ſtemmen in een beſluit, dat men met wederwille van Amſterdam zoude neemen, ſtemden 'er in, alleen onder de goedkeuring hunner Overheden, en keerden weder naar hunne Steden, om die te gaan verzoeken.

DE

DAT bewoog my, om den Koning te ſchryven, dat men nu maar moeſt zien hoe de Heeren van Amſterdam die zaak zouden opneemen; dat, zoo zy 'er zich ſterk tegen verzetteden, en hunne beurs geſloten hielden, de Prins van Oranje zyn voorneemen nooit zoude kunnen volvoeren, en buigen moeten; dat, zoo zy ſlaauwelyk te werk gingen, en, naa de werving geweigerd te hebben, zich vergenoegden met betuigingen tegen het beſluit, dat men hunnes ondanks wilde neemen, de zaaken allengs geſuſt zouden worden naa een weinig geruchts.

DE Heeren van Amſterdam betuigden, dat zy verwonderd waren, dat, in eene zaak, waar in de eenparige toeſtemming van alle Steden vereiſcht werd, men zulk een beſluit had genomen, tegen het gevoelen van de magtigſte Stad van den Staat. Zy deeden my op den zelfden dag echter te kennen geeven, dat zy genoodzaakt waren meer voorzorg ten mynen opzichte te gebruiken, dan zy tot noch toe gedaan hadden, dewyl de Prins van Oranje hun in den vollen Raad van Amſterdam verweeten had, dat veele van hun zich met my verſtonden; dat hy hun gezegd had, dat ik hun ſchoone woorden gaf, en hen van eene volle ruſt verzekerde, zoo zy de werving wilde weigeren; maar dat hy hun voor het tegendeel inſtond, dat ik hen misleide, en dat alle die glimpige beloften op een oorlog in de aanſtaande Lente

zou-

zouden uitkomen, wanneer zyne Majesteit zyne Verbonden bevestigd, veele Troepen geworven, en de Staaten-Generaal belet zouden hebben, zich in staat te stellen, om de Spaansche Nederlanden te verdedigen.

Idem. ZY deeden my derhalven door een' tusschengestelden persoon spreken, en lieten my zeggen, dat zy vaster dan ooit besloten hadden, niet van hun gevoelen af te gaan; dat zy voorgenomen hadden te verzoeken, dat de Staaten-Generaal in gesprek met my wilden treeden, om te handelen over de middelen van een vergelyk tusschen zyne Majesteit en Spanje; maar dat zy wel verzekerd waren, dat alle hunne vlyt vruchteloos zoude zyn, 't en zy de Koning van England, aan den eenen kant zynen Staatsdienaar last gave, om eene schorting voor te slaan, van alle vyandlykheden van weêrkanten, terwyl men trachten zou de Spanjaarden tot een vergelyk te beweegen; en zoo zyne Majesteit niet met eenen de goedheid had, van door eenen Memorie te doen verklaaren, dat hy zich in 't bezit gesteld hebbende van een der Equivalenten, welke hy voorgeslagen had, hy niets meer door feitelykheden zoude onderneemen, in dien men den tyd, dien hy tot herstellinge van den Vrede nodig oordeelde, met vrucht wilde besteeden, 't en zy hy zich genoodzaakt zage zyne Troepen te doen *ageeren*, om represailles te gebruiken. De Heeren van Amsterdam hielden zich

zich verzekerd, dat zy door zulk een middel met nut zouden kunnen arbeiden, en dat al de waereld overtuigd zoude weezen, dat zy zich niet bedroogen hadden in de hoope van door hun gedrag, tot herstellinge van den Vrede, met vrucht te kunnen medewerken, naa de gunstige verklaaringen, die zyne Majesteit over dit stuk gedaan had.

HET is wonderlyk, dat de Heeren van Amsterdam my aan boord quamen, om den Engelschen Envoyé te doen arbeiden; wel is waar, dat hy niet met al deed, welke bevelen men my uit England schreeve, dat hy had, om met de Heeren van zyne kennis te spreeken. Ook weet ik niet, of zyne bevelen zoo stipt waren als de Fransche Gezant my uit England schreef; want toen de Heeren van Amsterdam, hem 'er van spraaken, en ik hem den 30 November 1683 noopte, om zich te verklaaren, zei hy my ronduit, dat hy nooit eenig bevel ontvangen had, om te kennen te geven, dat de Koning, zyn Meester, de voorslagen des Konings [van Vrankryk] goedkeurde; maar alleenlyk te zeggen tegen de genen daar hy mede handelde, dat, byaldien de Staaten-Generaal konden bewerken, dat Spanje eenige voorstelling deede, hoedanig zy ook ware, de Koning van England hoopte, zich daar van met nut te bedienen, om het vergelyk te doen treffen.

IK kreeg bericht, dat het Huis van Lunenburg beloofd had, Troepen naar de Spaan- 29 November 1683.

Spaansche Nederlanden te zenden, zoo draa de Staaten-Generaal de werving van zestien-duizend mannen zouden doen beginnen.

30 November 1683. DEN Schepen, door wien ik gewoon was, de Heeren van Amsterdam te doen spreeken, ziek geworden zynde van zyn' zwaaren arbeid, toen de Prins van Oranje naar Amsterdam ging, zond van Beuningen, en een ander Gemagtigde my eenen man, om my van hunnent wege te spreeken. Het scheelde my veel, of ik met die beide Heeren handelde, of met dien Schepen. Het eenigste doel van deezen laatsten was, de Vrede te bezorgen, en de Staaten-Generaal met den Koning te verbinden, en dus zou hy gearbeid hebbende, als geen andere belangen hebbende, dan de myne; en van Beuningen in tegendeel, de zaaken niet wel genoeg geschikt vindende, om den oorlog tegen Vrankryk uit te houden, had voor, een vergelyk te bewerken, alleenlyk, om daar naa de Staaten-Generaal sterker met England te vereenigen.

DIE man quam my dan spreeken van wegen de Burgemeesters van Amsterdam, om my te verzoeken een' tweeden Memorie, by de Staaten-Generaal in te leveren, overeenkomstig met het gene de Heeren van Amsterdam my den 26 derzelfde maand hadden laaten weeten. Hy deed'er twee gewigtige verzoeken by: het een, dat de Koning wel een uitstel tot den eersten Maart wilde verleenen; het ander, dat

dat hy de Koning van England, en de Staaten-Generaal tot Middelaars zoude benoemen; en hy verzekerde my, dat de Heeren van Amſterdam den Koning het tweede Equivalent geheel zouden doen verkrygen.

HY zei my, dat de Heeren van Amſterdam zoo verdacht waren geworden, dat zy naauwelyks meer by my dorſten komen; maar dat zy my door derde perſoonen zouden doen ſpreeken; dat zy my ook waarſchuwden van geen' eenen Brief met de Poſt naar Amſterdam te ſchryven, om dat de Prins van Oranje 'er veele deed aanhouden, maar dat ik ze met Expreſſen moeſt zenden; dat zy hun beſt zouden doen, om de Steden te beletten tot de wervinge van zestien-duizend mannen te beſluiten; dat het volſtrekt noodzakelyk was, dat ik den Memorie zodanig inleverde, als zy verzochten, om dat, welke moeite zy gedaan hadden, om den eerſten te doen nazien en overweegen, zy het daar toe niet hadden kunnen brengen.

ZY deeden my door den zelfden man eenen Brief leezen, dien zy korts uit den Hage ontvangen hadden, die inhield, dat de Prins 's daags te vooren gezegd had, dat men twee Burgemeeſters buiten ſtaat moeſt ſtellen, van zich tegen zyne voorneemens te kanten: dat iemant, die by hem was, gezegd had, dat men ze naar de andere waereld moeſt zenden; en dat de Prins van Oranje daar op geantwoord had, dat men 30 Novem- 1683.

hun noch tien andere tot gezelſchap mede moeſt geeven. Dat éen vierde perſoon, die in de kamer was, hen daar van had doen waarſchuwen; dat zy daar op de wachten hunner Stad hadden doen verdubbelen, en dat om hen volkomen te bevryden van het gevaar, dat hen dreigde, de Memorie ſchielyk ingeleverd moeſt worden: dat zy zich in dit geval verbinden, om den Spanjaarden de aanbiedingen zyner Majeſteit te doen aanneemen; en dat, het gene zy my voorſtelden, het eenigſte middel was, om den Prins van Oranje te bederven.

Idem. IK oordeelde my, zonder des Konings verlof, niet te kunnen verbinden tot het gene de Heeren van Amſterdam van my begeerden: maar ook meende ik, dat men ze niet moedeloos moeſt maaken, en dat het noodzakelyk was hun te helpen, in den ſtaat daar zy in waren. Daarom antwoorde ik hun op eene wyze, die, zonder my ergens toe te verbinden, hun alle zekerheid gaf, die ik hun uit my zelven geeven dorſt. De inhoud van dat antwoord, beſtond in verzekeringen, van des Konings goede voorneemens, aangaande den Vrede in 't algemeen, en in 't byzonder voor de Vryheid der Staaten-Generaal, en vooral voor die der Regeeringe van Amſterdam; en in betuiginge, dat de Koning ſteeds doen zoude al wat hy kon, om te beletten men hen onderdrukte.

VER-

VERVOLGENS deed ik hun voorhouden, dat ik, zonder een uitdrukkelyk bevel zulke verklaringen, als zy begeerden, niet kon doen, en dat ik ook niet geloofde, dat zyne Majesteit het my zoude willen geeven; dat ik zelfs niet op my dorst neemen 'er om te vragen, in diervoegen, als zy het my deeden voorstellen; en dat ik hun verzocht, die zaak zelfs eens naa te zien.

DAT zy verzochten, dat zyne Majesteit de bemiddeling des Konings van England voorsloege, dat zy dezelfde begeerte lang gehad hadden, en dat zyne Majesteit hun de beletsels zoo klaar had doen zien, dat de Heeren van Amsterdam daar van overtuigd behoorden te weezen; dat zy wisten, dat men door eene bemiddeling nooit te recht zoude raaken; en dat men, naa over en weêr, lang in onzekerheid en mistrouwen geweest te zyn, 't welk groote kosten naa zich zou sleepen, men onfeilbaar tot een' oorlog zoude komen, dien men zocht te myden: Dat 'er voorheen geen beter middel geweest was, om dien te ontgaan, dan dat der *Arbitrage* 't welk zyne Majesteit voorgeslaagen had; en dat 'er nu geen ander meer op was, dan zich den tyd te nutte te maaken, dien hy den Koning van Spanje vergund had, om hem een der Equivalenten te doen aanneemen.

DAT, belangende hunne begeerte, dat de Staaten - Generaal by den Koning van England gevoegd wierden, in dezelfde be-

middelinge, zy wel wiſten, dat de Staaten-Generaal niet meer beſtonden, dan in den Prinſe van Oranje, en den Raad-Penſionaris Fagel; en dat derhalven de zaaken aan de Staaten-Generaal te ſtellen, niet anders was, dan dezelve aan die twee over te geeven. Dat zy zich onderwyl konden erinneren, dat de Koning van England gezegd had, dat, zoo men de zaak aan hem verbleef, hy gaerne het gevoelen der Staaten-Generaal zoude inneemen, en niets beſliſſen, zonder 'er hun kennis van te geeven.

AANGAANDE het uitſtel, dat zy verzochten tot den eerſten Maart, deed ik hun zeggen; dat zy zoo wel wiſten als ik, dat dit juiſt de begeerte des Prinſen van Oranje was. Dat zyn voorneemen alleen was den Winter te doen verloopen, met ydele voorſlagen van vergelyk, om dat hy wiſt, hoe veel zyne Majeſteit nu vooruit had, en dat, wat hem belangt, hy den Kryg niet beginnen kon voor de Lente.

DAT zy wiſten, dat de Graaf van Waldek, een heir van tien-duizend mannen zocht te verzamelen, om op den Rhyn te komen, dat het Huis van Lunenburg, beloofd had Troepen naar de Nederlanden te doen aantrekken, zoo draa de Staaten-Generaal de werving van zeſtien-duizend mannen begonnen zoude hebben, (dit waren tydingen, die de Heeren van Amſterdam my medegedeeld hadden). Eindelyk,

lyk, deed ik hun alle ongemakken van een nieuw uitſtel zien; vooral, om dat het niet waarſchynlyk was, dat zy'er zich beter van zouden bedienen, dan van dat, 't welk zyne Majeſteit hun noch korts vergund had.

IK deed hun ook vraagen, wat zy van dat nieuwe uitſtel verwachteden, naardien zy van den Prins van Oranje het nazien, en overweegen van mynen Memorie, noch niet hadden kunnen verwerven?

OF zy eenig middel hadden, dat zy tot nu toe niet gehad hadden, om het zoo te beſchikken, dat de Staaten - Generaal zich den tyd te nutte maakten, en aan een vergelyk arbeideden, in plaatſe van op wervingen bedacht te zyn?

OF zy my daar voor konden inſtaan, dat de wervingen, geduurende dat uitſtel, niet beſlooten zouden worden?

WAAR toe zy zich wilden verbinden, ingeval de Spanjaarden den tyd vruchteloos lieten verloopen?

TEN opzichte van het derde ſtuk der Verklaringe, die zy wenſchten, dat ik deede, uit name van zyne Majeſteit, te weeten, dat zyne Troepen niets zouden onderneemen, geduurende den tyd, dien zyne Majeſteit gegeeven had, om aan het vergelyk te arbeiden, deed ik hun zeggen, dat ik my de eere gegeeven had, van 'er zyne Majeſteit over te ſchryven, naa dat hunne Gemagtigden 'er my van hadden doen ſpreeken, en dat ik op my niet dorſt

neemen zulk eene Verklaring, zonder bevel te geeven.

DAT echter, om hun te doen blyken, hoe ſterk ik overtuigd was van de goede meening en gedachten zyner Majeſteit, aangaande den Vrede, en alles redelyks, wat de Heeren van Amſterdam konden begeeren, ik wel iets wilde doen, dat van dezelfde kracht zoude zyn, als een Memorie, dewyl'er zoo veel gevaar in't toeven was. Dat ik des Donderdags 's avonds en 's Vrydags 's morgens, by alle Gemagtigden der Steden zoude gaan, en tot voorwendſel neemen, dat ik geen antwoord op mynen Memorie had gekreegen; dat ik hun zoude zeggen, dat, ſchoon ik antwoord van de Staaten-Generaal verwachte, ik my echter tot hun keerde, als tot de eerſte Leden der Republyk, om hen te vermaanen, dat zy zich bedienden van den tyd, die hun noch overig was, om aan het vergelyk te arbeiden, en dat zyne Majeſteit zyne Troepen op zyn' eigen bodem hebbende doen wederkeeren, men niet kon twyffelen, of zy zouden den Spanjaarden tyd geeven, om zich te bepaalen over de voldoening, die zy zyne Majeſteit verſchuldigd waren.

Brief des Konings van den 25 November 1683.

DE Koning liet my weeten, dat, vermits hy de beſluiten, die hy tegen Spanje zou neemen, niet kon ſchikken naar het gene te Amſterdam omging, hy zich ook niet kon verbinden, dat hy zyne Wapens, geduurende den Winter, tegen die Kroon niet zoude wenden.

IK

IK kreeg van zeer goeder hand bericht, dat de Provincie van Friesland besłooten had, nergens in te stemmen, voor dat zy eerst gezien zoude hebben, wat Amsterdam wilde doen; en, dat van geen minder belang was, ik vernam, dat eenige Steden van Zeeland, eene Provincie, die van den Prinse van Oranje afhangt, het zelfde zouden doen. 2 December 1683.

IK schreef aan den Koning, dat ik hem verzocht, dat het hem niet mogt verveelen, dat ik de vryheid nam van hem nochmaals te vertoonen, (om dat ik'er volkomen van onderrecht was) dat zyn dienst volstrekt vereischte, om de vriendschap van de Heeren van Amsterdam, en een volkomen vertrouwen by hun te behouden, ingeval zyne Majesteit eenige gewigtige Plaats in Vlaanderen deed aantasten, dat hy my in staat stelde, om hun te doen zien, dat het niet geschiede met een voorbedacht voorneemen, van de Spaansche Nederlanden te veroveren, (gelyk de Prins van Oranje hun zou willen doen gelooven) en dat alleen de hardnekkigheid der Spanjaarden, gesterkt door den Prins van Oranje, zyne Majesteit bewoogen, om zich dus te gedraagen. Dat hy hun de verscheide Equivalenten ook niet had, doen aanbieden alleen met oogmerk van hen te beletten wervingen te doen, en van zynen tyd des te beter waar te neemen, om Vlaanderen aan te tasten; maar dat zyne Majesteit den Vrede begeerde, op de Voorwaarden die Idem.

hy had aangebooden, en dat'er, indien de Spanjaarden dezelve by tyds aangenomen badden, geene veranderingen in de zaaken voorgevallen zouden zyn.

Idem. IK zond den Koning den Brief van den Envoyé der Staaten te Weenen, die behelsde, dat de Keurvorst van Beyeren in het Traktaat van Associatie zoude treeden.

3 December 1683. DE Heeren van Amsterdam deeden my gestadig zeggen, dat zy met het uiterste ongeduld verwachteden, dat ik bevel kreege, om door eenen Memorie te verklaaren, dat de Koning niets zoude onderneemen, geduurende het uitstel, dat hy den Spanjaarden had vergund: en ik zag des te liever, dat zyne Majesteit hun dat teken van aanzien voor hun niet weigerde, om dat zy krachtdadiglyk arbeideden by verscheide Steden, en dat'er al eenige waren, die in hun geheimen Raad beslooten hadden, de toestemming, die hunne Gemagtigden, tot de wervinge van zestienduizend mannen gegeeven hadden, af te keuren, en hun te beveelen niet toe te laaten, dat zy in de Provincie van Holland besloten wierde, 't en zy met eenparigheid van stemmen.

6 December 1683.

7 December 1683. ONDERTUSSCHEN wachte de Prins van Oranje den Vorst van Waldek in den Haag, en ik had ontdekt, dat zyn voorneemen, en dat van de Oostenrysche streng was, de algemeene Vergadering, die zy sedert lang voorgehad hadden, te beginnen, zoo 't mogelyk was, en

en gezamentlyk met alle Staatsdienaaren hunner geassocieerden voorslagen van Vrede op te stellen, om ze vervolgens den Koning te doen aanbieden.

IK schreef zyne Majesteit, dat ik hem bad zich te binnen te brengen, dat ik my de eere gegeeven had van hem verscheidemaal te laaten weeten, dat ik volkomen overtuigd was, dat niets, dan de vreeze voor oorlog de Staaten-Generaal in teugel kon houden, en hen noodzaaken, om de Spanjaarden te dwingen, de reden gehoor te geeven; dat ik daar noch even sterk van overtuigd was: maar ik bad zyne Majesteit ootmoedig my toe te laaten hem te vertoonen, als eene zaak, die ik van groote aangelegenheid voor zynen dienst hield, dat, terwyl men hun aan den eenen kant een' onvermydelyken oorlog deed zien, men hun aan den anderen kant de hoop van een onfeilbaar vergelyk moest geeven, zoo zy zich ten dien einde gedroegen, als lieden behoorden, die waarlyk den Vrede begeerden. Dit had zyne Majesteit alrede zoo voorzichtiglyk gedaan, dat het beleg en het inneemen van Kortryk en Dixmuiden, niet anders gedaan had, dan de Heeren van Amsterdam te sterken, in de weigeringe der wervinge. 7 December 1683.

OP dien zelfden grond nam ik ook de vryheid van zyne Majesteit te zeggen, dat, indien hy geen ander voorneemen had, dan de Spanjaarden te dwingen tot de aanneeminge zyner aangeboode Voor-

waarden, ik, de Republyk inwendig kennende, gelyk ik deed, overtuigd was, dat, naardien de Heeren toeſtemden, dat de Spanjaarden genoopt moeſten worden, het alleenlyk was, hun te doen begrypen, dat alles, wat zyne Majeſteit onderneemen zoude, inderdaad nergens toe ſtrekte, dan om de Spanjaarden tot de aanneeminge der Voorwaarden te noodzaaken, en niet met voorneemen van zich allengs meeſter te maaken van de Spaanſche Nederlanden, gelyk de Prins van Oranje hun zocht in te boezemen; zoo dat, als zyne Majeſteit maar niets ondernam in Vlaanderen, of in Brabant, daar het inneemen van de minſte Plaats, ongetwyffelt eene geheele verandering zou maaken, nadeelig voor zyne belangen, hy Luxemburg zou kunnen doen aantaſten, naa verloop van het uitſtel, zonder een diergelyk ongemak te vreezen, mits dat zyne Majeſteit ter zelfder tyd deede verklaaren, dat de Spanjaarden het uitſtel, hun verleend, om een Equivalent aan te neemen, vruchteloos hebbende laaten verloopen, hy de keuze zelf gedaan had, om de geſchillen te eindigen, en dat hy, voor de koſten aangewend, om zich in het bezit van dat Equivalent te ſtellen, zich vergenoegde met Beaumont, Bouvines, en Chimay met de Dorpen, voorheen van de Kaſteleny van Aath afgeſcheurd; dat hy den Spanjaarden twee maanden uitſtel gaf, om die Voorwaarde aan te neemen,

en dat alle andere onderneemingen, die zyne Troepen, geduurende dien tyd, zouden doen, om hen te noodzaaken tot een vergelyk te ſtemmen, daar geene verandering in zouden maaken.

DE Koning ſchreef my, dat hy voorgenomen had de Spanjaarden niet met vrede te laaten, zoo lang zy geen der Equivalenten, die hy voorgeſlaagen had, aannamen, en dat, vermits de bevelen, die hy gegeeven had, binnen korten den brand wel zouden kunnen ſteeken in eenige Plaatſen, den Katholyken Koning toebehoorende, hy my gaerne van te voren daar van waarſchuwde, op dat ik aan de voornaamſte van Amſterdam, onder de hand, zyne voorneemens te kennen gave. Brief des Konings van den 2 December 1683.

DAT de Stad van Amſterdam, niets ſtrydiger met de begeerte, die zy toonde, om het hunne, tot de beveſtiginge van den Vrede toe te brengen, kon begeeren, dan de ophouding der vyandlykheden, die de Spanjaarden tot het vergelyk konden beweegen, en dat hy zich verzekerd hield, dat de Koning van England, die wel zag, dat zy 't niet zouden aanneemen, 't en zy daar toe gedwongen, door de geſtadige ſchade, die de Troepen zyner Majeſteit hun toebragten, niet op zich zoude neemen, om zyne Majeſteit den voorſlag te laaten doen, daar men my van geſproken had. Idem.

IK

9 December 1683.

IK was waarlyk niet weinig verlegen, want aan den eenen kant had ik zoo ſtipte bevelen, om den Heeren van Amſterdam ſpytige en zeer onaangenaame dingen in vertrouwen bekend te maaken, en aan den anderen kant plaagden zy my krachtig; en het was in der daad nodig dat men hen onderſteunde. Zy zonden my weêr een' man om my de verlegendheid voor te houden, waar in zy waren, de pogingen des Prinſen van Oranje, en des Raad-Penſionaris Fagel, alleen uit te ſtaan en te verduuren hebbende; dat zy zulks niet konden doen, dan door middel van hun gedrag te rechtvaardigen; en dat zy geene kans zagen, om het te verrechtvaerdigen, indien zyne Majeſteit zynen Troepen beval vyandlykheden te pleegen, geduurende het uitſtel, dat hy verleend had. Dat de Prins van Oranje hun dien morgen weêr gezegd had, dat ik hun ſchoone hoope gaf, en hen verzekerde, dat zyne Majeſteit den oorlog niet begeerde; maar dat hy wel lyden mogt, dat zy daar van oordeelden, door het gene zy in korten tyd zouden zien gebeuren.

WESHALVEN oordeelden zy, dat hun gedrag gebillykt of gelaakt zoude worden, volgens het gene men in de Nederlanden zou zien gebeuren. Dat zyne Majeſteit een der equivalenten die hy geeiſcht had, in handen hebbende, zy met reden hoopten, dat hy hun den nodigen

tyd

tyd om aan het vergelyk te arbeiden, geeven zoude; dat zy meer gedaan hadden, dan men billyk van hun kon verwachten, maar dat, indien men hen niet hielp, zy niet in ſtaat waren om iets meer te doen, en miſſchien onherſtelbaar bedurven zouden weezen. Dat ik hen verzekerd had, dat zyne Majeſteit den Vrede begeerde; dat zy zich daar van overtuigd gehouden hadden, maar dat zy zeer verwonderd waren, dat, terwyl de Koning van England uitſtappen deed, om het vergelyk ligt te maaken, ik geen bevel had om te bewaarheeden het gene zyne Brittanniſche Majeſteit aan hunnen Gezant gezegd had, te weeten, dat het dienſtig zoude zyn, dat de Staaten-Generaal, Scheidslieden waren nevens hem. Dat hun Gezant aan Zyne Groot-Brittanniſche Majeſteit daar op geantwoord hebbende, dat het hun niet paſte Scheidslieden gezamentlyk met een' grooten Koning te weezen, hy daar tot wederantwoord op gegeeven had, dat zoo zeer op fatſoen en rang te ſtaan zyne zaak was; en dat vermits hy zulks niet deed, hy het voor een voorneemen van alle vergelyk te ontgaan zou moeten houden, indien de Staaten-Generaal voortgingen met zich daar van te verſchoonen. Dat de Koning van England met zoo veel vaſtigheid niet kon ſpreeken, zonder het met zyne Majeſteit eens te zyn, zoo dat ik bevelen daar mede overeenkomſtig moeſt hebben, of zyne Majeſteit moeſt

niet

niet voorneemens zyn iets naa te komen, 't welk hy aan den Koning van England beloofd, en men hun doen hoopen had.

9 December 1683. ALLES wat die man my zei, en wat ik hem antwoorde, hier te herhaalen zou te lang vallen: ik zal flechts zeggen, dat ik hem deed begrypen, dat zyne Majefteit den Heeren van Amfterdam toeftond alles wat zy begeerden, en op eene voordeeliger wyze dan zy het geëifcht hadden; dat eene verklaring, die ik zoude doen van fchortinge van alle feitelykheden en vyandlykheden, alleen ftrekken zoude om de Spanjaarden trotfcher en de Prins van Oranje ftouter in 't onderneemen te maaken; dat in tegendeel de vrees, en zelfs het uitwerkfel van die vyandlykheden, den Spanjaarden de noodzakelykheid van een vergelyk zoude doen ondervinden; dat 'er derhalven niets anders meer op was, dan de Heeren van Amfterdam geruft te ftellen over het gevolg, 't welk de feitelykheden van zyner Majefteits wapenen konden hebben; en dat ik bevel hebbende om hun te kennen te geeven, dat zulks de minfte verandering niet zoude maaken in zyner Majefteits voorftellingen, mits dat zy voor het einde deezes jaars aangenomen wierden, de Heeren van Amfterdam veilig waren voor alles wat hun te vreezen geftaan zoude hebben.

IK verftond toen dat Vorft van Waldek eerft den 10 January in den Haag ftond te komen; dat die dag beftemd was tot den

den aanvang van de algemeene Vergaderinge der Staatsdienaaren der Bondgenooten, en dat die van Saxen en van Beyeren'er in zouden verſchynen, om zich te voegen by die van den Keizer, van Spanje, en van Zweden.

MEN berichte my dat de twee ſtukken, over welke men beraamd had, in die Vergaderinge te handelen, en in welke men Vrankryk zoude verzoeken te treeden, waren, te onderzoeken, door welke wegen men tot de beveſtiginge van een' algemeenen Vrede kon komen; en zoo 'er geene te vinden waren, die elk konden vergenoegen, zou men de middelen beraamen die men zoude moeten gebruiken, tegen de genen die de voorwaarden, welke men met meerderheid van ſtemmen redelyk oordeelde, zoude gebruiken. Idem.

DE Staaten van Holland, waren twee dagen vergaderd zonder dat 'er van de werwinge te doen in geſproken werd. Ik had veele moeite om te ontdekken, wat 'er in verhandeld was; eindelyk berichte men my, dat die beide morgens doorgebragt waren, met naa middelen te zoeken om zich alle in één zelfde gevoelen te vereenigen; dat men zich ten dien einde afzonderlyk had begeeven tot het opſtellen van verſcheide ontwerpen, waar van men 'er één aan de Stad van Amſterdam had gezonden. De Perſoon die gewoon was my van hunnent wegen te ſpreeken Idem.

quam

quam het my dien zelfden avond noch brengen, en zei my dat de Prins van Oranje in de uiterste verlegenheid zynde, en de Heeren van Amsterdam aan hunnen kant in geen minder, die Prins hen gebeden had zyne eere te spaaren, en hem geenen hoon aan te doen die hem door gantsch Christenryk zynen goeden naam zou doen verliezen; dat eenige Steden daar op tusschen beiden gekomen zynde, en getracht hebbende middelen te vinden om de geschillen, die tusschen Zyne Majesteit en Spanje zweevende waren by te leggen, en de eere des Prinsen van Oranje met eenen op te houden, men eindelyk overeengekomen was over een bewerp, 't welk de Gemagtigden van Amsterdam aan hunne Overheden gezonden hadden, om 'er hunne toestemming op te verzoeken.

DAT bewerp hield in, dat zyne Majesteit een' Scheidsman benoemd hebbende, zy hoopten, dat hy toe zoude staan, dat Spanje 'er eenen van zynen kant benoemde; dat zoo Spanje dit weigerde, men het zoude laaten vlotten en dryven; en dat zoo zyne Majesteit niet begeerde, dat Spanje eenen Scheidsman kooze, men de werving zoude doen; maar dat, indien zyne Majesteit toestond, dat de gene dien Spanje benoemd had Scheidsman bleeve, met den Koning van England, men om de eere des Prinsen van Oranje op te houden, de werving zoude toestaan, maar dat zy niet gedaan zoude worden.

ZY

ZY wisten alrede dat de Spanjaarden de Staaten-Generaal zouden verkiezen; en de Gemagtigden van Amſterdam deeden my zeggen, dat zoo zyne Majeſteit geen welgevallen in die keuze mogt hebben, men de Koning van Zweden in hunne plaats kon neemen.

VEEL tegen dat bewerp in te brengen hebbende, zei ik hun dat de Prins van Oranje, eindelyk had verkreegen het gene daar hy zoo lang naa gewenſcht had. Ik vertoonde hun voor de derdemaal, het hinder van een *arbitrage* in de handen van de Staaten-Generaal; ik zei hun dat zy door hunnen Gezant in England misleid waren, en dat zyne Majeſteit zeer verre was, van onbetwiſtbaare rechten in *Compromis* te ſtellen. Dat 'er ſedert mynen Memorie, den 5. November laatſtleeden ingeleverd, noch *arbitrage*, noch bemiddeling meer op was, maar niet anders dan een der equivalenten, die de Koning aangeboden had aan te neemen of te weigeren. Dat de Koning van England onzydig was en Scheidsman kon weezen; maar dat de Staaten-Generaal en Zweden het niet konden zyn, naar dien zy zich met Spanje *Geaſſocieerd* hadden, om de Traktaaten van Nymegen te verklaaren. Dat de Prins van Oranje niets meer begeerde dan die toeſtemming tot de nieuwe wervinge; dat hy daar naa hinderpaalen genoeg zoude weeten te vinden om het uitwerkzel der *arbitrage* te beletten, alſchoon

de Koning dezelve aannam. Dat de Raad-Pensionaris Fagel, die het bewind der zaaken had, deeze wel tot in het oneindige zoude weeten te rekken; dat de Gemagtigden tot de geheime zaaken, besliſſen zouden naar welgevallen van den Prins van Oranje; en dat derhalven het vergelyk mislukkende, de Prins van Oranje zich van de toestemminge tot de nieuwe wervinge zoude bedienen, en dezelve ter uitvoeringe brengen. Dat ik om die redenen hoopte dat de Heeren van Amſterdam de gevaarlyke gevolgen van van dat bewerp zouden bevroeden, en het niet aanneemen.

HY antwoorde my dat de Koning eenen Scheidsman benoemende, zyne Katholyke Majeſteit door den Pyreneeſchen Vrede het recht had van 'er ook eenen te benoemen. Dat hy my van wegen de Gemagtigden van Amſterdam kon verzekeren, dat die zaak niet behandeld zoude worden door de Gemagtigden tot de geheime zaaken. Dat de Regeerders van Amſterdam zich onafſcheidelyk met de Provinciën van Vriesland en Groningen vereenigd hadden. Dat verſcheide Hollandſche Steden zich daar by gevoegd hadden; dat men die toegeevendheid voor den Prins van Oranje betoond had, alleenlyk om zyne eere op te houden, maar dat die Prins wel ziende tot welk een uiterſte hy gebragt was geweeſt, zich tegen de billyke voorneemens der Heeren van Amſter-

ſterdam niet zoude kanten. Dat hy zich niet duidelyker voor my kon verklaaren, maar dat hy my verzocht te gelooven, dat zyne Majeſteit genoegen zoude krygen; en dat zoo zy korts alle pogingen gedaan hadden om den oorlog te myden, zy zich nu niet in gevaar zouden ſtellen, van 'er in te geraaken om iets meer, dat zyne Majeſteit begeeren zoude. Ik antwoorde hem dat ik aan het goede voorneemen der Heeren van Amſterdam niet twyffelde; maar dat ik in 't geheel niet geloofde, dat zy het zouden kunnen uitwerken; dat de Prins van Oranje maar tyd zocht te winnen door ydele voorſlagen gelyk deeze; dat ik 'er van goederhand van gewaarſchuwd was, en dat ik voor drie Maanden de eere gehad had, van het den Koning te laaten weeten.

IK gaf dien man vervolgens het bedrog van dat bewerp te kennen, mitsgaders het ongelyk dat de Heeren van Amſterdam zich zelven ſtonden te doen, met het aanzien des Prinſen van Oranje dus te heffen tot zyn hoogſten top, naa dat zy begonnen hadden hem te doen zien, dat hy in het toekomende niets tegen hunnen wille zoude kunnen onderneemen. Eindelyk dat, onder voorwendſel van des Prinſen van Oranje's eere te redden, zy de hunne ſtonden te verliezen, in al de vrucht van hun kloek gedrag, en dus den eerlyke lieden, die verlangden de vryheid

der Republyk herſteld te zien, voor altoos alle hoope af te ſnyden.

IK verzocht dien man, den Heeren van Amſterdam alle die dingen voor te houden, en hun de redenen, welke ik hem bybragt, wel te doen opmerken, en my hun antwoord te komen brengen. Ik liet het niet op hem alleen aånkomen: ik zond een' man, daar ik op kon vertrouwen, naar Amſterdam, en ſprak ook eenige van hunne vrienden.

10 December 1683. DIE zelfde man quam twee dagen daar naa weder by my, van wegen de Gemagtigden van Amſterdam, om my te zeggen, dat zy aan hunne Overheden geſchreeven hadden, alles wat ik hun had doen voorhouden; dat zy hun ſedert noch hadden laaten weeten, het gene ik 'er naderhand bygevoegd had: dat hunne Overheden myne redenen goedgekeurd, en beſlooten hadden, in geen bewerp te ſtemmen; dat zy derhalven gelaſt waren zich aan hunne eerſte bevélen te houden, en de werving volſtrekt te weigeren.

DIE man zei my noch, dat de Raad van Amſterdam aan hunne Gemagtigden belaſt had, my te vertoonen, dat zy volſtrekt nodig hadden, dat de Koning hen hielpe; dat, zonder dat alles, wat zy gedaan hadden, onnut zoude zyn voor zyne Majeſteit, en nadeelig voor hun. Dat zy zich gedroegen, op de wyze als zy gedaan hadden, alleen om het vertrouwen, dat zy ſtelden in het woord, en de verzeke-

rin-

ringen, welke ik hun gegeeven had, van zyne Majesteits begeerte tot den Vrede; dat de Prins van Oranje hen verzekerde van het tegendeel, en het aan veele Steden deed gelooven; dat, indien zyne Majesteit eene Plaats deed aantasten, als de gestelde tyd verstreeken zoude zyn, de Prins van Oranje daar voordeel tegen hen uit zoude trekken, en zy geene redenen meer tegen die des Prinsen van Oranje weeten in te brengen, om de werving te beletten; dat zy genoodzaakt zouden zyn die toe te stemmen, en dat de Staaten-Generaal zich hunnes ondanks in den oorlog gesleept zouden zien.

DAT zyne Majesteit zich met opentlyk geweld, gesteld hebbende in het bezit van een der Equivalenten, die hy eischte, men niet meer kon zeggen, dat het kloeke gedrag, 't welk de Prins van Oranje den Staaten-Generaal deed houden, zyne Majesteit belette te *ageeren*, dat men in tegendeel bemerken zoude, dat eene zuivere begeerte tot den Vrede, hem het zwaard in de scheede deed steeken, gelyk ook, om de Heeren van Amsterdam te ondersteunen, die den Prinse van Oranje geweigerd hadden, alles wat hun bequaam gescheenen had, om het vuur des oorlogs te ontsteeken.

DAT 'er tot dien tyd toe geene gelegenheid zoo bequaam geweest was, om de goede party op te beuren, indien zyne

Majesteit hun daar de middelen toe wilde verschaffen; dat zy hem dit zeer demoediglyk en zeer sterk verzochten, met des te meer vertrouwen, om dat die middelen alleen tot voordeel van zyne Majesteit strekten, en dat zy geen oorzaak hadden, om te gelooven, dat een nieuw uitstel zyne belangen veel kon hinderen, in den staat daar de zaaken in waren.

DAT zy hem, om die reden smeekten, dat hy de goedheid wilde hebben van my last te geeven, om eene verklaaring in te leveren, in zulk een form als hy goed vonde, in aanmerkinge van het gene hy wist, dat in den Haag, tot bevestiging van den Vrede, gedaan werd, om te doen blyken, dat hy hun wel gelegenheid wilde geeven, om 'er op nieuw aan te arbeiden; en dat hy hun ten dien einde een ander uitstel vergunde, zonder hoope, dat het, om welke reden het ook ware, verlengd zoude worden. Zy stelden vast, de Spanjaarden, geduurende dat uitstel, te beweegen tot het aanneemen van een der Equivalenten; dat, zoo zy 't niet konden doen, zy meenden, dat zyne Majesteit daar door zoude hebben doen blyken; dat het aan hem niet geschort had, dat de Vrede geen stand hield; dat de hardnekkigheid der Spanjaarden daar alleen de oorzaak van geweest was; en dat de Heeren van Amsterdam, voor de andere Leden van den Staat, niet meer verantwoordelyk zouden

zyn,

zyn, voor het gene daar uit voort zoude komen, en ook niet gedwongen weezen, om de werving toe te ſtaan.

IK antwoorde den Heeren van Amſterdam, alles wat de Koning my bevolen had hun te zeggen, en ik voegde daar by, het gene my beſt ſcheen, om hen te overtuigen: maar ik ſchreef den Koning met eenen, dat ik dien man niet overreed had, en noch minder de Heeren van Amſterdam; dat zy zich voor bedurven hielden, en dat ik zelf geloofde, dat zy het inderdaad hard te verantwoorden zouden hebben, zoo zyne Majeſteit iets in de Nederlanden deed onderneemen.

IK nam zelfs op my, den Koning te laaten weeten, dat ik mynen pligt verzuimd zoude hebben, indien ik my de eere niet gaf van hem voor te houden, dat het maar was, dat zyne Majeſteit de Spaanſche Nederlanden dacht te veroveren, gelyk men in Holland verzekerd was, dat hy kon doen, hy geene reden had, om eenige acht te geeven op het verzoek der Heeren van Amſterdam, maar dat, zoo zyne Majeſteit niets anders voorhad, dan den Spanjaarden te dwingen tot den Vrede, ik zeggen dorſt, dat, in den toeſtand, daar de zaaken in Holland in waren, één beleg hen daar niet toe zoude noodzaaken, en dat de Regeerders van Amſterdam, meenende, dat men ze bedroogen had, zich met hun weêrwil zouden gewikkeld zien in den oorlog, om de Spanjaarden te verdedigen.

DAT zyne Majesteit wist, hoe ik vier jaaren lang onophoudelyk had geschreeven, dat de Prins van Oranje voordeel trok uit zyner Majesteits gematigdheid; dat ik nu het tegendeel liet weeten, was, om dat het tegenwoordig tydsgewricht het zoo vereischte. Dat de Prins van Oranje de Staaten verzekerde, dat de Koning den Kryg beslooten had, en dat de Heeren van Amsterdam staande hielden, dat zyne Majesteit den Vrede begeerde; dat het nu zaake was van hunne party te versterken tegen die des Prinsen van Oranje, de genegenheid van het volk van Holland te behouden, en hun vertrouwen zoo wel te winnen, dat die Prins het niet heel ligt zoude wegneemen. Dat myn plicht van my eischte zyne Majesteit te vertoonen, dat, zoo men den Heeren van Amsterdam niet eenig genoegen gaf, ik geen middel meer wist, om ze tegen te houden; dat zy, en alle wel-meenenden met hun, een mistrouwen zouden opvatten, zeer schadelyk voor de aanslagen, die zyne Majesteit in het toekomende zoude kunnen onderneemen, en dat de Prins van Oranje meer magts in Holland zoude krygen, dan ooit.

10 December 1683. INTUSSCHEN werd het antwoord der Stad van Amsterdam in de Vergadering der Staaten van Holland ingebragt; het maakte den Prins van Oranje heel moeijelyk en verlegen; en hy dorst den volgenden dag niet van de wervingen reppen,

pen, wel weetende, dat'er Steden waren, die aan hunne Gemagtigden verbooden hadden, 'er in te ſtemmen, zoo lang de Heeren van Amſterdam 'er zich tegen kanteden.

DIE Prins vol van ſpyt, om dat verſcheide Steden de toeſtemming, door hunne Gemagtigden, tot de wervinge van zestien-duizend mannen gegeeven, afgekeurd hadden, deed de Burgemeeſters van die Steden, een voor een in zyne kamer komen. Hy dreigde de eenen, dat hy ze ontzetten, en hunne huisgezinnen bederven zoude, de andere vleide hy; en echter kon hy hen niet van gevoelen doen veranderen. Het gene hem het meeſte ſpeet, was dat, toen hy ze verplicht had, om ondanks de tegenkanting der Heeren van Amſterdam de werving toe te ſtaan, hy niet getwyffeld had, of hunne Overheden zouden 'er hun zegel aan geſtoken hebben; en daar zyn inderdaad weinig voorbeelden van zulk eene afkeuringe; zoo dat de welmeenenden, die van te voren mismoedig waren, om de geringe hoope die zy hadden van hunne oude Vryheid te zien herſtellen, weêr lucht begonden te krygen, door de nieuwe hoope, die zy kreegen, dat, indien de Heeren van Amſterdam ſtyf by hunne gevoelens bleeven, men het gezag des Prinſen van Oranje zoude kunne verminderen, en de Republikeinſche party weder in de Regeeringe brengen. Idem.

DE Heeren van Amfterdam namen toen inderdaad voor, het vergelyk met den Koning van Spanje te fluiten, zoo fpoedig als het hun mogelyk zoude zyn, om vervolgens met zyne Majefteit hunne oude verbonden weêr aan te gaan; overtuigd zynde, dat, zonder dat, hunne Republyk verlooren was, van buiten, en van binnen.

IK kreeg ook bericht, dat zy voorneemens waren, naa het vergelyk, den Prins van Oranje aan te doen, over de uitgeftrektheid, die hy aan de magt zyner bedieninge had gegeeven; en de Gemagtigden tot de geheime zaaken af te fchaffen, door wier middel hy den Staaten-Generaal de kennis der gewigtigfte zaaken benam; en dat zy veele andere diergelyke voorneemens hadden, die zy ligt ter uitvoeringe zouden kunnen brengen, indien zy fteeds by dezelfde gevoelens bleeven, daar zy nu in waren, waar voor ik zyne Majefteit niet zou durven inftaan. En zulks zou inderdaad ook onvoorzichtig geweeft zyn.

HET was niet eveneens met het voorneemen, dat zy hadden genomen van de gefchillen tuffchen den Koning en zyne Katholyke Majefteit, in der minne te doen byleggen. Ik fchreef zyne Majefteit, dat zy daar zekerlyk niet van af zouden zien, en dat ik hem op dien grond, van hunnent wegen, weder fmeekte, hun het eenigfte middel te vergunnen, 't welk hen kon behouden, en fterken tegen den Prins van Oranje. Ik voegde 'er uit my zelven eene

aan-

aanmerking by, welke was, dat de Vergadering der Staaten van Holland ſtond te beginnen, in welke men zou arbeiden aan den ſtaat van oorlog, om die op te maaken; dat dit eene zaak was, die op het einde des jaars afgedaan moeſt zyn; en dat de verklaringen, die de Koning my beveelen zoude in dien tyd te doen, van een groot gewigt zouden zyn, om den ſtaat van oorlog te vermeerderen, of op den ouden voet te laaten.

IK zei daar noch by, dat, indien de Koning niet oordeelde, dat het met zyne belangen ſtrydig was, de Heeren van Amſterdam, en de wel-meenenden van verſcheide Hollandſche Steden, en de Provinciën, die zich met hun vereenigd hadden, eenigſints te voldoen, my beveelende eenen Memorie, overeenkomſtig met hunne begeerte, by de Staaten in te leveren, het van groot nut was, dat de Heeren van Amſterdam overtuigd konden worden, dat het alleen was uit aanzien voor hun, dat zyne Majeſteit zulks toegeſtaan had, en om dat hy hoopte, dat zy by hun goed gedrag volhardende, de Spanjaarden tot den Vrede zouden beweegen.

TEN dien einde bad ik den Koning, my een dag of twee vooruit te geeven, om de Heeren van Amſterdam heimelyk van den inhoud der Memorie, die ik by de Staaten - Generaal zou inleveren, te kunnen onderrechten; weetende, dat dit van een geheel andere uitwerking by hun zou

zou weezen, dan als zy dien niet verſtonden, voor de inlevering van dien Memorie. Dat ik my zelfs zoude kunnen gelaaten, als of ik in het opſtellen van dien, met hun te raade ging; als zy van elders maar geene kennis kreegen, van het gene zyne Majeſteit, uit gunſt voor hun, wel had willen doen.

EN het geene ik daar en boven nutter voor zyner Majeſteits dienſt oordeelde, in dat byzonder mondgeſprek, 't welk ik niet wilde houden met de Gemagtigden van Amſterdam, voor dat ik iets zei aan de Staaten Generaal, was, dat ik hun duidelyker verklaringen zou kunnen doen, dan ik plaats dorſt geeven in eenen openbaaren Memorie, inhoudende het vaſte voorneemen zyner Majeſteit, van geen uitſtel meer te geeven. Dat ik hun te verſtaan zoude geeven, dat, vermits zyne Majeſteit het inleveren van dien Memorie, alleen uit aanzien voor hun toegeſtaan had, hy het zeer vreemd zoude vinden, dat zy in eenige van des Prinſen van Oranje's oogmerken traden, indien de Spanjaarden dat uitſtel vruchteloos hebbende laaten verloopen, die Prins van hun begeerde, dat zy iets ten voordeele der Spanjaarden zouden doen. Dat zy zich volſtrekt overtuigd moeſten houden, dat zyne Majeſteit den Vrede begeerde; dewyl hy zoo koſtelyken tyd, om den oorlog met voordeel voort te zetten, dien de Spanjaarden begonnen hadden, wel verlooren wilde laaten

ten gaan; en dat alles, wat zyne Majesteit daar naa aan zyne Troepen zoude doen onderneemen, niet toegeschreeven moest worden, aan eenige begeerte van veroveringen op de Spanjaarden te doen, maar aan de noodzakelykheid van hen, door middel van Wapenen te dwingen, om Vrede te maaken, dewyl alle zachte en minnelyke wegen, die men ingeslaagen had, zonder eenige uitwerksel geweest waren.

DE Staaten van Holland vergaderd zynde, hield de Prins van Oranje hen op, van 's morgens te elf uuren, tot 's avonds te acht uuren, zonder dat hy 'er de werving in kon doen toestaan, welke pogingen hy, en de Raad-Pensionaris Fagel deeden, om die zaak door te dringen. De Gemagtigden van Amsterdam hielden zich steeds standvastig: die van Delft en Schiedam stonden hun in den rug, den Raad-Pensionaris Fagel te kennende geevende, dat men hun verbooden had de werving toe te staan, 't en zy men dezelve met eenparigheid van stemmen der geheele Provincie besloote.

TOEN maanden de Gemagtigden van Amsterdam den Raad-Pensionaris Fagel aan, om de stemmen op te neemen, en en deeze zaak, die zoo lang gesleept had, tot een Raadslot te brengen; maar de Raad-Pensionaris Fagel, die wel zag, dat het besluit op de weigering der wervinge zoude uitkomen, en dat die zaak dus onherstelbaar mislukt zoude zyn, nam de stemmen

men der Steden, die noch niet gestemd hadden, niet op, en scheide de Vergadering.

HET bewind, dat de Raad-Pensionaris van Holland, in alle zaaken heeft, geeft hem een groot voordeel. Men heeft eene zoo uitgestrekte magt aan zyn Ampt gehecht, om hem in staat te stellen, van van zich tegen de onderneemingen der Prinsen van Oranje te kanten, en om de openbaare Vryheid te handhaaven; het welk Fagels voorzaaten altoos volstandig gedaan hebben, waar by eenige zich zeer qualyk bevonden hebben, gelyk Barnevelt en de Wit: maar de Raad Pensionaris Fagel, het aanzien zyner Bedieninge misbruikende, heeft het alleen doen strekken, tot onderdrukkinge van de Vryheid der Hollanderen, en tot vermeerderinge van het gezag des Prinsen van Oranje. Zoo dat ik het ongeluk had van steeds tegen my te hebben, de magt des Stadhouders, en de bequaamheid van den Raad-Pensionaris te samen gevoegd, zoo dat het my schier niet mogelyk was ergens in te slaagen: want als de zaak vlotte, naar hunnen wensch, word zy terstond besloten; maar liep zy anders, dan werd zy tot op een' anderen dag uitgesteld, en dat tot zoo lang, tot dat men de Steden, die niet van 't gevoelen des Prinsen van Oranje waren, daar toe had overgehaald.

DIE Prins zich schier zonder hoope ziende, van de werving van zestien-duizend

zend mannen, door te dryven, bedocht een nieuw middel, om'er toe te geraaken. Hy overlei met den Spaanſchen Envoyé, dat deeze den Staaten-Generaal bekend zoude maaken, dat de Koning, zyn Meeſter, bevel gegeeven had, om de onderdaanen van zyne [Allerchriſtelykſte] Majeſteit te handelen als vyanden: maar dit bragt een gantſch ſtrydig uitwerkſel voort. Hy had zich daar van willen bedienen, om te toonen, dat de oorlog, verklaard zynde, men alleen bedacht moeſt weezen op de middelen, om Spanje by te ſpringen: maar de Gemagtigden der Hollandſche Steden redeneerden anders, en zeiden, dat het een vertwyffeld ſtuk van de Spanjaarden was, die gantſch Europa in hun krakkeel zochten in te wikkelen; maar dat, wat hun belangde, zy'er zich buiten wilden houden. 16 December 1683.

DE Raad-Penſionaris Fagel, bemerkte op dien zelfden dag al, dat hy een' misſlag had begaan: ook toen de Heeren van Amſterdam verzochten, dat men dien Memorie van den Spaanſchen Envoyé, en de verklaring, die de Markgraaf de Grana in de Nederlanden gedaan had, in handen van Commiſſariſſen zoude ſtellen, om nagezien te worden, weigerde hy het, wel ziende, dat zy hun voordeel daar mede zouden doen, en dat het onderzoek van die ſchriften, niet anders kon, dan tot nadeel van des Prinſen van Oranje's voorneemen keeren. Zoo dat men zich verge- 17 December 1683.

genoegden, met de Gemagtigden te belasten, dezelve aan hunne Overheden mede te deelen.

DE Heeren van Amsterdam hielden steeds sterk aan by my, om van den Koning verlof te verkrygen, om den Memorie, daar zy my zoo lang van gesproken hadden, in te leveren, en een nieuw uitstel te geeven, en vooral, om zyne Majesteit te bidden, geene Plaats in Vlaanderen, of in Brabant aan te tasten. Dat, indien de dwaasheid der Spanjaarden zyne Majesteit noodzaakte, tot eenige onderneeminge in de Nederlanden, zy tot het uiterste gebragt, en hunnes ondanks, tegen hun byzonder belang, en tegen hunnen zin, bewoogen zouden worden, om de Spanjaarden te ondersteunen, op dat de Spaansche Nederlanden niet in zyner Majesteits handen vervielen; maar dat, zoo hy de Spanjaarden wilden aantasten in Katalonien, of in Italien, en zich vergenoegen, met zwaare brandschattingen in Vlaanderen uit te schryven, met het platte Land te ontheisteren, en de Spaansche Troepen te doen aantasten, zoo draa zy uit de bezettingen zouden komen, zy verzekerd waren, dat de Spanjaarden den Koning op de knien, om den Vrede zouden komen bidden.

16 December 1683.

IK gaf hun te kennen, dat zy uit het gantsche gedrag van zyne Majesteit genoegsaam konden zien, hoe zeer hy begeerde den Heeren van Amsterdam plaizier

zier te doen; maar dat zich zelfs niet genoeg hielpen, en dat ik niet gezien had, dat zy op iets anders bedacht waren, om tot den Vrede te geraaken, dan de werving te weigeren. Waar op zy my in vertrouwen bekend maakten, het voorneemen dat zy hadden, van, als de ſtaat van oorlog opgemaakt zou worden, voor het volgende jaar, ('t welk binnen acht dagen moeſt geſchieden) te verklaaren, dat zy de Troepen, die men tot hulpe van de Spanjaarden gezonden had, rekenen zouden, als niet langer in Staaten dienſt ſtaande; en, dat de Republyk zeer belaſt zynde met buitengewoone koſten, die zy niet kon draagen, de Stad van Amſterdam de Regimenten, die in Spaanſchen dienſt waren, niet langer wilden betaalen. Men kon niets doen, dat den Prins van Oranje meer zou ſmerten: maar van Beuningen keerde dien ſlag weêr, om den Prins van Oranje te begunſtigen; en dat beſluit werd niet uitgevoerd, gelyk men in 't vervolg zal zien.

IK liet den Koning in dien zelfden Brief weeten, dat ik niet wiſt, welke middelen hy gebruiken wilde, om de Spanjaarden tot Vrede te brengen; maar dat, zoo hy voorhad eene Plaats der Nederlanden aan te taſten, en Luxemburg wel verkiezen wilde, ik hem kon verzeketen, dat die Plaats de Hollanders de minſte bekommering zoude geeven; dat ik 'er niet voor kon inſtaan, en niemant weeten kon, zelfs 16 December 1683.

niet de Prins van Oranje, wat de Staaten-Generaal in dat geval doen zouden; maar dat het zeker was, dat het beleg van eenige andere Plaats in Vlaanderen, van hoe weinig aanbelang zy ook ware, de Staaten-Generaal veel sterker zoude noopen, om de Wapens voor de Spanjaarden op te vatten, dan de verovering van Luxemburg zou doen; vooràl, indien men op den zelfden tyd, als men die Plaats ging belegeren, hun eene verklaring deed, die hen verzekerde, dat, na haare verovering, zyne Majesteit tot een vergelyk met de Spanjaarden zoude verstaan, zonder den oorlog verder voort te zetten.

17 December 1683. DE Gemagtigden der Steden, in den Haag wedergekomen, bragten die van Delft, en van Schiedam, den zelfden last mede, van niet te stemmen in de wervinge, 't en zy alle Steden van Holland dezelve toestonden. De Raad-Pensionaris Fagel eischte van hun, dat zy verklaaren zouden, of zy geen anderen last hadden; en toen zy hem gezegd hadden, van neen, scheide hy de Vergadering voor acht dagen; hoopende die beide Steden, in dien tusschentyd, tot zyne gevoelens te kunnen overhaalen.

MAAR op dien zelfden morgen, voor dat de Vergadering gescheiden was, vertoonden de Gemagtigden van Amsterdam, wien men in de voorige Vergaderinge geweigerd had, den Memorie van den Spaanschen Envoyé, en de Verklaring van de

Mark-

Markgraave de Grana, in handen van Commissarissen te stellen, om onderzocht te worden, aan de Staaten van Holland, dat de Spanjaarden een overyld besluit genomen hadden, en verzochten de Vergaderinge middelen uit te denken, om hen, in weêrwil van die Verklaringe, tot een vergelyk te beweegen, en, in geval men 'er hen niet toe kon brengen, te zien wat den Staaten-Generaal te doen stond. De Raad-Pensionaris Fagel verschoonde zich, van dat voorstel in de Notulen te brengen, met de onvoltalligheid der Vergaderinge; de Prins van Oranje, welke dien eisch voorzien had, bezorgd hebbende, dat de Ridderschap niet in de Vergadering zoude verschynen. Maar de Heeren van Amsterdam gaven, om dit lettel te voorzien, hun voorstel schriftelyk over. 20 December 1683.

DAAR op gaf de Raad-Pensionaris Fagel te kennen, dat de Prins van Oranje de factie, die in de Provincie van Holland gemaakt werd, genoegzaam zag; dat men 'er dezelfde gangen in ging, als in 1672; dat uit zulk een gedrag niet anders voort kon komen, dan 's Lands bederf; dat de Prins van Oranje opentlyk betuigde, dat hy 'er niet verantwoordelyk voor zoude zyn, en dat hy zelfs de Vergadering van Holland niet meer zoude bywoonen, indien de zaaken den zelfden loop bleeven houden.

DE Heeren van Amsterdam scheenen in 't minste niet verzet, van dat verwyt;

en dit noodzaakte den Raad-Penſionaris Fagel van toon te veranderen, 't welk hy gemeenlyk deed, ten opzichte der genen, die hy niet kon verſaagen; want als de ſterke middelen hun gemiſt hadden, wiſten zy terſtond zachter in 't werk te ſtellen, en gingen draa van dreigen over, tot verzoeken. Weshalven ontbood de Prins van Oranje drie dagen naa die oneenigheid met de Heeren van Amſterdam, twee van de ſeerlykſte lieden van de Republyk by hem, die wel-meenende waren, en in 't algemeen bekend voor goede Republikeinen. Hy gaf hem te kennen, dat hy eene werving van zestien-duizend mannen had voorgeſlaagen, meenende, dat 'er geen beter middel was, om hunnen Bondgenooten een voordeelig vergelyk te bezorgen; dat hy zich daar allengs toe verbonden had, en dat de tegenkanting van Amſterdam hem daar noch ſterker toe aangezet had: dat hy onderwyl daar nu zoo verre mede gekomen was, dat hy zyn' goeden naam geheel en al verliezen zoude, indien hy 'er niet in ſlaágde; dat hy hen verzocht de Heeren van Amſterdam te vermaanen, dat zy een' man, wien zy het beſtier van hunnen Staat, en het bevel over hunne heirmagten toevertrouwd hadden, niet van zyne eere wilden berooven: dat zulks hem te groot een hoon zoude zyn, om te denken, dat zy die zaak tot het uiterſte zouden willen doen komen, dat hy nu de werving niet meer eiſch-

23 December 1683.

eiſchte, maar dat men zyne eere behield, en dat hy de Heeren van Amſterdam daar eeuwig dankbaar voor zoude zyn. Dat hy nu geene andere gunſt van hun verzocht, dan dat zy de werving wilden toeſtaan; dat hy zyn Vorſtlyk woord gaf, ('t welk hy wel wilde dat zy beide van hem ontvingen) dat naa de gegeeve toeſtemming men het daar by zoude laaten; dat men geen éénen man zoude werven, en ſlechts arbeiden aan het vergelyk met den Koning van Spanje.

IK kreeg bericht van deeze nieuwe poging des Prinſen van Oranje. Ik zond op ſtaandevoet eenen der wel-meenenden naar Amſterdam, om'er de gevolgen van te voorkomen; want zy maakte my zoo bang dat ik'er meer voor vreesde, dan voor eenige andere die hy gedaan had. Evenwel gelukte zy niet; de Heeren van Amſterdam antwoordeden duidelyk op alles wat hun voorgehouden was, en beſloten dat zy niet konden ſtemmen in iets, dat op de wyze als men 't hun voorgeſlaagen had nergens toe kon baaten, en alleen dienen kon, om hunne Bondgenooten te bedriegen en te verraaden.

DE Heeren van Amſterdam deeden meer; want de Prins van Oranje de Vergadering der Staaten van Holland, gelyk ik zoo even gezegd hebbe, geſcheiden hebbende voor vier of vyf dagen, om onderwyl de beide Steden van Delft en Schiedam, op zyne zyde te trekken, dee-

den de Heeren van Amsterdam hun voordeel met dat uitstel, en bedienden 'er zich van om twee Noordhollandsche Steden in hun gevoelen te brengen; en die van Delft en Schiedam, gingen niet tot dat des Prinsen van Oranje over: zoo dat de party der Heeren van Amsterdam sterker begon te worden.

MAAR zy namen met eenen voor, de verklaring niet te doen, van hunne Troepen die in Spaanschen dienst overgegaan waren, niet langer te betaalen, gelyk zy voorgesteld hadden; het zy dat van Beuningen hen van gevoelen had doen veranderen, het zy dat zy te veel hinders in de uitvoeringe van dat voorneemen gevonden hadden. Zy besilooten slechts hun best te doen om de Spanjaarden te noodzaaken tot het weder intrekken hunner verklaringe van oorlog, en zoo zy dat weigerden hunne Troepen uit de Nederlanden te rug te doen komen.

20 December 1683. DE Prins van Oranje, die onderwyl de werving der zestien-duizend mannen in de andere Provinciën in overweeginge deed neemen, verstond dat de Provincie van Gelderland dezelve had toegestemd. Dat is geen wonder, dewyl hy daar meester is, en dat hy sedert het jaar 1673, het recht overweldigd heeft, van alle die in de Staaten van die Provincie zitting neemen te benoemen: maar het gene zy by hunne toestemming gevoegd hadden, toonden klaar genoeg aan welke gevolgen de Creatuu-

tuuren des Prinſen van Oranje zelfs uit die wervinge voorzagen; want zy bedongen, dat men hun Troepen zoude zenden met alle nodige Krygsbehoeften om zich te kunnen verdedigen; en zy zeiden noch, dat vermits hunne Vestingen in ſlechten Staat waren, en draa ingenoomen zouden weezen, zy begeerden dat de andere Provinciën zich zouden verbinden, dat men de Steden van hunne Provincie, welke de Koning zou inneemen en vervolgens weder overgeeven aan den Staat, weder in de *Unie* zoude aanneemen, en niet op den voet van *geconqueſteſteerde* Steden, gelyk men in 1673, ten opzichte van Utrecht had willen doen.

DE Provincie van Zeëland volgde den zin des Prinſen van Oranje zoo ligt niet; hy had den Heer van Odyk, derwaart gezonden: en vermits hy drie ſtemmen heeft van de zeven, waar in de Vergadering der Staaten van die Provincie beſtaat, te weeten, die der Edelen, (want hy is de eenigſte Edelman in Zeeland) die van Vlisſingen en van Ter Veere, als Heer van die Steden, had men 't zich niet moeten verwonderen, indien Zeeland des Prinſen van Oranje's begeerte blindeling gevolgd had: echter vond de Heer van Odyk, daar dezelfde zwarigheden, die de Prins van Oranje in Holland ontmoet had. De Steden van Middelburg en Goes, weigerden de werving volſtrekt, en Zierickzee, wilde dezelve niet toeſtaan, 't en ware zy met 21 December 1683.

 een-

eenparigheid van ſtemmen beſlooten wierde.

Brief des Konings van den 10 December 1683.

DE Koning ſchreef my den 10. December 1683 antwoord op de voorſtellingen, die ik hem van wegen de Heeren van Amſterdam had gedaan, en liet my weeten, dat hy my niets voor te ſchryven had, dan het gene ik hun uit my zelven had geantwoord op hunne twee vraagen, eerſtelyk, dat men een uitſtel toeſtonde tot den eerſten Maart, en ten tweeden, dat men de bemiddeling der Staaten-Generaal aanname, nevens die des Konings van England, dat ik desgelyks zeer wel had gedaan, dat ik hun gevraagd had, waar toe zy zich wilden verbinden, ingeval de Spanjaarden den tyd vruchteloos lieten verloopen. Zyne Majeſteit, beval my ook hun te zeggen, dat het niet onmogelyk voor hun zoude zyn de Nederlanden te behouden, in den Staat daar zy in waren, en 'er voor altoos eene volkome ruſt in te herſtellen. Dat, indien zyn Koninglyke Majeſteit maar wel verzekerd kon weezen, dat de Vereenigde Provinciën de Spanjaarden in het toekomende niet meer zouden byſtaan; of dat ten minſten de Troepen die zy in de Nederlanden hadden, alleen gebruikt zoude mogen worden tot de bewaringe der ſterke Steden van zyne Katholyke Majeſteit, en dat zy den Onderdaanen en Landen van den Koning geene ſchade zoude mogen toebrengen, Zyne Majeſteit wel zoude kunnen beſluiten

ten om zyne Troepen uit de gemelde Landen te doen trekken, en zich te vergenoegen met het gene hy daar bezat, en op andere plaatsen zich te bedienen van de middelen, die God hem in handen gegeeven had, om de Spanjaarden te dwingen tot den afstand, van een der equivalenten die hy voorgeslaagen had, en om Zyne Majesteit eene billyke vergoeding te doen voor de kosten, daar een langer uitstel hem toe zoude kunnen noodzaaken.

DAT, om hun te ontheffen van de ongerustheid daar zy in waren, over de onderneemingen, die zyner Majesteits Troepen zouden kunnen doen, terwyl zy met my de middelen om Vrede te maaken, onderzochten, ik hun verzekerde, dat hy voor den 20 January, 't welk een genoegsaame tyd was, om Zyne Majesteit te doen verstaan, wat ik met hun beslooten zoude hebben, geene Vesting den Koning van Spanje toebehoorende zoude aantasten of overrompelen.

TWEE dagen daar naa schreef de Koning my, dat ik, by het gene hy my bevolen had den Heeren van Amsterdam, door dien tusschen beide loopenden persoon te doen zeggen, noch zoude voegen, dat als de werving, die de Prins van Oranje bejaagde, maar niet geschiedde, en dat de Troepen die hy den Markgraave de Grana had gezonden, in der daad niet gebruikt werden, gelyk Zyne Majesteit zich alrede verklaard had, dan

enkel tot beſcherminge van de Plaatſen, behoorende aan de Kroon van Spanje, zyne Majeſteit zich zoude verbinden geene Stad in Vlaanderen te doen aantasten, en dat hy zich vergenoegen zoude, de Spanjaarden te noopen door inquartieringe zyner Troepen in hun land, en door het afperſſen van brandſchattingen, om hunne toeſtemming te geeven tot een der equivalenten die zyne Majeſteit had voorgeſlaagen: zoo dat die zaak geene andere verandering in hunne Barriere zoude brengen, dan het inneemen van Kortryk en Dixmuiden, welke zyne Majeſteit in bezittinge zoude houden, zoo wel als hunne onderhorigheden.

Brief des Konings van den 12 December 1683.

DE Koning ſchreef my vier dagen daar naa noch, dat, naardien ik hem had laaten weeten, dat de Stad van Amſterdam zeer gaerne zag, dat men het gemeen kennis gave van het uitſtel dat hy wel zoude willen vergunnen, hy, om die Stad te toonen, dat hy haar goed gedrag dank wiſt, my toeliet hem te verbinden, zelfs by geſchrifte, dat hy voor het einde van de Maand January geen beleg zoude onderneemen; maar dat ik de de Heeren van Amſterdam bereiden zoude om, zonder zich te ontzetten, in de Staaten des Konings van Spanje te zien intrekken, den Maarſchalk d'Humieres, aan den eenen, en den Heer de Montal aan den anderen kant, en den Heer de Crequy, die Luxemburg zou bombardeeren.

DUS

DUS zag ik my met eene ſpytige boodſchap belaſt, want ik twyffelde niet of de Heeren van Amſterdam, zouden met groot verdriet verſtaan, dat de Koning, naa zyne Troepen zoo lang in de Staaten des Konings van Spanje te hebben doen verblyven, naa zich met geweld meeſter gemaakt te hebben van Kortryk en Dixmuiden, noch Luxemburg deed bombardeeren, terwyl zy den Prinſe van Oranje de nieuwe werving zoo hardnekkiglyk weigerden, en zich verzekerd hield, dat de Koning den oorlog niet begeerde. Dit deed my denken dat ik den Heeren van Amſterdam zelf moeſt gaan ſpreeken, om die ſlechte tyding, zoo veel 't my mogelyk zoude zyn te verzachten, en ook om dat ik vaſtſtelde, dat het vertrouwen tuſſchen ons daar door des te ſterker zoude worden; dat de dingen die van weêrkanten gezegd zouden worden, meer gewigt daar door zouden krygen, en dat zyne Majeſteit veel meer ſtaat zoude kunnen maaken, op de verzekeringen die de Heeren van Amſterdam my zelfs zouden doen, dan het gene zy my door een' tuſſchengeſtelden perſoon zouden doen zeggen.

IK vond'er echter zwarigheden in, die my ſchier ontebovenkomelyk ſcheenen; die Heeren my hebbende doen voorhouden, hoe dikwyl de Prins van Oranje hun verweeten had, dat zy heimelyk verſtand met my hielden; en dat, zoo zy my nu

quamen bezoeken, zy geene reden meer zouden hebben, om zich daar van te verſchoonen, en zich verdacht zouden maaken, en verſcheide andere dingen meer, die zy deeden zeggen. Maar dewyl ik wiſt dat zy gemeenlyk te raade gingen, met een' man daar zy een groot vertrouwen in ſtelden, ſprak ik met hem, en hy was zoo overtuigd van de noodzakelykheid, dat de Heeren van Amſterdam, in een naauwer vertrouwen met my traden, dat hy hen daar toe overreedde: zoo dat de Penſionaris van die Stad met een' anderen Gemagtigden, die van het geheim wiſt, by my quam, tot voorwendſel van die byeenkomſt genomen hebbende, eene zaak raakende de Schepen, die alle veertien dagen van Amſterdam op Saint Valery vaaren.

25 December 1683. EN vermits ik korts een' anderen Brief van den Koning ontvangen had, die my liet weeten, dat niet tegenſtaande de verklaaring van oorlog der Spanjaarden, hy zich noch wel wilde houden aan dezelfde aanbiedingen, die hy my voorgeſchreeven en bevoolen had, aan de Staaten-Generaal te doen; vond ik my veel beter in ſtaat, om by de Gemagtigden van Amſterdam de goedheid, welke Zyne Majeſteit, hun in deeze gelegenheid bewees, op te vyzelen, en hen te overtuigen, dat het alleenlyk op ſterk aanhouden van hunne Stad was, dat zyne Majeſteſteit de maatregels genomen had, die zy begeerden, dat

dat hy name, ſchoon zy zyner Majeſteits belangen konden benadeelen.

WESHALVEN gaf ik hun te kennen, dat de Koning my belaſt had hen te verzekeren, dat hy den oorlog niet zocht: ik bragt hun de redenen by, die de Koning my geſchreeven had, en ik zei daar by, dat 'er geene was, die zulks beter bewees, dan dat hy geen' oorlog voerde, in eenen tyd, dat hy het met zoo veel voordeel doen kon. Dat zyne Majeſteit met genoegen gehoord had, dat het gedrag der Heeren van Amſterdam deed blyken, dat zy genoegſaam overtuigd waren, dat de Spanjaarden den weg des vredes niet zouden inſlaan, 't en zy ze zich daar toe gedwongen zagen door zyner Majeſteits Wapens, en door de Staaten-Generaal niet in hunne hardnekkigheid onderſteund en geſterkt wierden.

DAT zyne Majeſteit, onderrecht zynde van de beſtendigheid, met welke de Heeren van Amſterdam, met dat oogmerk de middelen, zoo veel hun mogelyk geweeſt was, afgeſneeden hadden, waar van de Prins van Oranje zich wilde bedienen, om den oorlog te beginnen, en ten anderen, weetende, hoe veele pogingen zy te boven moeſten komen, van den kant des Prinſen van Oranje, en des Raad-Penſionaris Fagel, hy zonder beraad beſlooten had hun in hunne goede voorneemens behulpſaam te zyn, door alle middelen, die zy zelfs begeerd hadden.

DAT

DAT zy drie dingen van zyne Majesteit hadden doen eischen, op drie verscheide tyden, te weeten, van geene vyandlykheden te pleegen, een uitstel te verleenen, en, in geval de Spanjaarden alle soort van vergelyk hardnekkiglyk van de hand weezen, zyne Wapenen over te brengen in Italiën, of in Kataloniën, en zich te vergenoegen met Executiën ten platten lande van Vlaanderen en Brabant. Dat die drie eischen even nadeelig voor zyne Majesteits belangen waren. Dat de schorting van vyandlykheden, zoo wel als een nieuw uitstel, de Spanjaarden ongezeggelyker zoude maaken. Dat de Kryg daarom niet minder plaats zoude hebben, maar laater, en dat zyne Majesteit eenen kostelyken tyd zoude verliezen, en met een merkelyke voordeelen.

DAT, ten opzichte van het derde stuk, zy moesten bedenken, dat zyne Majesteit alle zyne Troepen op de grenzen van Vlaanderen had, dat men hun eenen togt, van drie honderd mylen zoude moeten doen onderneemen, en gantsch Vrankryk doen doortrekken, om in Kataloniën te komen.

MAAR, naa hun alle die zwarigheden vertoond te hebben, vroeg ik hun, wat zy van des Konings gevoelen, voor den Vrede, en van zyne genegenheid, voor de Heeren van Amsterdam, in 't byzonder, zouden moeten oordeelen, indien hy hun alle die eischen toestond, of ten minsten;

indien hy hen in zulken ſtaat ſtelde, dat het verkrygen van dezelve, maar van hun zoude afhangen.

WESHALVEN zei ik hun, raakende het laatſte ſtuk, daar zy het meeſt op gezet waren, dat het niet onmogelyk was de Nederlanden te behouden, in den ſtaat daar zy in waren, en 'er voor altoos eene volkome ruſt en kalmte in te brengen. Dat, als de Koning maar verzekerd was, dat de Vereenigde Nederlanden de Spanjaarden in het toekomende niet meer zouden onderſteunen, of dat ten minſten de Troepen, die zy in de Nederlanden hadden, niet gebruikt mogten worden, dan tot de bewaringe van de Plaatſen zyner Katholyke Majeſteit, en niet om des Konings Landen en Onderdaanen eenige ſchade toe te brengen, hy zich ook wel zoude kunnen verbinden, om de Nederlanden door zyne Troepen te doen ruimen, en zich vergenoegen met het gene hy daar nu bezat, en dat hy op andere plaatſen, die den Staaten-Generaal geene jalouzy zouden kunnen geeven, zich bedienen zoude van de middelen, die God hem in de handen had gegeeven, om de Spanjaarden te dwingen tot den afſtand van een der Equivalenten, welke hy hun had voorgeſlaagen, en van eene billyke vergoedinge der koſten, daar een langer uitſtel hem toe zoude kunnen noodzaaken.

TEN opzichte van het uitſtel, en van de ſchortinge van alle vyandlyke feitelykheden,

heden, zei ik hun, dat ik laſt had, om hen te verzekeren, dat de Koning geene Plaats, aan Spanje behoorende, zou doen aantaſten, of verraſſen, voor het einde der maand van January, en dat, indien zy begeerden, dat die verzekering van uitſtel openbaar gemaakt wierde, om zich by hunne mede-Leden te bedienen van eene verklaringe, die hun gedrag zoo krachtig zou billyken, zyne Majeſteit, om hun blyken te geeven van zyne achtinge, en van den ſtaat, dien hy op hunne goede gevoelens maakte, wel mogt lyden, dat ik hem verbonde, het zy mondeling, het zy by geſchrifte, in eenen Memorie, dien ik by de Staaten-Generaal zou inleveren, dat hy geen beleg zoude doen voor het einde van January, volgens het bewerp, dat ik ontvangen had, en hun bekend maakte. Die Memorie hield niets anders in, dan dat zyne Majeſteit zich tot het einde van de maand January, aanſtaande, noch wel wilde verbinden, dat hy een der Equivalenten, die hy voorgeſlaagen had, aan zoude neemen, en in dien tyd, om geen beleg denken; men had 'er ſlechts eenige woorden in gezet, die wat te veel te kennen gaven, dat zulks uit inzicht voor de Heeren van Amſterdam geſchiede.

TOT een bewys van het uiterſte vertrouwen, 't welk zyne Majeſteit in hun ſtelde, zei ik hun noch, dat de Maarſchalk d'Humieres, tot uitvoeringe van zyne Majeſteits bevelen, terſtond aan den eenen kant,

kant, en de Heer de Montal aan den anderen kant, in de Spaanſche Nederlanden zouden trekken, om repreſailles te neemen van de wanorde, en onordentelykheden, die de Spanjaarden gepleegd hadden, in de landen, aan zyne Majeſteit behoorende; en dat zyn voorneemen ook was, bomben in Luxemburg te doen werpen, om die Stad te ſtraffen over alle vyandlykheden, die zy tegen zyner Majeſteits Troepen, en Onderdaanen, gepleegd had, en, om door dit voorbeeld den ſchrik te brengen in de andere groote Steden der Spaanſche Nederlanden, en haar te doen vreezen voor de ſchade, die zy van de vernieuwinge van den Kryg te verwachten hadden.

ZY konden niet nalaaten, my in te vallen op deeze plaats, en my te zeggen, dat, ſchoon zy zagen, dat zyne Majeſteit oprechtelyk voorneemens was, om den Vrede te onderhouden, en dat zyne goedheid vaerdig was, om de Heeren van Amſterdam te onderſteunen, echter het gene hy zynen Troepen ſtond te doen onderneemen, hen voor het verwyt van alle andere Steden bloot zoude ſtellen; dat men niets tegen hen in te brengen zoude hebben, indien zyne Majeſteit zich vergenoegde met Troepen te zenden, om Executiën te doen; maar den Maarſchalk d'Humieres aan den eenen, en den Heer de Montal aan den anderen kant te doen aantrekken, en den Maarſchalk de Crequy

te belaſten, eene plaats, gelyk Luxemburg, om te keeren, en te vernielen, door middel van bomben, dat zulks aan de andere Leden van den Staat zoo verſchrikkelyk voor zoude komen, dat men het den Heeren van Amſterdam terſtond zoude wyten, en hun zeggen, dat zyne Majeſteit diergelyke onderneemingen wel achterwegen gelaaten zoude hebben, indien men de werving gedaan had. Dat men zelfs niet zoude twyffelen, of zyne Majeſteit had grooter oogmerk, dan enkelyk Bomben te werpen; dat zy my in vertrouwen wel wilde zeggen, dat zy, des niet tegenſtaande zich onverzettelyk zouden houden; maar dat zy beducht waren, dat de andere Steden, die zy in hunne party getrokken hadden, hen zouden verlaaten. Zy voegden daar noch veele andere redenen by, waar op ik antwoorde, dat zyne Majeſteit nimmer iets dienſtiger kon doen, om de voorneemens der Heeren van Amſterdam behulpſaam te zyn, dan aan zyne Troepen de bevelen te geeven, die hy gegeeven had. Dat, zonder te rekenen het gene zyne eere, naa dat de Spanjaarden hem den oorlog verklaard hadden, van hem eiſchte, om hun te doen zien, voor welk gevaar zy zich bloot geſteld hadden, het my toeſcheen, dat, als men meer Troepen van zyne Majeſteit te velde zag, dan men nodig had, om drie van de beſte Plaatſen der Spanjaarden weg te neemen, zonder 'er echter *één* aan te tasten;

ten; niets beter zoude bewyzen, dat zyne Majesteit geen andere voorneemens had, dan de Spanjaarden tot het aanneemen van den Vrede te dwingen. Daar en boven, dat, hoe meer Troepen zyne Majesteit te velde zonde, hoe beter de Heeren van Amsterdam aan de andere Steden zouden kunnen toonen, in welk gevaar de Spanjaarden zich begeeven hadden, en dat de zestien-duizend mannen, die de Prins van Oranje wilde, dat men wierve, hen daar niet van konden bevryden; dat 'er derhalven niets anders op was, dan de Spanjaarden te noopen, om de Voorwaarden aan te neemen, die zyne Majesteit hun aanbood, of, in geval van weigeringe, hen geheel te verlaaten, en zyne Majesteit te verzoeken, geene Plaatsen in de Spaansche Nederlanden aan te tasten.

BELANGENDE het uitstel, was ik verwonderd over de openhartigheid, met welke zy'er my van spraken. Zy bekenden, dat zy het verzocht hadden, als een middel, om de andere Steden, die zich alrede voor hun verklaard hadden, in hunne belangen te houden; maar dat zy de redenen toestonden, die ik hun bygebragt had, om het niet te vergunnen; en dat, vermits zyne Majesteit wel iets voordeeliger voor hun wilde doen, zy voor en al eer my daar op te antwoorden, gaerne met hunne Overheden zouden te rade gaan. Dat zy bekenden, dat de Spanjaarden daar voordeel uit zouden trekken; en dat, schoon

zyne Majesteit, in plaatse van ééne, twee, en zelf drie maanden gaf, men op den laatsten dag niet verder gevorderd zoude zyn met den Vrede, dan op den eersten. Dat de Prins van Oranje, en de Spanjaarden, naar hunne gewoonte, zouden zeggen, dat men zich maar styf moest houden, en dat zyne Majesteit allengs flaauwen zoude. Het gaf my een groot genoegen te hooren, dat de Heeren van Amsterdam my van zelven iets zeiden, 't welk ik de eere gehad had van zoo dikwyl aan zyne Majesteit te laaten weeten.

IK gaf hun te kennen, dat de Koning hun dat uitstel niet toegestaan had, zonder veele moeite; dat hy het tegen zyn gevoelen en tegen zyn eige belangen gedaan had, en met geen ander oogmerk, dan om de Heeren van Amsterdam te redden uit de verlegenheid, in welke zy zyne Majesteit betuigd hadden, dat zy zich gebragt zagen. Hier uit nam ik gelegenheid om hun voor te houden, dat een andere Vorst, hun min genegen, op die wyze niet zou handelen, als zyne Majesteit deed: dat hy zich van eene zoo gunstige gelegenheid zoude bedienen, om zich meester te maaken van de Nederlanden, dewyl de Heeren van Amsterdam zich volkomen verplicht vonden, om de werving van Troepen te beletten, indien zy geene Onderdaanen van den Prinse van Oranje wilden worden. Dat zyne Majesteit, in plaatse van dat, zoo draa zy hem om bystand

ſtand verzochten, hun de behulpſaame hand bood, en zyne eige belangen wel wilde opofferen aan hun heil, en aan de handhavinge hunner Vryheid. Dat het uitſtel alleen, om hunnent wille gegeeven was. dat ik laſt had, om het hun in 't geheim te zeggen, dat het my niet toegelaaten was het openbaar te maaken, dan alleen, om aan hun aanhoudend verzoek te voldoen; en dat ik my derhalven daar in, naa hunne begeerte, zoude ſchikken.

ZY waren ook zeer vergenoegd, dat ik hun zei, dat, dewyl de Memorie alleen ſtrekte, om tot hun voorneemen te dienen, zy my te kennen moeſten geeven, in welke bewoordingen zy begeerden, dat hy begreepen zoude worden; om dat ik het inderdaad gevaarlyk voor hun hield, dat des Konings goedheid voor hun zoo ſterk doorſtraalde, als zy deed in eenige uitdrukkingen van den Memorie, dien men my gezonden had.

VERVOLGENS traden wy tot de omſtandigheden van alles, daar zy zich toe konden verbinden.

ZY verbonden zich volſtrekt, om de werving niet toe te ſtaan, en om daar zulke hinderpaalen in te brengen, dat zy niet zoude kunnen geſchieden, mits dat zyne Majeſteit geene Plaatſen in de Spaanſche Nederlanden deed aantaſten.

ZY verbonden zich te beletten, dat de Prins van Oranje, éénen man meer aan de

Spanjaarden zond, dan die zy alrede hadden.

ZY verzekerden my, dat zy by de Staaten van Holland ſterk zouden aandringen, om den Spanjaarden hunne verklaring van oorlog te doen herroepen, en intrekken, niet, dat zy hoopten zulks te verkrygen, maar, om een voorwendſel te hebben om te eiſchen, dat men de Troepen te rug deede komen, zoo Spanje het weigerde; en vermits zy my daar niet voor konden verzekeren, dat zy het te rug roepen der Hollandſche Troepen zouden verwerven, al zoo weinig als dat zy van de Spanjaarden het herroepen van de verklaring van oorlog, die zy gedaan hadden, zouden verkrygen; verzocht ik hun, dat zy in zulken geval de betaling der Troepen, die in Spaanſchen dienſt overgegaan waren, te weigeren, volgens het gene zy, daar ontrent, alrede van gedachte geweeſt waren, en my voor eenige dagen hadden doen bekend maaken. Doch vermits zy dien aangaande geenen laſt van hunne Overheden hadden, konden zy'er my geen vaſt antwoord op geeven.

ZY verbonden zich ook, om niets toe te ſtaan, van alles, wat de Spanjaarden in hunne hardnekkigheid kon ſterken, of den Prinſe van Oranje oorzaak kon geeven, om den oorlog te beginnen.

EINDELYK zeiden zy my, dat zy zich zouden verbinden tot alles, wat de ge-

gesteldheid van hunne Republyk kon lyden, en dat, belangende die dingen, daar zy zich niet toe konden verbinden, om dat zy ze niet zouden kunnen uitvoeren, zy zich zouden vergenoegen dezelve te belooven, en dat zy 'er naar hun vermogen aan zouden arbeiden; gelyk by voorbeeld, zy konden my hun woord niet geeven, dat zy de Staaten-Generaal de Spanjaarden zouden kunnen doen verlaaten, ingeval zyne Majesteit zyne Wapens in Italiën, of in Kataloniën overbragt; maar dat zy hoopten het te kunnen uitwerken.

DAAR op schreef ik aan zyne Majesteit, dat de gesteldheid der Republyk zodanig was, dat de Gemagtigden van eene Stad, zich niet konden verbinden, om de Staaten-Generaal iets te doen toestaan, om dat de eenparigheid, of de meerderheid van stemmen daar toe vereischt werd, waar voor zy niet konden instaan, vooral, de Prins van Oranje aan het hoofd hebbende; maar dat zy zich konden verbinden tot alles, wat ontkennende was, 't welk genoeg was, om dat hunne weigering belette een besluit te neemen.

IK berichte den Koning, dat de Heer van Citters, al eenigen tyd geleden, aan de Staaten-Generaal geschreeven had, dat de Koning van England hem noopte, om hun te laaten weeten, dat, indien de Spanjaarden hen wilde aanneemen tot Scheidsmannen, nevens hem, hy zich sterk maakte voor des Konings toestemming: dat ik den Heer

24 December 1683.

Heer Barillon onderrecht had van de quaade uitwerkſels, die diergelyke uitſtappen, van wegen des Konings van England gedaan, voortbragten; dat men daar evenwel niet in had voorzien; dat in tegendeel van Citters noch korts drie verſcheide Brieven had geſchreeven, niet alleen aan de Staaten-Generaal, maar ook aan de Heeren van Amſterdam, in welke hy hen van het zelfde verzekerde; en dat de Prins van Oranje, daar groot voordeel uit trok tegen de Heeren van Amſterdam.

27 December 1683. MEN had my van goederhand bericht, kort naa den tyd, dat de Prins van Oranje Troepen aan de Spanjaarden had gezonden, dat hy den Commandant van Sluis belaſt had, het Regiment van Torée te laaten uittrekken, op het eerſte bevel des Markgraaven de Grana. Deeze liet niet naa het te eiſchen, zoo draa de Troepen des Konings, onder het bevel van den Maarſchalk d'Humieres, op den Spaanſchen bodem gekomen waren, en den Commandant liet het terſtond uittrekken naar Gent; ik maakte zulks bekend aan de Heeren van Amſterdam, die 'er niets van wiſten. Zy ſtonden 'er zeer van verwonderd, en beloofden my de waarheid van dat bericht te onderzoeken, en 'er een goed gebruik van te maaken.

IK ontving een' Brief van de Heeren van Amſterdam, die my ſterk verzochten den Memorie, dien ik hun voor twee dagen voorgeleezen had, by de Staaten-Generaal

ne-

neraal in te leveren, alleen met eenige veranderinge der woorden, die hen al te klaar uitduide. Die Memorie werd ingeleverd, wel te pas, om alle listen des Prinsen van Oranje, en de leugens, die de Raad-Pensionaris Fagel, dien zelfden dag, in de Staaten-Generaal bygebragt had te verydelen.

DE Prins van Oranje ziende den intogt des Maarschalks d'Humieres in het land van Waas, den optogt des Heeren de Montal, en het vermeinde beleg van Luxemburg, 't welk men onderstelde, dat de Maarschalk de Crequy ging onderneemen, maakte een groot leeven, had zich van die gelegenheid willen bedienen, en tot de Gemagtigden der Staaten-Generaal, met veel heftigheid gesproken; hy had zelfs, om meer geloof te krygen, ondersteld, dat hy zekere berichten had, dat zyn Majesteits voorneemen was, naa het veroveren van Luxemburg, Mons te doen insluiten en belegeren, door den Maarschalk d'Humieres, en den Heer de Montal; dat het daar naa zyne Majesteit ligt zoude vallen, zich meester te maaken van Namen; en dat de Koning dus alle de Nederlanden binnen twee maanden bemagtigd zoude hebben; dat zulks een uitwerksel was van het goede gedrag der Heeren van Amsterdam, aan welke alleen men'er voor verpligt zoude zyn. Myn Memorie gaf aan die Heeren middel, om zich te verdedigen, en om met eenen de noodzakelyk-

30 December 1683.

kelykheid van de zaaken in der minne by te leggen, meer en meer te doen zien.

30 December 1683. OOK quamen de Gemagtigden hunner Stad op den zelfden dag, 's namiddags te vier uuren, van wegen hunne Overheden, tot mynent, om my te verzoeken, den Koning zeer ootmoedig te bedanken voor de goedheid, die hy hun in deeze gelegenheid wel wilde betoonen, en naa de betuigingen van eene zeer oprechte aankleevinge aan zyner Majesteits belangen, quamen zy ter zaake, en zeiden my in vertrouwen, dat zy besloten hadden hem de verzeekeringen te geeven, die hy van Staaten-Generaal begeerden, mits dat hy, volgens het verzoek der Heeren van Amsterdam, zich wilde verbinden, om de Spaansche Nederlanden door zyne troepen niet te doen aantasten, dat zy nodig hadden, dat ik hen in dat voornemen behulpsaam ware; en dat ik ten dien einde de Gemagtigden der andere Hollandsche Steden moest gaan spreeken.

1°. DAT ik hun te kennen gave, welke de voorneemens zyner Majesteit waren, aangaande het uitstel, dat hy wel had willen vergunnen.

2°. DAT ik hun te verstaan gave, dat de Koning van England de Equivalenten, door zyne Majesteit voorgeslaagen, goedkeurde,

3°. DAT ik hun te verstaan gave, dat, indien zy de werving van zestien-duizend mannen besloten, zyne Majesteit de Spaansche

ſche Nederlanden zoude doen aantasten.

IK kan niet afzyn, van zoo dikwyls, als ik 'er gelegenheid toe vinde, aan te merken, dat men niet behoefde te vreezen, dat alle dreigementen, die de Koning ontrent de Staaten-Generaal gebruiken kon, bequaam geweeſt zouden zyn, om hun tot één gevoelen te brengen, of eenen Oorlog te veroorzaaken, dewyl de Heeren van Amſterdam, die zoo verre waren van dien te begeeren, begeerden, dat men dreigde, als men van de Staaten-Generaal iets, dat tegen het gevoelen des Prinſen van Oranje aanliep, wilde verkrygen.

4°. DAT ik aan de voornaamſte Steden wel wilde te kennen geeven, de goede neiging zyner Majeſteit, om zyne Wapens in Italiën, of in Kataloniën over te brengen, in geval de Spanjaarden in den Vrede niet geſtemd hadden den laatſten January, en de Staaten-Generaal zich verbonden, om hen te verlaaten.

ZY gaven my in het vervolg te kennen, dat, als de Koning beloofde zyne Wapens in Kataloniën of in Italiën over te brengen, zy ſchier daar voor zouden kunnen inſtaan, dat zy zyne Majeſteit de verzekeringen zouden kunnen geeven, die hy begeerde. Dat zy niet langer zouden wachten, dan tot morgen, om in de Vergadering der Staaten van Holland den voorſlag te doen, van de Troepen, die

30 December 1683.

de

de Prins van Oranje den Spanjaarden boven de acht-duizend mannen gezonden had, te rug te doen roepen; dat, zoo zy 't niet konden verkrygen, zy, met den byſtand, dien ik hun zoude doen, ten minſten hoopten aan die Troepen te doen verbieden anders dan tot verdediginge der Spaanſche Steden te *ageeren*, en hun te doen beveelen, dat, in geval zyne Majeſteit zyne Troepen zonde, om de Dorpen in brand te ſteeken, zy in de Steden zouden blyven, en de beſcherming des platten Lands aan de Spanjaarden overlaaten.

NAA den Heeren van Amſterdam een kompliment gemaakt te hebben, ging ik tot de omſtandigheden hunner voorſlagen over, en maakte geene zwarigheid om hun te belooven, dat ik de Gemagtigden der Steden zoude gaan ſpreeken, om hun eene ſoort van verklaringe te doen van den Memorie, dien ik ingeleverd had.

BELANGENDE hunne begeerte, dat ik de gevoelens des Konings van Engeland, over de aanbiedingen van den Koning mynen Meeſter, verklaarde, gaf ik hun te kennen, dat dit eene zaak was, die den Engelſchen Envoyé beter voegde, dan my; en dat zulk eene verklaring meer gewigts zoude hebben in zynen mond, dan in den mynen; te meer, om dat te vreezen ſtond, dat die Staatsdienaar by dezelfde Gemagtigden zoude gaan ontkennen alles, wat ik hun van de gevoelens

van

van den Koning van England gezegt zoude hebben. En het is zeer waarschynlyk, dat hy 't zoude hebben gedaan; want behalven dat hy my heel dikwyl, en ook aan de Heeren van Amsterdam, gezegt had, dat zyne Groot-Brittannische Majesteit hem nooit had belast, te zeggen, dat hy de voorslagen, door den Koning gedaan, goedkeurde; was hy boven dien een man van klein verstand, heel onbeschoft, en zeer oploopend, die niet wist wat maat houden was, en zoo uitsporig, dat hy op zyne wederkomst in England volslaagen gek geworden is. Weshalven bestemden wy, dat ik van die zaak zoude spreeken, op eene wyze, die my geen spel met den Engelschen Envoyé kon maaken, en daar wy niet te min eenig voordeel uit zouden kunnen trekken.

RAAKENDE de manier, op welke zy begeerden, dat ik my zoude verklaaren, over de werving van zestien-duizend mannen, vermits dit geheel strydig was met den last, dien ik had, vertoonde ik hun, dat het my niet tydig scheen, alle Gemagtigden van Holland te gaan dreigen, en dat de verklaring, die de Heeren van Amsterdam wilden, dat ik deede, wel degelyk een dreigement was; maar dat ik met veel beter schik kon voldoen aan het gene zy van my verzochten, en de Staaten van Holland dezelve vreeze voor den Oorlog inboezemen, zonder 'er hen mede te dreigen: Dat ik my ten dien einde maar behoef-

hoefde te verklaaren, als of 'er om de werving van zestien-duizend mannen niet meer gedacht werd, en hun te zeggen dat zy zich ligt verbeelden konden, op welke wyze zyne Majesteit verstaan zou hebben, dat, in plaatse van middelen tot een Vergelyk te zoeken, zy den tyd besteed hadden met Volk te werven en zich te wapenen; dat zy ongetwyffelt de gevolgen zagen, die zulk een gedrag naa zich gesleept zou hebben; en dat ik my derhalven met hun verblyde, dat zy geene besluiten genomen hadden, die hun ontwyffelbaar een' Oorlog op den hals gehaald zouden hebben.

EN betreffende het verzoek, dat zy my gedaan hadden, van de Gemagtigden te verzekeren, dat zyne Majesteit zyne Wapens wel in Kataloniën of in Italiën zoude willen overbrengen, onder zekere voorwaarden; hield ik hun sterk voor, dat zy iets begeerden, dat tegen hun eigen belang was. Dat, zonder in aanmerkinge te neemen, dat het niet redelyk was, dat, naa die gunst zoo vieriglyk begeerd te hebben, welke zyne Majesteit alleenlyk op hun sterk verzoek had toegestaan, zy wilden, dat zyne Majesteit dezelve nu aan alle Hollandsche Steden deede aanbieden. Dat, behalven dit inzicht, het zeker was, dat, ik zulken voorslag doende, zulks genoeg zoude zyn, om dien verdacht te maken, dat de Prins van Oranje en de Raad-Pensionaris Fagel, niet nalaaten zouden

te

te zeggen, dat onder die glimpige aanbiedingen van zyne Majesteit, groote voornemens verborgen waren; en dat dit alleen de Staaten van Holland zou kunnen beletten dezelve aan te neemen. In plaatse dat, indien de Heeren van Amsterdam de zaak uit hun zelven voorstelden, zy 'er de eere van zouden hebben, dewyl zy wisten, dat ik last had, om hun daar ontrent een volkomen genoegen te geeven; en dat het hun zoo veel te gemakkelyker zoude vallen de andere Steden de voordeelen van dien voorslag smakelyk te maken, om dat zy 't gene van de Heeren van Amsterdam zou schynen te komen, en noch verdenken, noch mistrouwen zouden, en dat de Prins van Oranje minder voorwendsel zoude hebben, om 'er zich tegen te kanten. Zy stemden deze redenen toe; en wy beraamden, dat ik maar in algemeene bewoordingen zoude spreeken van des Konings goede geneigdheid, om de rust in de Nederlanden te onderhouden, in geval de Staaten-Generaal de Spanjaarden niet konden beweegen, om binnen den gestelden tyd genoegen aan zyne Majesteit te geeven.

ZELFS verzekerden zy my, dat, indien de beraamingen, die wy maakten, niet gelukten, zy middelen genoeg zouden vinden, om zyne Majesteit verzekeringen te geeven, die hem voldoen zouden; en zy maakten my bekend, dat zy bevel hadden van de Burgemeesters, om

my

my te zeggen, dat het hun ſpeet, dat zy tot dien tyd toe zwarigheid gemaakt hadden, om tot mynent te komen; maar dat zy voortaan my zouden gaan bezoeken, telkens als ik hun moeſt ſpreeken.

IK ging by alle Gemagtigden der Hollandſche Steden, om my te quyten, het gene ik met de Heeren van Amſterdam overlegd had. Ik gaf hun te kennen, dat de Koning, ziende, dat de Spanjaarden den tyd, dien hy hun vergund had, om de Voorwaarden aan te neemen, die hun van zynent wegen waren voorgeſlaagen, vruchteloos lieten verloopen, beſlooten had, om zich zelven het recht te doen wedervaaren, 't welk de Spanjaarden hem, ſedert zoo langen tyd, weigerden.

MAAR, dat zyne Majeſteit, onderrecht geweeſt zynde, dat verſcheide Vorſten en Standen des Duitſchen Ryks, zyne aanbiedingen billyk en redelyk geoordeeld hadden, en ten anderen, ziende de geneigdheid der Staaten-Generaal, om de Spanjaarden te beweegen, om hem eene billyke voldoeninge te geeven, hun noch wel eene maand tyd had willen geeven, om te zien, of de Spanjaarden, geduurende dit nieuwe uitſtel, beſluiten zouden, tot het aanneemen van een vergelyk, dat hun tot zoo groot een voordeel ſtrekte.

DAT ik daar over eenen Memorie, op bevel van zyne Majeſteit, by de Staaten-Generaal had ingeleverd; maar dat, dewyl ik volkomen wiſt, dat, zoo de Span-

jaar-

jaarden dien tyd lieten verloopen, zonder zyne Majesteit voldoening te geeven, hy besloten had, hun geen uitstel meer te vergunnen; en dat, die tyd verstreeken zynde, hy zoude *ageeren*, met al de magt, die God hem gegeeven had, ik van mynen pligt geoordeeld had, hun zulks bekend te maaken, op dat zy een' zoo kostelyken tyd zouden gebruiken, om de Spanjaarden tot den Vrede te beweegen.

NAARDIEN zy my alle antwoorden, dat hun voorneemen en belang was, den Vrede te behouden, en bygevolg ook met al hun vermogen, den Spanjaarden dien te bezorgen, kreeg ik eene natuurlyke gelegenheid, om my te verklaaren, op zulk eene wyze, als ik met de Heeren van Amsterdam afgesproken had.

IK gaf derhalven tot wederantwoord, dat zyne Majesteit volkomen overtuigd was, van het gene zy my zeiden, en dat ik voor my zeer blyde was, hen in staat te zien, om hunne goede voorneemens uit te voeren; dat zy'er zich niet in bevonden zouden hebben, indien zy nieuwe wervingen gedaan hadden, en dat in zulken geval het vuur des oorlogs voor verscheide jaaren al ontstoken geweest zoude zyn; dat de Spanjaarden, die zoo veele vyandlyke feitelykheden gepleegd hadden, sedert dat zy de Troepen der Staaten-Generaal hadden gehad, en die op hoope van die wervinge, en van eene sterke hulpe, den oorlog verklaard hadden, 'er de Staa-

ten ingewikkeld zouden hebben, op het zelfde oogenblik, dat zy verstaan zouden hebben, dat de werving toegestaan was.

DAT zy niet moesten twyffelen, of de voorzichtigheid had geëischt, dat zyne Majesteit de voorneemens der Spanjaarden voorquame, en dat hy zulks ook niet nagelaaten zoude hebben, indien de Staaten-Generaal beslooten hadden, nieuwe wervingen te doen; maar dat, dewyl dit niet geschied was, ik my verheugde, hen in staat te vinden, om het vergelyk der Spanjaarden uit te werken.

EINDELYK gaf ik hun te kennen, dat ik aan eenige van hunne Leden, de gevoelens zyner Majesteit, aangaande dat nieuwe uitstel, verklaard hebbende, zy my hunne ongerustheid hadden doen blyken, over het gene, naa verloop van dat uitstel, zoude kunnen gebeuren, in geval de Spanjaarden, in dien tusschentyd niet tot den Vrede wilden verstaan; dat ik hun daar ontrent kon zeggen, dat zyne Majesteit de rust der Staaten-Generaal zeer bezinde; en dat, indien zy eenige vreeze hadden, daar zyne Majesteit hun van kon ontheffen, ik verzekerd was, dat, zoo zy aan hunnen kant deeden, het gene hy van hun behoorde te kunnen verwachten, zy in zyne Majesteit alle mogelyke geneigdheid zouden vinden, om hun toe te staan, alles wat zy met reden van hun konden begeeren.

HET

HET was niet zonder reden, dat de Heeren van Amſterdam begeerd hadden, dat ik den Gemagtigden der Hollandſche Steden ginge ſpreeken: zy wiſten, dat de Prins van Oranje, en de Raad Penſionaris Fagel hunne uiterſte poging zouden doen, om de toeſtemming tot de werving van de Staaten van Holland te verkrygen, onder voorwendſel, van den intogt van des Konings Troepen in Vlaanderen, en van de bombardeeringe van Luxemburg. Maar de Heeren van Amſterdam, geruſt geſteld door het gene ik hun van 's Konings wegen had gezegd, hadden noch vaſter voorgenomen, dan van te voren, zich daar tegen te verzetten, door allerlei middelen en wegen. 31 December 1683.

HET was zeldſaam, dat, vermits de Prins van Oranje, de bevelen, die hy aan de Troepen gegeeven had, om naar de Spaanſche Nederlanden te trekken, aan niemant had laaten zien, de Heeren van Amſterdam niet bewyzen konden, dat hy veertien-duizend mannen, in plaatſe van acht-duizend, derwaarts had gezonden; zoo dat zy zich tot my keerden, om het bewys daar van te krygen. Ik gaf hun de Lyſt, die ik uit het Huis des Prinſen van Oranje zelver had gekreegen, en die ik den Koning voor eenigen tyd had gezonden.

NOCH op dien zelfden dag deed de Prins van Oranje de Staaten van Holland vergaderen. De Vergadering ſcheide niet 31 December 1683.

 voor

4 January 1684. voor 's avonds te vyf uuren. Het is niet te zeggen, wat ſcheldnaamen en verwytingen de Heeren van Amſterdam in die zittingen moeſten hooren. Vermits men zich, met zoo ſterk te ſpreeken, by den Prins van Oranje aangenaam maakte, en men zich daar ontrent ſtraffeloos den teugel kon vieren, waren 'er verſcheide Gemagtigden, die het niet nalieten. Naa het ſcheiden van die Vergaderinge, hield ik een lang mondgeſprek met Heeren van Amſterdam, 't welk op drie ſtukken uitquam.

31 December 1683.

HET eerſte beſtond in de verzekeringe, die zy my gaven, dat zy ſterker, dan ooit, voorgenomen hadden, de werving niet toe te ſtaan; dat de Prins van Oranje ondanks alle zyne pogingen, dezelve niet had kunnen doordringen in de Vergadering, die zoo even geſchied was; en dat zy maatregels genomen hadden, om by de Spanjaarden te arbeiden, om ze tot een vergelyk te beweegen.

TEN tweeden, wilden zy weeten, of de Koning niet toe zou geeven, aangaande de Equivalenten, die hy geëiſcht had. De reden, die zy hadden, om te denken, dat hy 't zoude kunnen doen, was dat, welke pogingen zy by den Engelſchen Envoyé gedaan hadden, zy nooit ander antwoord van hem hadden kunen krygen, dan dat de Koning, zyn Meeſter, meende, dat des Konings voorſlaagen zouden kunnen dienen, om eene Negotiatie te begin-

ginnen, maar nooit, dat hy ze redelyk vond: weshalven beelden zy zich in, dat de Koning van England wist, dat zyne Majesteit zoude toegeeven.

IK verzekerde hen, dat zyne Majesteit de Equivalenten, die zy voor zyne eischen vorderde, eer vermeerderen dan verminderen zoude. Daar op verzochten zy my, hun het tweede Equivalent te verklaaren; hun te doen begrypen, welke de onderhorigheden van Kortryk, van Dixmuiden en van de andere Steden waren. En welke plaatsen de Koning in bezittinge had, op dat men die zaak met verlichte oogen konde inzien, indien men tot een vergelyk quam.

TEN derden, vroegen zy my, (indien hunne pogingen zoo ongelukkig mogten uitvallen, dat zy de Spanjaarden niet tot den Vrede konden overhaalen) of zy verzekerd konden weezen, dat de Koning den oorlog van hunne grenzen zou verwyderen; dat is te zeggen, dat hy geene Plaatsen in de Spaansche Nederlanden zoude aantasten, en daar maar op zyne verdediging toeleggen, en zyne Wapens in Italiën, of in Kataloniën overbrengen.

EN my gevraagd hebbende, of het gene zyne Majesteit van hun begeerde, niet in twee stukken bestond, te weeten, dat de werving niet geschiede, en dat zy de Troepen, die zy in de Spaansche Nederlanden hadden, te rug zouden doen komen, of ten minsten, dat zy dezelve bin-

nen de vaste Steden hielden, zonder te dulden, dat zy zich te velde begaven, het zy om op 's Konings bodem te stroopen, het zy om zyne Troepen te bevechten, die het platte land des Konings van Spanje zouden intrekken; zei ik hun, dat'er noch iets te doen was, te weeten, het overgetal der acht-duizend mannen te rug te doen komen, indien zy ze niet alle weder op konden doen ontbieden, 't welk noch beter zou weezen.

ZY antwoorden my, dat zy my verzekeren konden, dat 'er van de wervinge niets zoude vallen, en dat zy hun uiterste best zouden doen, om de Troepen, die de Prins van Oranje boven de acht-duizend mannen gezonden had, te rug te doen komen; maar vermits zy niet konden hoopen, dat zy in dit laatste Artikel zouden slaagen, beloofden zy my, dat zy bezorgen zouden, dat dit overgetal niet buiten de Spaansche Vestingen quame; dat zy my, aangaande de acht-duizend mannen, dezelfde verzekeringen niet konden geeven, om dat zy ze den Markgraave de Grana, uit hoofde van hun Traktaat, geleverd hebbende, en dat die Markgraaf, volgens den inhoud des Traktaats, de magt hebbende, om ze te doen trekken werwaarts hy wilde, zy hem zulks niet konden beletten; maar dat zy my wel daar voor konden instaan, dat de Staaten-Generaal den Spanjaarden geen meer Troepen zouden zenden, en dat, zoo zy niet konden

bewer-

bewerken, dat de Staaten-Generaal zyne Majesteit de verzekeringen gave, die hy begeerde, ten opzichte van hunne Troepen, zy middelen zouden vinden, waar mede zyne Majesteit te vrede zou zyn.

IK deed den Koning verslag van de goede geneigdheid der Heeren van Amsterdam; en liet hem met eenen weeten, voor de tiendemaal, dat de manier, op welke de Koning van England zich alle dagen uitdrukte, aan den Gezant der Staaten, en de last, dien hy gaf aan zynen Envoyé in den Haag, bequaamer waren, om alles, wat ik by de Heeren van Amsterdam deed, te niet te doen, dan om my te dienen; want de zaaken waren zoo verre gekomen, dat de Staaten-Generaal de Spanjaarden moesten noodzaaken, een der Equivalenten te geeven, of hen verlaaten; dat de Heeren van Amsterdam, de Staaten-Generaal daar niet toe zouden kunnen beweegen, en dat zy 't zelfs niet zouden onderneemen, zoo zy niet overtuigd waren, en andere konden overtuigen, dat 'er geen middelweg tusschen die beide *alternativen* was: Dat derhalven het gene de Koning van England zei, om dien grond weg te neemen, met eenen wegnam alles, wat zyne Majesteit van de Heeren van Amsterdam kon verwachten; en dat de Koning van England dit deed, als hy den Heere van Citters te verstaan gaf, dat, als de Staaten hem maar eenen voorslag deeden, hoe hy ook mogte wezen, hy

4 January 1684.

zyne Majesteit tot een vergelyk hoopte te brengen.

WAT den Engelschen Envoyé belangt, die deed in deeze Negotiatie zoo weinig nuts, dat de Gemagtigden van Amsterdam, zich in de Vergaderinge der Staaten van Holland hebbende willen bedienen van eenige uitdrukkingen, die zy hem afgedwongen hadden, hy dezelve ontkende, op de verwytingen, die de Prins van Oranje hem daar over deed. Hy heette de Gemagtigden liegen, en liet zich uitsporige en voor des Konings belangen schadelyke dingen ontvallen. Alles wat ik vermogt, was, hem te beletten by de Gemagtigden der Steden te gaan, aan welke hy beslooten had te gaan klaagen over de Heeren van Amsterdam, en hun te verklaaren, dat aan alles, wat zy gezegd hadden, geen één woord waar was. Doch de Prins van Oranje vergoede dat gebrek, want hy gaf in de Vergaderinge der Staaten van Holland te kennen, dat Chudley hem verklaard had, dat hy den Heeren van Amsterdam niets gezegd had van het gene zy uit zynen naam in de Vergaderinge gebragt hadden, en dat hy het volstrekt ontkende. Daar uit kan men afneemen, dat ik wysselyk geweigerd had, de gevoelens des Konings van England, aan de Gemagtigden der Hollandsche Steden te verklaaren.

4 January 1684. ONDERWYL verzekerde de Prins van Oranje, den Spaanschen Envoyé, dat hy

hy de werving op de eene of de andere wyze zoude doordryven, dat hy 'er des anderen daags den 5 January het besluit van zoude doen neemen; dat zyn eere 'er aan hing, en dat hy 'er zekerlyk niet bekaaid af zoude komen.

DE Koning beval my den 23 December, den Heeren van Amsterdam hetzelfde, dat hy my alrede bevolen had hun bekend te maaken, noch eens te zeggen, en schreef my uitdrukkelyk, dat, indien zy de Staaten-Generaal konden beweegen, geene nieuwe wervingen te doen, noch hunne Troepen by de Spaansche te voegen, om die des Konings aan te tasten, of te vallen in de Landen, hem toebehoorende, hy zich zoude vergenoegen den Kryg ten platten Lande te voeren, en zich verbinden geene der Spaansche Steden weg te neemen. 23 December 1683.

DAT verplichte my naar Amsterdam te gaan, om hun de verzekering te vernieuwen, die ik hun van 's Konings wegen alrede had gegeeven; en hunne Gemagtigden des Dingsdags 's avonds ten acht uuren, in den Haag gekomen, verzochten gehoor by my, en betuigden de groote dankbaarheid, die de Regeerders hunner Stad hadden voor zyne Majesteits goedheid, van zyne Wapenen wel elders, dan in de Nederlanden, te willen overbrengen, indien de Spanjaarden geen der Equivalenten voor het einde der maand January hadden toegestaan. 7 January 1684.

VERVOLGENS vroegen zy my, of ik geene macht had, om die goede geneigdheid zyner Majesteit door eenen Memorie aan de Staaten-Generaal te verklaaren? Waarop ik hun drie dingen antwoorde; eerstelyk, dat ik'er geene macht toe had, en dat ik het derhalven niet doen kon. Ten tweeden, dat zyne Majesteit daar door, tegen zyn eigen belang, alleenlyk hebbende willen voldoen (gelyk ik hun alrede te kennen gegeeven had) aan het gene de Heeren van Amsterdam begeerd hadden, het niet aan hem stond, den voorslag daar van te doen. En eindelyk vroeg ik hun, of zy alles zoo wel beraamd hadden, dat die zaak kon slaagen, in geval ik eenen Memorie inleverde. Zy antwoorden my, dat zy 't hoopten; maar dat, vermits zy 'er groote zwarigheden in voorzagen, zy 'er my niet voor konden instaan. Waarop ik hun deed zien, dat het niet alleen niet voegde, dat ik eenen Memorie inleverde; maar dat het ook voor het welzyn der zaake niet dienstig was, dat ik van zyne Majesteit verlof verzochte, om'er eenen in te leveren. Daar by voegde ik alle de redenen, die ik hun alrede bygebragt had, toen zy my verzocht hadden, den zelfden voorslag te doen, in de bezoeken, die ik den Gemagtigden der Hollandsche Steden gaf: zoo dat zy'er in toestemden, en my maar verlof verzochten, om den Staaten van Holland te kennen te moogen geeven, dat zy zich

zich met myverklaard hebbende, over het gene zy voor de Nederlanden te vreezen zouden hebben, in geval de Spanjaarden de voorslagen des Konings, niet voor het einde van January aannamen, zy bevonden hadden, dat men zich kon ontheffen, van de vreeze voor nieuwe veroveringen, die zyne Majesteit in de Nederlanden zou kunnen doen.

DE Gemagtigden van Amsterdam gingen des anderen daags, uit last van hunne Overheden, drie vry stoute vraagen doen, waarvan 'er twee gegrond waren op de berichten, die ik hun gegeeven had. 7 January 1684.

1°. WIE aan het Regiment van Torcé bevel gegeeven had, om van den Staatschen grond, op den Spaanschen bodem te trekken?

2°. WELK het getal der Troepen was, die hy aan de Spanjaarden had gezonden; en of die Troepen het bevel hadden, om *offensif*, of *defensif* te *ageeren?*

3°. OP welk bevel de Staatsche Vloot, naar Gottenburg was gezeild?

DE Prins van Oranje antwoorde, dat de Regeerders van Amsterdam, zich sedert eenigen tyd op eene zeer vreemde wyze ten zynen opzichte hadden gedraagen, en dat zy gezocht hadden hem persoonlyk te beledigen; dat zulks hem genoodzaakt had, aan zynen kant een geheel ander gedrag omtrent hen te houden, en dat hy derhalven op alle hunne bedryven en handel, geen ander antwoord had te gee-

geeven, dan dat hy aan geene enkele Stad, rekenſchap van zyne daaden behoefde te geeven, en dat, als de Staaten-Generaal hem daar van ſpraken, hy 'er zich dan wel over zoude weeten te verklaaren.

HY ging terſtond in de Vergaderinge der Staaten van Holland, klaagde over het gedrag der Heeren van Amſterdam, en vertoonde aan de Vergadering, dat hy 'er ſedert eenige dagen niet in verſcheenen was, om dat hy wel zag dat de Heeren van Amſterdam den baas wilden ſpeelen, en voorhadden de zaaken der Republyk naar hunnen byzonderen zin te bediſſelen.

VERVOLGENS zei hy, dat hy wel wilde weeten, welk voorneemen de Heeren van Amſterdam hadden, of zy de Spaanſche Nederlanden verlooren wilden laaten gaan, of dezelve verdedigen; dat zoo zy voorhadden dezelve verlooren te laaten gaan, hy hun wel wilde zeggen, dat alle Hollandſche Steden niet van hun gevoelen waren, en dat, wat hem in 't byzonder belangde, hy zynen laatſten ſtuiver zoude beſteeden, en zyn' laatſten drup bloeds ſtorten om dezelve te verdedigen: dat hy niet twyffelde of de Heeren van Amſterdam, zoo draa zy twee Steden zouden ingenomen zien, zouden van het zelfde gevoelen zyn, en dan de Nederlanden willen verdedigen; maar dat het te laat zou weezen.

HY

HY zei ook, dat hy zeer verwonderd was te zien, dat eene enkele Stad den Meester over de andere wilde speelen; maar dat hy liever wilde sterven, dan dat verdraagen, en toe te laaten, dat de orden der Republyk gestoort werd.

HY nam uit de ontkenninge, die de Engelsche Envoyé gedaan had, van het gene de Gemagtigden van Amsterdam in de Staaten van Holland ingebragt hadden, als of zy 't hem hadden hooren zeggen, ook gelegenheid, om, indien hy kon, alle gemeenschap tusschen de Heeren van Amsterdam en my af te snyden. Hy vertoonde de wanorden, die uit de al te groote gemeenschap der byzondere Leden van den Staat, met de uitheemsche Staatsdienaaren kon voortkomen; dat die Staatsdienaars hun dikwyl dingen zeiden, die zy naderhand ontkenden, naar dat het met de belangen van hunne Meesters overeenquam, en sloeg voor, alle gemeenschap tusschen de uitheemsche Staatsdienaars, en de Leden der Regeeringe te verbieden.

DE Heeren van Amsterdam wilden niet toelaaten, dat men die zaak in overweeginge bragt, en verklaarden aanstonds, dat zy zich niet wilden onderwerpen aan eenig besluit, dat daar ontrent genomen kon worden; dat zy door hen zelfs onderrecht wilden weezen van de gevoelens der Vorsten, met welke in goed verstand te zyn van groote aangelegenheid voor hun was,

was, en dat zy wilden zien of de Raad-Pensionaris Fagel, niet af- of by deed, by het gene hy van wegen de buitenlandsche Staatsdienaaren, in de Vergaderinge der Staaten bragt: dat zy my bezocht hadden, en dat by my zouden komen, telkens als zy my iets te zeggen hadden, of iets van my wilden weeten.

HET is wonderlyk, dat de Prins van Oranje, eene zoo magtige Stad als Amsterdam, door den hekel heeft willen haalen, over eenige bezoeken die ik haaren Gemagtigden gegeeven had; als hadden zy dingen gedaan die tegen de wetten der Regeeringe aanliepen, of niet gebruikelyk waren. Het was echter verre van daar; ik zag de Heeren van Amsterdam, zoo dikwyl niet, als andere vreemde Staatsdienaars, Lieden van de Regeeringe zagen; want niet alleen is het geoorloofd hen te zien in Ceremonie, en alle te gelyk, zoo als ik deed, vermits zy oppermagtig zynde, als zy in den Haag zyn vergaderd, alle dagen handelen over zaaken, met de Envoyés der uitheemsche Vorsten; maar al de waereld weet, dat zy hun alle dagen alleen, en eenvoudig byzondere bezoeken geeven, by hun gaan eeten of speelen.

WEL is waar dat my verbooden zynde, den Prins van Oranje te zien, niemant van de Regeeringe by my gekomen was, om my op eene gemeenzaame wyze te bezoeken, en noch minder om met

my

my te eeten, geduurende myn Gezantſchap: doch daarom ſcheen het den Prinſe van Oranje des te vreemder, dat de Heeren van Amſterdam en ik, elkanderen zoo dikwyl quamen bezoeken; en dewyl hy met eenen zag, dat zy zich tegen alle zyne voorneemens aankanteden, en dat zulk een gedrag, volſtandig uitgehouden, de Republikeinſche party ten langen lesten weder boven kon doen dryven, moet men zich niet verwonderen, dat hy alles deed wat hy kon, om die verkeering en die beramingen af te breeken.

OOK handelde hy de Heeren van Amſterdam zoo ſlecht, dat zy zich noch meer op hunne hoede ſtelden, dan zy tot toen ter tyd gedaan hadden; zy deeden de poorten hunner Stad 's namiddags te vier uuren ſluiten, uitgenomen twee; en ſloegen eene werving van duizend mannen voor, om hunne Stad te bewaren. 7 January 1684.

ONDERWYL hielden zy ſteeds by my aan, om door eenen Memorie des Konings goede gevoelens, voor de ruſt der Republyk, aan de Staaten-Generaal bekend te maaken; gevoelens die plaats zouden blyven houden, ſchoon de Spanjaarden de Maand van January nutteloos lieten verloopen: en vermits ik geen' laſt had, om 'er eenen in te leveren, zochten wy alle mogelyke middelen, om te maaken dat de Staaten-Generaal niet onbewuſt bleeven, van zyner Majeſteits voorneemens, en wy vonden 'er geen ander, dan dat ik my 9 January 1684.

zoude

zoude bedienen van de gelegenheid, van eene gelukwenſchinge die de Gemagtigden der Staaten-Generaal my ſtonden te doen, over de geboorte des Hertogs van Anjou. In een' grooten Brief dien ik den Koning ſchreef den 9 January, deed ik Zyne Majeſteit verſlag, van alles wat ik met de Heeren van Amſterdam overlegd, en afgeſproken had; ik ſchreef omſtandiglyk alles wat tusſchen ons voorgevallen was; de verzekeringen, die ik van hun geëiſcht had, in geval de Koning aan hunne begeerte voldeede, en veele andere diergelyke dingen. Maar de Prins van Oranje die de Heeren van Amſterdam in verachtinge wilde brengen, en allen handel tusſchen hen en my affnyden, had overal verſpieders geſteld, om te weeten wanneer ik eenen Poſtbode zoude afvaardigen; en verſtaan hebbende, dat 'er een was die op dien dag Poſtpaerden had genomen, deed hy hem volgen, en naar dien ik ſedert eenigen tyd myne Poſtboden door Luik deed ryden, om dat het niet langer veilig was, hen over den Spaanſchen bodem te doen reizen, maakte de gene dien hy afzond met bevelen, om de poorten van 's Hertogenboſch en andere vaste Plaatſen der Staaten-Generaal te doen openen, dat hy myne Poſtbode te Maaſtricht weder inhaalde, en kennis daar van gaf aan den Stadvoogd die hem lang op hield, zonder hem toe te laaten andere paerden te laaten voorſpannen, en terwyl hy hem ophield,

hield, zond hy drie partyen uit, elke van zeven mannen, die op hem gingen passen een quartier uurs van Maaſtricht. De eerſte Party die hem aantrof, was van de Regimenten van Berlau en Tilly. Zy ſchuddeden hem uit, namen hem zyne Brieven af zonder hem te beſteelen, of iets anders van hem te neemen, dan zyne laerzen en zyn rok, en gaven hem weder aan zynen Poſtknecht over, die hem te Maaſtricht te rug bragt. Hy quam weêr in den Haag my zyn wedervaren verhaalen; en ik verſtond uit een' anderen myner Poſtboden, die op dien zelfden dag van Parys wederquam, dat een man dien hy niet kende, hem aangeſproken en gezegd had, dat hy meende te weeten, dat hy in mynen dienſt was; dat hy op zyne hoede moeſt weezen, en dat hy zoo even gehoord had, dat'er bevel gegeeven was om myne Poſtboden af te werpen; het welk deezen in der daad bewoog om een' anderen weg te neemen. Ik klaagde over dat beſtaan aan de Staaten-Generaal, niet twyffelende of de Prins van Oranje zich genoodzaakt vindende, om het te ontkennen, zou zich naderhand van die Brieven niet durven bedienen, tegen de Heeren van Amſterdam. Ik wilde evenwel den Prins van Oranje niet noemen, zonder een uitdrukkelyk bevel van den Koning, daar ik om verzocht, hem verſlag doende van den Memorie, dien ik over dit ſtuk alrede had ingeleverd; maar

Den 15 January 1685.

zyne Majesteit vond niet goed, dat ik daar zwaare en breedvoeriger klagten over zoude doen, die echter, naar my toescheen, den Prins van Oranje verlegen gemaakt zouden hebben: want de Staaten-Generaal, vreesden te sterk voor des Konings toorn, dan dat zy zich niet gevoelig, over dat bestaan des Prinsen van Oranje getoond zouden hebben, vooral aangezet door de Heeren van Amsterdam, en de Provinciën van Vriesland en Groningen. Weshalven sprak ik niet meer van die zaak, tot dat de Prins van Oranje myne Brieven had doen ontcyferen, gelyk men in 't vervolg zien zal.

15 January 1684. DE Prins van Oranje, quam sedert bynaa eene Maand niet meer in de Vergaderinge der Staaten van Holland, hy had gezegd, dat vermits de Heeren van Amsterdam den ondergang der Republyk zochten, hy hun moest laaten begaan: maar evenwel arbeide hy daarom niet min vlytig, om de werving van zestienduizend mannen door te dryven. Hy bezocht den 16 January weder door middel van den Raad-Pensionaris Fagel, het besluit daar van te doen neemen. Hy had gemeend veel hulp te vinden by den Heer Heinsius Pensionaris van Delft, die de Staaten van Holland vast verzekerde, dat toen hy in Vrankryk was, hy bemerkt had, dat, indien de Staaten-Generaal, de werving van zestien-duizend mannen gedaan hadden, men daar, tot een veel voordeeliger

16 January 1684.

ver-

vergelyk voor Spanje verſtaan zoude hebben. Dit zeggen maakte in der daad veel indruk, maar niet op Regeerders van zyne eige Stad; want de Gemagtigden van Delft, en die van Leiden, verklaarden, dat zy nooit toe zouden laaten, dat zy geſchiede in weerwil van de tegenkantinge der Heeren van Amſterdam. De Gemagtigden van Amſterdam vertoonden aan hunnen kant hoe noodzakelyk het was de Spanjaarden te beweegen, om zich voor het einde deezer Maand te vergelyken met den Koning, en, in geval van weigeringe, maatregels met zyne Majesteit te neemen, tot de veiligheid der Spaanſche Nederlanden; zy gaven te kennen, dat zy verſtaan hadden, dat de Gemagtigden der Staaten-Generaal, my zynde komen bezoeken, wy van veele dingen geſproken hadden, die hun voordeelig ſcheenen voor de Republyk: en zy verzochten eenen Heer van de Ridderſchap van Holland die van wegen zyne Provincie mede van die bezending was geweeſt, te verhaalen het gene 'er gezegd was. De Heer van de Ridderſchap verſchoonde zich daar van, uit vreeze van den Prinſe van Oranje te mishaagen, tot voorwendſel neemende, dat ik niets in geſchrift had overgegeeven. De Heeren van Amſterdam zeiden hem dat, vermits hy zwarigheid maakte, van zich te verklaaren over eene zaak, die zoo voordeelig voor den Staat was, zy zoo ſchroomig niet zouden weezen. Daar op

deeden zy een lang verhaal van alle zekerheden, die men met den Koning zoude kunnen neemen, in geval de Spanjaarden voor het einde van January, niet een der Equivalenten aangenomen hadden; en drongen met veel yver aan, dat men daar raad over pleegde: maar de orden der Ridderſchap die de eerſte moet ſtemmen, en niet ſpreekt dan door den mond des Raad-Penſionaris Fagel, verklaarde dat zy in geene overweeginge over eenige zaak zoude treeden, voor dat de werving van zestien-duizend mannen beſlooten zoude weezen, en bood aan te arbeiden aan het vergelyk tuſſchen zyne Majeſteit en Spanje, en dat werk op dien zelfden dag te beginnen, indien de Heeren van Amſterdam de werving wilden toeſtaan. Waar op de Heeren van Amſterdam verklaarden, dat zy om geene reden, noch onder welk voorwendſel het weezen mogte, noch tegenwoordig, noch ooit, zoude toeſtaan, dat men eene nieuwe werving deede. Zoo dat men onverrichter zaake ſcheide.

DE Gemagtigden van Vriesland en Groningen die in bezending tot mynent gekomen waren, met dien Heer van de Ridderſchap, waren zo achterhoudende niet als hy; zy deeden den Staaten-Generaal verſlag van het gene ik hun gezegd had: maar de Gemagtigden der andere Provinciën, die, gelyk ik alrede te kennen gegeeven hebbe, den Prinſe van Oranje toe-

toegedaan zyn, gaven te verstaan dat men in de Vergaderinge der Staaten-Generaal, geenen raad zoude neemen, dan over geschreeve Memoriën der Uitheemsche Staatsdienaaren.

DUS stelde de Prins van Oranje, alle goede voorneemens der Heeren van Amsterdam te leur, door middel van zyne Creatuuren, gelyk de Heeren van Amsterdam zyne onderneemingen dwarsboomden door de sterke tegenkantingen, die zy 'er tegen deeden.

DE Koning liet my den 6 January weeten, dat hy zeer voldaan was, over het verslag dat ik hem den 30 en 31 December gedaan had, van de redenen die ik tot de Heeren van Amsterdam had gevoerd, en dat ik hen beter onderrecht had, aangaande de hoope die men hun had gegeeven, dat zyne Majesteit toe zoude geeven ontrent de Equivalenten; dat 'er niets te voegen was by de zaaken, die ik met hun had afgesproken, en dat hy niets meer kon begeeren, 't en zy alleen, dat zy de Staaten-Generaal bewoogen, om hem daar verzekering van te geeven. En naa veele *alternativen*, die zyne Majesteit my uitlei, gaf hy my te kennen dat hy zich zoude vergenoegen (in gevalle ik te veel zwarigheden ontmoete, in de opontbiedinge van het overgetal der acht-duizend mannen) indien de Staaten zich by een Traktaat verbonden, dat dit overgetal niet gebruikt zoude mogen worden, dan tot be-

Brief des Konings van den 6 January 1684.

bewaringe der Steden (zonder het zelfde te eischen, ten opzichte van de acht-duizend-mannen, die zy door het Traktaat, dat zy met de Spanjaarden gemaakt hadden, verplicht waren hun te geeven,) in welk geval zyne Majesteit my toeliet hem by geschrifte te verbinden, dat hy geen beleg in de Nederlanden zoude doen, en zelfs dat hy geene Plaats der Spaansche Nederlanden, zoude mogen inneemen of bemagtigen, door welk middel het ook zou mogen weezen; zoo dat hy zich vergenoegen zou, hen door inquartiering zyner Troepen, en door het afperssen van Brandschattingen, te dwingen tot den afstand van een der Equivalenten, die hy voorsloeg. Zyne Majesteit zond my met eenen de volmagt die ik nodig had, om dat Traktaat te sluiten en te tekenen.

TOT onderrechtinge der Heeren van Amsterdam, zond de Koning my met eenen een' Memorie, die de uitgestrektheid verklaarde der Plaatsen en afhangkelykheden, welke hy in het tweede Equivalent eischte.

17 January 1684. ALLE die gemakkelykheden, welke de Koning tot het vergelyk bybragt, waren goed om de Regeerders van Amsterdam, te houden by hunne goede gevoelens; maar zoo lang ik geen verlof had, om ze den Staaten-Generaal, in eenen Memorie voor te draagen, konden zy niet dienen, om de zaak in overweeginge te doen neemen. By gebreke van dien,

ver-

verzochten de Heeren van Amſterdam, dat de Koning van England laſt gave aan zynen Envoyé, om den Staaten-Generaal te kennen te geeven, dat, zoo de Spanjaarden tot geen vergelyk te brengen waren, zyne Groot-Brittanniſche Majeſteit meende, dat het beſte middel, dat men by de hand kon vatten, was, maatregels te neemen, om den oorlog buiten de Spaanſche Nederlanden te houden. Maar zy waren verre van dat verlof, van zyne Groot-Brittanniſche Majeſteit te kunnen krygen: want de Heeren van Amſterdam, en ik, middel gevonden hebbende, om in byzondere gezelſchappen, den Engelſchen Envoyé diergelyke taal te doen voeren, klaagde de Spaanſche Gezant te Londen 'er over, aan den Koning van England, die, 't gene zyn Envoyé gezegd had, lochende; en de Heer de Barillon liet my weeten, dat hy den Spanjaarden geene oorzaak tot nieuwe klagten wilde geeven.

AAN den anderen kant liet de Heer van Citters niets af, van te ſchryven, dat de Koning van England wenſchte, dat de Staaten-Generaal met hem, tot Scheidsmannen genomen mogten worden. Dit bragt de Staaten-Generaal tot een geheel ander oogmerk, dan de Heeren van Amſterdam hadden, en verwekte zelfs eenige zwarigheid in het gemoed der Heeren van Amſterdam, in zoo verre, dat zy zich door den Heer van Citters ſchier lieten overtuigen, dat ik van des Konings geheim niet 17 January 1684.

onderrecht was, en dat de Koning van England, en de Heer Barillon, daar ontrent dingen wisten, die men my niet vertrouwde.

IK bragt ze echter ligt te recht van hunne dwalinge, ten minsten van het gene ik voor zodanig hield; en het gene hen noch sterker noopte, dan ik kon doen, was, dat de tyd naderde; want het was alrede den 17 January. Dit bewoog hen, om hunne pogingen te verdubbelen, om de Staaten-Generaal te beweegen, om in onderhandeling met my te treeden, over de zekerheden, die men over en weêr zoude kunnen neemen, in geval de Spanjaarden zich voor het einde der maand niet met den Koning vergeleeken; en zelfs hadden zy op een' tyd de dingen zoo wel belegd, dat zy op het punt stonden, van 'er de Staaten toe te doen besluiten, wanneer de Raad-Pensionaris onverwacht inquam, en 'er een schot voor schoot.

21 January 1684. ZY lieten den moed daarom niet zakken, en deeden hun best, om de Staaten-Generaal te beweegen, om in onderhandeling met my te treeden, over de maatregels te neemen, naa den laatsten January: maar de Prins van Oranje, en de Raad-Pensionaris Fagel, verydelde alle hunne pogingen. De Prins hoopte, dat den eerste February zou komen, zonder dat 'er iets gedaan zoude weezen, en dat zyne Majesteit dan een nieuw uitstel geeven zoude, 't welk hy gaerne zag, om dat de Span-

Spaujaarden 'er hardnekkiger door zouden worden: of dat des Konings Troepen, het een of 't ander in de Nederlanden zouden onderneemen, het welke hem oorzaak zou geeven, om by de Staaten-Generaal op de wervinge aan te dringen.

ONDERWYL zette hy driftig, de zaak door, die hy ondernomen had, van den Leden der Regeering, allen handel en verkeering met de Staatsdienaaren te doen verbieden: maar de Gemagtigden van Amſterdam, verklaarden opentlyk, dat zy daar nooit in zouden ſtemmen, en zich niet onderwerpen aan een beſluit, 't welk de Prins van Oranje daar over, met meerderheid van ſtemmen, zou doen neemen, dewyl het zaake zynde, van de form der Regeeringe te veranderen, daar eene eenparige toeſtemming toe vereiſcht werd.

IN tegendeel, kon de Raad-Penſionaris Fagel, wat hy ook deede, de Provincie van Holland niet beletten, raad te pleegen over het voorſtel, dat de Heeren van Amſterdam deeden, van aan de vyf Admiraliteiten aan te ſchryven, dat zy zich naar den Haag zouden begeeven, en een' rechten ſtaat van de Schepen der Republyk mede te brengen; dat zy eene nette aantekening zouden maaken, van die in ſtaat waren om dienſt te doen, en van die niet in ſtaat daar toe waren; van den Fonds dien zy hadden, om de Zeemagt te herſtellen, en waar toe zy dien, welke men hun tot haar onderhoud had gegeeven, gebruikt hadden,

21 January 1684.

den. Daar door wilden zy doenzien, welke aanmerkelyke sommen de Staaten-Generaal verplicht waren op te brengen, om hunnen Koophandel in stand te houden, en om hunne Zeemagt te herstellen, en dat men niet bedacht moest weezen, om overtollige kosten, tot nieuwe wervingen te maaken, in eenen tyd, dat men bezwaarlyk kon voldoen aan het gene 'er nodig was, om de Republyk in stand te houden. Zy deeden den Staaten-Generaal, door den Gemagtigden van Vriesland voorhouden, dat zyne Provincie, ziende dat de Bisschop van Munster in zyn Bisdom Krygsvolk op de been bragt, zy dienstig geoordeeld had, het Regiment van den Generaal Ailva, dat in haare betaling stond, in de Provincie te rug te doen komen uit Vlaanderen, werwaarts de Prins van Oranje het tot hulpe der Spanjaarden had gezonden, met den Heer Ailva, die het bevel over de Troepen van den Staat voerde.

21 January 1684. DE Prins zocht nochmaals de Heeren van Amsterdam over te haalen, door dezelfde wegen, die hy alrede gebruikt had. Hy deed hen verzekeren, dat men myne Memoriën in overweeginge neemen zoude, en dat men ernstiglyk aan den Vrede zoude arbeiden, zoo draa het besluit der wervinge genomen zoude zyn; hy deed hun voorhouden, dat hy die toegeevendheid maar van hun eischte, om zyne eer te behouden. Maar uit alle gangen, die

zy hem zagen gaan, bemerkten zy klaar, dat, zoo draa men in de wervinge toegeſtemd zoude hebben, men hen hunnes ondanks tot den oorlog zoude hebben geſleept; zoo dat zy volſtandig de werving op die Voorwaarden bleeven weigeren, en verklaarden andermaal, dat'er noch reden, noch voorwendſel was, dat hen ooit zou kunnen verplichten, om de werving toe te ſtaan.

ONDERWYL kreeg ik bericht, dat men hun eerlang miſſchien wel eenig moeijelyk ſpel zoude kunnen maaken, en dat de Markgraaf de Grana begon te hoopen, dat hy myne Brieven zoude kunnen doen ontcyferen, die de Prins van Oranje mynen Poſtbode had doen ontneemen; ik zei 'er hun iets van, op dat zy zich tot hunne verdediginge konden bereiden, maar niet genoeg om hen te verſchrikken, of moedeloos te maaken.

DE Prins van Oranje bleef ſteeds van zin, om in den Haag eene algemeene Negotiatie aan te leggen, in hoope, dat, als de Staaten-Generaal daar eens in getreeden zouden zyn, zy niet meer om het byzonder vergelyk van Spanje zouden denken. De Vorſt van Waldek, die het bewind dier Vergaderinge zoude hebben, quam den 24 January in den Haag. Maar ik had de Heeren van Amſterdam, van den ſtrik, dien men hun, onder voorwendſel van een algemeen vergelyk, ſpande, zoo wel onderrecht, dat ik in 't geheel

21 January 1684.

24 January 1684.

geheel niet vreesde, dat zy'er zich in zouden laaten lokken; ook ſtelden zy'er zich opentlyk tegen, en zy waren zoo ſterk geneigd, om, zelfs tegen hun eigen belang, te weeren alles, wat hun een oorlog op den hals kon haalen, of ten minſten den Prins van Oranje een voorwendſel kon geeven, om op de werving aan te dringen, dat, toen de Raad-Penſionaris Fagel, die wiſt, dat het byzonder belang van Amſterdam is, eene ſterke Zeemagt te hebben, hen aan hun' zwakſten kant willende aantaſten, in de Staaten van Holland voorſloeg, altoos eene Vloot te hebben, gereed, om in zee te gaan. De Heeren van Amſterdam, die dat dikwyls vruchteloos verzocht hadden, ſloegen 't nu plat af, en zeiden, dat zy geene Vloot nodig hadden, dat zy zich op 's Konings woord volkomen verlieten, en geheel geruſt waren op de zucht, die zyne Majeſteit voor den Vrede had.

25 January 1684. IK ontdekte, dat de eerſte uitſtap, dien de Prins van Oranje, en de Vorſt van Waldek voorneemens waren, door de algemeene Vergadering te doen, was de Staaten-Generaal te beweegen, om den Koning van England, uit naame van alle de Vorſten, die in de Aſſociatie getreeden waren, te verzoeken, dat hy zyne goede dienſten by den Koning [van Vrankryk] wel wilde aanwenden, om 'er eene algemeene wapenſchorting van te verkrygen, in welke men aan het vergelyk zou arbeiden.

den. De Geaſſocieerden zouden vervolgens voorſlagen doen, en in geval de Koning die niet aannam, hadden zy beſlooten, onder hen te overleggen, welke maatregels zy alle te ſamen zouden kunnen beraamen, om den oorlog tegen zyne Majeſteit te voeren.

DE Vorſt van Waldek wilde echter het bewind dier Vergaderinge niet aanvaarden, voor dat hy met de Heeren van Amſterdam geſproken had. Hy ging by hun, en naa een lang geſprek, dat hy met hun hield, en naa drie of vier van de voornaamſte Perſoonen van de Republyk gepolſt te hebben, zag hy, in welken toeſtand de zaaken van den Staat zich bevonden, en wilde het bewind der Negotiatie niet op zich neemen, zich vergenoegende haar met zynen raad te dienen. 27 January 1684.

DE Voorſteden van Bruſſel, die de Heer de Bouflers afbrande, gaven de Creatuuren des Prinſen van Oranje nieuwe ſtoffe, om een groot leeven te maaken in de Vergaderinge der Staaten van Holland, en haalden de Regeeringe van Amſterdam veele verwytingen op den hals; maar de Prins van Oranje kreeg het ongenoegen van te zien, dat de Heeren van Amſterdam 'er niet van aangedaan waren, en geen ander antwoord gaven, dan dat men daar uit moeſt zien, hoe noodzakelyk het was, zich met zyne Majeſteit te vergelyken. Idem.

DE Prins van Oranje wilde echter, dat de Spaansche Envoyé zyne aanhoudingen verdubbelde by de Staaten-Generaal; en ik kreeg bericht, dat hy den 5 February, eenen Memorie by hun zouden inleveren, door welken hy van hun zoude vorderen, met Vrankryk in oorlog te treeden. Maar ik liet den Koning weeten, dat'er niets te vreezen was, en dat die Envoyé nooit iets nadeeliger voor den Koning, zynen Meester, kon doen.

27 January 1684. DES Konings Gezant, te Londen, schreef my toen, dat hy zyne Groot-Brittannische Majesteit het besluit medegedeeld had, 't welk, gelyk ik hem bericht had, de Heeren van Amsterdam genomen hadden, om de onzydigheid voor de Spaansche Nederlanden te verzoeken, dat zyne Groot-Brittannische Majesteit zich daar verblyd over had getoond; en hy zynen Staatsdienaar belast had, zich naar dat voorneemen te schikken.

ONDERWYL zag men de vreeze, die men te Amsterdam had, van eenigen aanstoot, van wegen den Prinse van Oranje te lyden, krachtig vermeerderen: zy wierven zes-honderd mannen, boven die zy alrede tot bewaringe van hunne poorten hadden: die wacht, die sedert eenige dagen verdubbeld geweest was, werd driemaal sterker gemaakt. Men gaf hun Schietgeweer in plaatse van stokken met yzer beslaagen, die zy van te voren hadden; en men gebruikte alle dagen geregeld zes-

zes-honderd mannen, om de Graften op te byten.

DE Koning liet my weeten, dat, als ik den Brief, waar mede hy my vereerde, ontvangen zoude, de Staaten-Generaal alrede met my in onderhandelinge zouden zyn getreeden, of dat het gezag des Prinſen van Oranje alle voorſlagen der Heeren van Amſterdam zoude hebben doen verwerpen. Brief des Konings van den 18 January 1684.

DAT, in het eerſte geval, ik my maar zoude houden aan myne bevelen, en dat, vermits het uitſtel verloopen zou wezen, ik alleenlyk kon belooven, dat de Koning niets zoude aantaſten voor den eerſten February.

BYALDIEN, in tegendeel, het gezag des Prinſen van Oranje hun alle hope benomen had, van de Staaten-Generaal te kunnen beweegen, om maatregels voor de Nederlanden met zyne Majeſteit te neemen, in geval de Spanjaarden de Voorwaarden niet aannamen, ik evenwel aan de Stad van Amſterdam in 't byzonder zoude belooven, dat zyne Majeſteit geen beleg zoude onderneemen voor het einde van February; maar dat ik my, noch in 't een, noch in 't ander geval, zoude verklaaren, zonder daar ſterk toe aangezocht te worden.

DAT de Spaanſche Staatsdienaars de Staaten-Generaal, naar hunne gewoonte, dreigden, de Nederlanden met den Koning te verruilen, indien zy hun geene hulpe

boo-

booden; dat ik den Heeren van Amſterdam, en door hun aan de Staaten Generaal bekend zoude doen maaken, dat zyne Majeſteit geene aanbieding, die de Koning van Spanje hem, aangaande de Nederlanden, zou kunnen doen, aan zoude neemen, zonder de zaak met hun te overleggen.

MAAR men herzei my menigmaal, dat ik den Koning niet zoude verbinden, om geen beleg in Vlaanderen te onderneemen, 't en zy de Staaten-Generaal zich aan hunnen kant verbonden, geene werving te doen.

EN dat, indien de Staaten-Generaal een Traktaat wilden tekenen, by het welk zy zich verbonden, om den Spanjaarden de voorwaarden, door den Koning voorgeſtelt, te doen aanneemen, ik dat Traktaat mogt tekenen.

30 January 1684. DEWYL ik zag, dat men het eind der maand January bereikte, zonder dat de Heeren van Amſterdam de Staaten-Generaal hadden kunnen beweegen, om eenige ſtappen tot den Vrede te doen; wilde ik zien, of het gene zy, gelyk zy my hadden doen hoopen, voor den Koning zouden doen, zyne Majeſteit kon vergenoegen, by gebrek der verzekeringen, die zy van de Staaten-Generaal niet hadden kunnen verkrygen.

IK ging hen bezoeken, en deed hun overdenken alles wat zyne Majeſteit, alleen uit inzicht voor hun, had gedaan, en

en de noodzakelykheid van het uitſtel, 't welk hy hun vergund had, niet vruchteloos te laaten verloopen.

ZY deeden my aan hunnen kant eene lange optelling van alles, wat zy zedert een zekeren tyd gedaan hadden, en vroegen my, of het niet veel was, dat de Koning het gantſche Spaanſche platte Land doende uitplunderen en afbranden, de Staaten-Generaal zich in geenerhande manier bewoogen, dat dit ſtil zitten niets anders kon weezen, dan een uitwerkſel der groote pogingen, gedaan door de Heeren van Amſterdam, die het vermogen gehad hadden van den Prins van Oranje te beletten, de Staaten-Generaal in den Oorlog in te wikkelen. Zy vroegen my, of het waar was, dat de Koning Mons zou bombardeeren, gelyk de Prins van Oranje opentlyk zei, om dat zy vreesden, dat zulks eenige verandering in de gemoederen zou veroorzaaken, en dat de zaaken zoo verre zouden komen, dat het hun niet langer mogelyk zoude zyn, de Hollandſche Steden, die van hunne party waren, by hunne gevoelens te houden. Dat de inval, die de Maarſchalk d'Humieres gedaan had, toen hy op het einde van December over de Brugſche Vaart getoogen was, zeer quaade uitwerkſels gehad zoude hebben, 't en ware de Koning de goedheid gehad had, van de Heeren van Amſterdam daar ontrent te voorkomen.

DAT het zekerlyk niet weinig was, dat men begonnen had het vertrouwen te te ſtaaven, dat het meerendeel der Regeerders van Amſterdam zich geheel en al op 's Konings woord verlieten; maar dat 'er noch eenige onder hen waren, die in dat gevoelen niet waren, (het was van Beuningen dien zy bedoelden.)

DAT de Prins van Oranje en de Raad-Penſionaris Fagel, de achterdocht en het mistrouwen van alles, wat zyne Majeſteit beſtond en ondernam, zoo vaſt in 't hart van verſcheide der voornaamſte Leden hunner Regeeringe geprent hadden, dat de Heeren van Amſterdam, die noch niet geheel hadden kunnen wegneemen; dat, om dit te doen, en den Prins van Oranje te beletten, de Staaten-Generaal in den Kryg in te wikkelen, twee dingen nodig waren. Het eerſte en voornaamſte was, het vertrouwen te ſtaaven, en de trouw te onderhouden. Het tweede zulk eene verwoeſting, ontſteltenis en beroerte in de Spaanſche Nederlanden niet te brengen, dat de Staaten-Generaal zich hunnes ondanks genoodzaakt zagen, om de Wapens op te vatten.

VERVOLGENS traden wy tot het onderzoek van het gene zy konden doen, om de maatregels te verydelen, die de Prins van Oranje nam, om de Staaten-Generaal in den Oorlog te ſleepen; en, ſchoon ik wel wiſt, dat eene enkele Stad geene verzekering kon geeven, die zoo krach-

krachtig waren, als die zyne Majesteit van de Staaten-Generaal had kunnen krygen, liet ik daarom niet naa te ondertasten, wat men'er van zoude kunnen hoopen; en ik eischte van hun,

1°. DAT de Stad van Amsterdam verzekerde, dat'er geene werving gedaan zoude worden.

2°. DAT zy zich verbonde te beletten, dat 'er geen meer Troepen in Spaanschen dienst zoude overgaan.

3°. DAT de acht-duizend mannen, die men den Spanjaarden toegezonden had, niet anders dan tot verdediging der vaste Steden gebruikt zouden mogen worden, zonder op den Franschen bodem te worden gezonden, of zich te mogen kanten tegen de *executiën*, die zyne Majesteits Troepen, op het platte Land van den Spaanschen bodem zouden doen.

4°. DAT men die, welke de Prins van Oranje, hun boven de acht-duizend mannen, toegezonden had, te rug zoude doen komen.

5°. BYALDIEN het onmogelyk was, het overgetal der acht-duizend mannen weder te rug te doen komen, dat overgetal alleenlyk tot bewaringe der sterke Steden zoude mogen dienen.

6°. DAT, vermits zyne Majesteit, zoo wel als de Heeren van Amsterdam, geen ander oogmerk had, dan den Prinse van Oranje alle middelen te beneemen, om het vuur des oorlogs te ontsteeken, de Heeren van Amsterdam zouden weigeren

de recruuten te betaalen, die voor twee jaaren gemaakt waren, en welke op tienduizend, vyf-honder koppen beliepen.

7o. DAT de algemeene Negotiatie, die men in den Haag wilde beleggen, alleenlyk voorgesteld zynde, om de zaaken op de lange baan te schuiven, tot dat de Bondgenooten, beter in staat zouden weezen, om Kryg te voeren, en om onder voorwendsel van een algemeen vergelyk te beletten, dat 'er eenig vergelyk gemaakt worde; de Heeren van Amsterdam in geen besluit zouden stemmen, 't welk de Vergadering kracht en gezag kon geeven.

8o. DAT zy desgelyks niet dulden zouden, dat men de Staaten tot Scheidsmannen verzochte, dewyl zy genoegsaam wisten, dat de Prins van Oranje, en de Raad-Pensionaris Fagel, de raadslagen naar hunnen zin zouden doen draaijen.

9o. DAT eindelyk de Heeren van Amsterdam in geenen anderen voorslag zouden stemmen, dan alleen in de enkele en bloote aanneeminge van een der Equivalenten, en dat wel op het einde van de maand January, en dat den laatste January verstreeken zynde, zyne Majesteit zyne Wapens wel elders willende wenden, alleenlyk het platte Land van Vlaanderen doende executeeren, zonder eenige vaste plaats, in de Spaansche Nederlanden aan te tasten, de Heeren van Amsterdam alle verzekeringen, die zy gegeeven hadden, heiliglyk zouden nakomen.

EN vermits zy noch sterk aanhielden,

op het inleveren van eenen Memorie, moeſt ik, dewyl ik den 20 January een' Brief ontvangen had van den Koning, die volſtrekt niet begeerde, dat ik'er eenen inleverde, hun herzeggen, het gene ik 'er alrede van gezegd had, te weeten dat, ſchoon de aanbiedingen, die ik van 's Konings wegen zou doen, geen ander voorwerp hadden, dan het welzyn der Republyk, zy zelfs wel wiſten, dat het gene den Staaten-Generaal voordeelig zou ſchynen, als het door een van hunne Leden werd voorgeſlaagen, verdacht, en van de hand geweezen zou worden, als het door den Koning werd aangebooden: dat zyne Majeſteit toegeſtaan hebbende, dat ik by de Staaten-Generaal twee Memorien inleverde, die onbeantwoord gebleeven waren, het met zynen dienſt en waardigheid ſtryden zoude, dat ik een' derden inleverde; en dat de Prins van Oranje vermogen genoeg had, om te beletten, dat men deezen laatſten in overweeginge name, gelyk hy ten opzichte van de andere gedaan had.

DAT daar en boven zyne Majeſteit, ſteeds van het zelfde goede voorneemen was, en dat hy my beval, het verdrag met de Staaten-Generaal te tekenen, indien de Heeren van Amſterdam magts genoeg hadden, om hun een beſluit te doen neemen, overeenkomſtig met het gevoelen hunner Stad.

DE Gemagtigden van Amſterdam zeiden my, dat zy my nochmaals baden, het

gedrag, 't welk zy gehouden hadden, gade te ſlaan; en dat dit zyne Majeſteit ſterker moeſt overtuigen van hunne gevoelens en volſtandigheid, dan de plegtigſte beloften, die zy my konden doen. Dat zy zulke groote dingen gedaan hadden, dat de Prins van Oranje daar gelegenheid uit genomen had, om hen hatelyk te maaken, by verſcheide Leden van den Staat. Dat zy my voor hunne onverzettelykheid konden inſtaan, en dat de bloote overbrenging van zyner Majeſteits Wapenen, de zaaken zulken keer zouden doen neemen, als hy wenſchte.

VERVOLGENS antwoorden zy my, ſtuk voor ſtuk, op het gene ik voorgeſteld had.

TEN opzichte van het eerſte, zeiden zy my, dat zy my alrede zesmaal verzekerd hadden, en my nochmaals konden verzekeren, dat Amſterdam nooit eenige nieuwe wervingen zoude toeſtaan; dat zy my by gevolg belooven konden, dat 'er geen meer Troepen van den Staat in Spaanſchen dienſt zouden overgaan; of de Prins van Oranje moeſt op nieuw, tegen de Wetten der Regeeringe beſtaan, hun eenige manſchap te zenden: maar dat zy niet geloofden, dat hy zulks zoude onderneemen; dat, wat hun belangde, zy 't niet toe zouden ſtaan, en 'er zich ſteeds tegen verzetten.

AANGAANDE de 3, 4, en 5 Artikels, dewyl ik die voorgeſlaagen had, om ten minſten ergens in toe te kunnen geeven, vergenoegde ik my met de belofte, die zy

my

my deeden, van alles wat in hun was, aan te wenden, om in dat opzicht te doen, het gene zyne Majesteit begeerde, geene vaster toezegging kunnende doen, in eene zaak, waar toe een uitdrukkelyk bevel der Staaten werd vereischt.

TEN opzichte van het zesde, dat zy niet met fatsoen, en zonder zich het verwyt van alle andere Steden op den hals te haalen, (naa de werving van zestien-duizend mannen geweigerd te hebben,) die recruuten konden doen afdanken, in eenen tyd, dat alle hunne nabuuren gewapend, en zyner Majesteits Troepen in de Nederlanden in beweeginge waren. Maar vermits ik hen noopte, om die Troepen niet langer, dan drie maanden op de been te houden, beloofden zy my, dat, in geval zyne Majesteit binnen dien tyd zyne Wapens uit de Nederlanden elders overbragt, zy, naa die drie maanden, de betaling van die recruuten zouden weigeren.

RAAKENDE de algemeene Negotiatie, verzekerden zy, dat zy'er in 't geheel niet toe zouden verstaan.

DAT, betreffende het aanneemen der Staaten-Generaal, tot Scheidslieden, nevens den Koning van England, zy dat al belet hadden, op de vertoogen, die ik hun daar over gedaan had, en dat zy naar geene voorslaagen, dien aangaande, zouden luisteren.

BY dat alles voegden zy, dat het gene, daar zy my sterkst van konden verze-

keren, was de volſtandigheid van hun gedrag, waar aan ik niet moeſt twyffelen, dewyl zy belang hadden, om het te blyven houden. Dat de pogingen, die zy gedaan hadden, om zich tegen de voorneemens des Prinſen van Oranje te verzetten, voornamelyk, ſedert dat ik hen van de oprechte meening des Konings verzekerd had, hen ten minſten, zoo veel als hun eigen belang verplichteden, om niet te flaauwen, en dat zyne Majeſteit geruster kon zyn daar op, en op de verbinteniſſen, welke zy tegen den Prins van Oranje aangegaan hadden, dan op alle verzekeringen, die zy zyne Majeſteit zouden kunnen geeven. Om kort te gaan, dat zy den Vrede begeerden, tot welken pryze ook; en dat zy nooit hunne toeſtemming zoude geeven, tot iets, dat hen regelrecht, of door omwegen in eenen oorlog kon inwikkelen.

DAT men hun gezegd had, dat de Spaanſche Envoyé, den 5 February, eenen Memorie zoude inleveren, by welken hy de Staaten-Generaal zoude aanmaanen, om den Vrede met den Koning te breeken; dat, indien hy qualyk beraaden genoeg was, om het te doen, het beſluit, 't welk de Heeren van Amſterdam op dien voorſlag zouden neemen, my zoude doen blyken, op welk eene wyze zy de uitvoering, van het gene zy my beloofd hadden, aanvingen, en dat ik dien dag maar behoefde af te wachten, om

van

van hunne trouw, en hartelykheid te oordeelen.

DOOR middel van de ſterke overtuigingen van Beverning, haalde de Prins van Oranje de Stad van Leiden over, om de werving toe te ſtemmen, in weêrwil van de tegenkantingen van Amſterdam. Beverning verzekerde hen, dat die Prins niets anders zocht, dan zyne eere te redden, dat men den goeden naam niet moeſt rooven, of krenken van eenen Prins, die aan het hoofd van de Republyk was, en die beloofde, dat, zoo draa dit beſluit genomen zoude zyn, men ernſtig zoude arbeiden aan het vergelyk, tuſſchen Vrankryk en Spanje. 31 January 1684.

HET zelfde had de Prins van Oranje aan de Heeren van Amſterdam gezegd, en verſcheidemaal vruchteloos herzegd. Hun Penſionaris, die my op dien dag van hunnent wegen quam ſpreeken, zei my, dat de Prins hun noch veel ſterker belofte had gedaan; hy had aangebooden hun eene verzekering te geeven, getekend van twaalf der voornaamſte Leden van de Vergaderinge der Staaten van Holland, dat verre van zich van het beſluit der wervinge te bedienen, om Kryg te voeren, hy zich zoude verbinden, om, zoo draa het genomen zoude zyn, zich met de Staaten-Generaal te bevlytigen, om de kortſte middelen te vinden, om terſtond op zulke Voorwaarden, als de Heeren van Amſterdam zouden beraamen, de geſchillen

tusschen hunne Allerchristelykste en Katholyke Majesteiten af te doen; maar dat zy dien voorslag verworpen hadden, het niet veilig achtende, het lot van gantsch Europa aan zyne handen te betrouwen.

DAT de Heeren van Amsterdam onderwyl, met ongenoegen zagen, dat de Prins van Oranje, die, in weêrwil van hunne tegenkantinge, Leiden had gewonnen, voorgenomen had, om op dien zelfden voormiddag, de werving, met meerderheid van stemmen, door te dringen, en dat hy, van wegen zyne Meesters verzocht, den Koning te verzekeren, dat zulks niet anders zou doen, dan hen bevestigen in hun eerste besluit, van zich volstandig te verzetten tegen alles, wat maar iets kon toebrengen, om de Staaten-Generaal tot een' oorlog te brengen, en hen zoude beweegen, om noch sterker, dan zy gedaan hadden, de middelen aan te grypen, die hun bequaamst scheenen, om den Vrede aan te brengen. Dat zy my konden verzekeren, dat het besluit der wervinge, tegen de form der Regeeringe genomen, den Prinse van Oranje eer nadeelig, dan vorderlyk zoude weezen, om dat de voornaamste Steden, die'er in stemmen moesten, eerlang zouden bemerken, dat men haar bedroogen had: dat de Provinciën van Vriesland en Groningen, in deze gelegenheid, van het gevoelen der Heeren van Amsterdam zouden zyn, en dat zy daar onverzettelyk op blyvende staan, alle

pogin-

pogingen, die de Prins van Oranje deed, om de Staaten tot den Kryg te brengen, ydel zouden weezen, mits dat zyne Majesteit hen wel wilde helpen, en bystaan, in het gene zy voorgenomen hadden, te doen.

DOOR de vrienden, die ik in de Regeering van Amsterdam had, en door de sterke redenen, die ik aan de andere had doen geeven, door eenige van de welmeenenden, daar zy het meeste op vertrouwden, had ik hen bereid, om het inneemen van Luxemburg te houden voor een bequaam middel, om de Spanjaarden tot Vrede te beweegen, mits dat zyne Majesteit my met eenen een' Memorie deed inleveren, door welken hy verklaarde, dat hy zich met die Plaats, en haare afhankelykheden, zoude vergenoegen, tot een Equivalent van zyne eischen. Wel is waar, dat des daags te voren zy zich daar met my niet duidelyk over hadden durven verklaaren, maar zy hadden my genoeg gezegd, om het aan zyne Majesteit te laaten weeten; evenwel verzocht de Pensionaris, dat ik 'er niets van zoude schryven, en hy zei my, dat, naa het omslaan der Stad Leiden, eene onderneeming, van dien aart, hen volstrekt dwingen zoude, om de werving toe te staan, en zich den wille des Prinsen van Oranje te onderwerpen; het welk my belette daar van te schryven, tot dat de zaaken, ten tweedemaal van gedaante veranderd zynde, ik die omstandigheden

den aan zyne Majesteit liet weeten, en hem de gedachten der Heeren van Amsterdam, over het inneemen van Luxemburg, te kennen gaf, gelyk men in't vervolg zal zien.

31 January 1684. DE Prins van Oranje liet niet naar op dien morgen, gelyk de Heeren van Amsterdam voorzien hadden, de werving met meerderheid van stemmen te doen besluiten, in weêrwil van de tegenkantinge van Delft, Amsterdam en Schiedam die vast by hun voorneemen bleeven. Die 1 February 1684. van Amsterdam vergenoegden zich niet, sterke Protestatiën tegen dat besluit te doen, gelyk tegen eene zaak die de grondvesten der Republyk ondermynde; maar zy maanden de Provincie van Holland aan, om te verklaaren, of zy meende dat de Stad van Amsterdam gehouden was, de kosten van die werving mede te draagen. De Raad-Pensionaris Fagel, voer daar sterk over uit, en zei dat men zulk eene vraag niet gedaan had, sedert dat de Republyk, Republyk geweest was: maar de Heeren van Amsterdam hielden daar noch sterker op aan, en maanden de Gemagtigden der andere Steden aan, om het gevoelen hunner Overheden over die vraag, op de eerste Vergaderinge in te brengen. 8 February 1684. Evenwel vermits zy wisten dat, om die Steden haare toestemming tot de werwinge af te perssen, men haar wys gemaakt had, dat, zoo draa het besluit daar van genomen zoude zyn, men aan het vergelyk

zoude

zoude arbeiden, verzochten zy dat men dit werk zonder tydverlies aanvinge. Dit veroorzaakte groote twist tusschen hen, en den Raad-Pensionaris Fagel; deeze tot een grondslag van die Negotiatie, een beginsel willende stellen op het welk hy wel wist, dat zy niet kon geschieden, te weeten, dat de Koning ontrent zyne eischen zoude toegeeven; en vermits hy desgelyk wist, dat de Spanjaarden nooit één der Equivalenten zouden geeven, enkel en bloot, gelyk zy door den Koning geeischt werden, kon het vergelyk niet getroffen worden, dan door middel, van zyne Majesteit den Koning van Spanje te doen overeenkomen over eene redelyke voldoening, welke men zoude kunnen vinden, in een gedeelte van eenige der Equivalenten. Die Raad-Pensionaris, verzekerde zelfs met eede, dat de Engelsche Envoyé hem in vertrouwen gezegd had, dat zyne Allerchristelykste Majesteit toe zoude geeven, en dat als men maar een' voorslag aan den Koning zynen Meester deed, hy 'er den Koning van Vrankryk, in zoude doen bewilligen. En het is waar dat die Envoyé aan den Raad-Pensionaris Fagel gezegd had, dat de Koning van England overtuigd was, dat de Equivalenten die de Koning [van Vrankryk] voorgesteld had, geene eischen waren daar geen afslag op viel; maar dat het aanbiedingen waren, waar op men in onderhandelinge kon treeden. De Heeren van Am-

Amſterdam hielden in tegendeel ſtaande, dat de Koning in 't geheel geen' afſlag zoude toelaaten op een der Equivalenten, en dat, zoo men ter goeder trouwe den Vrede bedoelde, men op dien voet aan een vergelyk moeſte arbeiden. Eindelyk naa veel twiſt, vry ſcherp aan beide kanten, deed de Raad-Penſionaris de Staaten van Holland ſtemmen, in een middel, 't welk de meeſte van hun deed zien, dat de Prins van Oranje en den Raad-Penſionaris Fagel hen bedroogen hadden; want hy deed beſluiten, dat men zich tot den Engelſche Envoyé zoude keeren, om my te beweegen tot een verzoek aan den Koning, om drie of vier Maanden uitſtel, in welke de Staaten-Generaal zouden arbeiden, aan een vergelyk tuſſchen den Koning en zyne Katholyke Majeſteit; en om eene ſchorting van alle vyandlykheden geduurende dat uitſtel. Daar werd ook beſtemd, dat indien Chudley weigerde zich met die boodſchap te belaſten, de Staaten-Generaal, zelfs my dat verzoek zouden gaan doen.

OP het ſcheiden der Vergaderinge, gaf men'er my bericht van: ik nam voor, den Engelſchen Envoyé te voorkomen, om hem te beletten, my dien voorſlag te komen doen. Ik had meer dan eene reden, die men ligt bedenken kan, om niet te begeeren, dat hy op zich name een uitſtap te doen, zoo ſtrydig met de bevorderinge van den Vrede; zonder te rekenen

hoe

hoe veel my 'er aangelegen lag, dat ik den Staaten-Generaal zelven ſprak, om gelegenheid te hebben, van hun des Konings voorneemens bekend te maaken.

IK had veel moeite, om den Engelſchen Envoyé te doen bewilligen, in het gene ik van hem begeerde, ſchoon ik hem deed zien, dat de Koning zyn Meeſter niet goed zoude keuren, dat hy een uitſtel van drie of vier Maanden, en noch minder eene ſchorting van vyandlyke feitelykheden verzocht, 't en zy de Staaten-Generaal zich verbonden, om den Koning van Spanje een der Equivalenten te doen aanneemen; dat ik daar en boven geene magt had, om een uitſtel toe te ſtaan; dat de weigering, die hy doen zoude van dit voorſtel op zich te neemen, al was het zelfs redelyk, geen nadeel kon toebrengen, dewyl deStaaten-Generaal beſlooten hadden, het my in zulken geval zelfs te doen, en dat als de Staaten-Generaal my daar van quamen ſpreeken, ik dingen van hun te verzoeken had, die ik van den Engelſchen Envoyé niet kon eiſchen.

HY beloofde my eindelyk geenen voorſlag op hem te neemen: maar een uur daar naa, quam hy my bidden zyn zwakheid te verſchoonen, en zei my, dat hy het verzoek der Staaten-Generaal niet had kunnen weigeren. Ik hield hem kort ſtil, en verzocht hem hun te zeggen, dat, toen hy my te kennen gegeeven had, dat hy met eene boodſchap van hunnent wegen

gen belast was, ik hem niet had toegelaaten die af te leggen, en dat ik hem betuigd had, dat ik de eer hebbende van Gezant by de Staaten-Generaal te zyn, het my ten hoogsten verwonderde, dat zy zich tot den Staatsdienaar van een' anderen Vorst keerden, om my hunne gevoelens te verklaaren, over dingen die den Koning mynen Meester betroffen, en dat, zoo zy my iets te zeggen hadden, ik gereed was om met hun in gesprek te treeden.

1 February 1684. IK liet den Koning weeten, dat die zaak my heel teer, en zeer gevaarlyk scheen, en dat het te vreezen stond, dat de Prins van Oranje, de Heeren van Amsterdam, om den tuin leide, door de hoope van eene Negotiatie, die hy kon doen mislukken, telkens als hy goedvond. Dat die Prins klaar genoeg zag, dat hy de werving der zestien-duizend mannen nooit zoude kunnen volvoeren, indien de Heeren van Amsterdam, hem alle hinderpaalen, die zy konden, in den weg wierpen, dat hy derhalven niet anders zocht, dan hen te beletten zulk een besluit te neemen; dat hy met dit oogmerk hen met een vergelyk vleide, maar dat hy zich zoude bedienen, van de rust en kalmte die hy in hunne gemoederen weder hersteld had; dat hy in 't vervolg zwarigheden genoeg, van wegen de Spanjaarden zoude vinden, om de Negotiatie lang sleepende te houden, onder voorwendsel, van antwoord van Madrid te wachten, gelyk men alrede zei,

dat

dat het van daar moeft komen: Dat hy daar naa door de Spanjaarden voorflagen zoude laaten doen, welke hy wel wift, dat niet aanneemelyk voor zyne Majefteit waren, en dat de Negotiatie op des Konings weigering afgebroken wordende, de Heeren van Amfterdam zich fchier gehouden zouden zien, om in het gevoelen des Prinfen van Oranje te treeden: Dat 'er, om die ongemakken voor te komen, geen zekerder middel was, dan dat men 't daar toe bragte, dat de Spaanfche Envoyé, zich over de enkele en eenvoudige aanneeming van een der Equivalenten verklaarde, en dat de Staaten-Generaal, zich fterk maakten by zyne Majefteit, dat zy Spanje een van die Equivalenten zouden doen aanneemen, en dat zy vervolgens tyd eifchten, om de voorwaarden des Traktaats te fchikken en te plooyen: maar dat ik hen nochmaals waarfchuwde, dat alle die voorzorgen vruchteloos zouden zyn, indien zy, op hoope van eene Negotiatie, alle middelen die zy in handen hadden, om de uitvoering der wervinge te beletten, verzuimden in 't werk te ftellen.

Brief des Konings van den 27 January 1684.

DE Koning fchreef my, dat zoo het verkrygen van het gene hy van de Staaten-Generaal begeerde, hing aan de vergunning van een nieuw uitftel, ik mogt belooven, dat zyne Troepen de Spaanfche Nederlanden niet zouden aantasten voor den laatften Maart, maar dat hy niet wil-

de belooven, dat hy de Steden niet zoude doen bombardeeren. Dat, indien de meening der Regeerders van Amſterdam, zoo goed was, als hy reden had om te gelooven, zy zich niet zouden bekommeren, over de bomben, die in de Steden der Spaanſche Nederlanden geworpen zouden worden; en dat zy in tegendeel blyde moeſten weezen, dat zyne Majeſteit allerlei middelen gebruikte, om tot nadeel der Spanjaarden te doen gedyen, het voorneemen, dat zy, nevens den Prins van Oranje, hadden, van den geheelen winter vruchteloos te laaten verloopen, op hoope van in de aanſtaande Lente beter in ſtaat te zyn om kryg te voeren.

3 February 1684. IK antwoorde den Koning, dat de bomben, die men in de Vlaamſche Steden werpen zoude, al te groot eene ontſteltenis in den Haag zouden veroorzaaken; maar dat ik hoopte in weêrwil van dat uit te werken, het gene zyne Majeſteit van de Staaten-Generaal begeerde, indien men den Engelſchen Envoyé een bevel kon doen geeven, om eenen Memorie by de Staaten-Generaal in te leveren, door welken hy hun vermaande de Spanjaarden te noopen, om zich met zyne Majeſteit te vergelyken, en hun verklaarde, dat de Koning zyn Meeſter van gedachte was (indien men de Spanjaarden beweegen kon om een der Equivalenten te kiezen) dat de Staaten-Generaal hun beſt deeden, om de onzydigheid

in

in de Spaansche Nederlanden vast te stellen; en dat my geoorloofd wierde, twee dagen daar na eenen Memorie in te leveren om den Staaten-Generaal te kennen te geeven, dat ik, onderrecht van de voorslagen, die de Engelsche Envoyé hun gedaan had, van mynen plicht geoordeeld had, hun te berichten, dat de Koning zich niet afkeerig zoude toonen van in de voorgeslaage middelen te treeden, in geval de Spanjaarden het vergelyk weigerden. Ik schreef'er ook over aan den Heer Barillon, en ik twyffelde niet, of men zou die voorslagen in England goedkeuren, te meer om dat de Heer Barillon, my had laaten weeten, dat de beveelen die men aan den Engelschen Envoyé in den Haag gezonden had, inhielden, dat hy zich naa het gevoelen van de Heeren van Amsterdam, aangaande de onzydigheid der Nederlanden zoude hebben te schikken: maar des niet tegenstaande had Chudley, geen bevel gekreegen, en hy kreeg het in 't vervolg ook niet, om zulken Memorie in te leveren: het welk my overtuigde, dat England noch oorlog, noch vergelyk begeerde.

DE Gemagtigden der Staaten-Generaal lieten niet naa, my den 3 February het besluit te brengen, 't welk ik geweigerd had, uit de handen des Engelschen Envoyé te ontvangen, en dat niets anders behelsde dan verzekeringen der begeerte, die zy hadden, om te arbeiden aan het vergelyk 3 February 1684.

I 2 tus-

tusſchen den Koning en zyn Katholyke Majeſteit, en het verzoek van vier maanden uitſtel, of ten minſten van twee, met ſchortinge van allerlei vyandlykheden.

IK antwoorde den Staaten-Generaal, dat ik zeer verheugd was, te zien, dat zy aan den Vrede wilden arbeiden, en dat, vermits 'er geen beter middel was, om 'er toe te komen, dan hun beſt by de Spanjaarden te doen, op den voet van den Memorie, dien ik den 5 November ingeleverd had, ik reden had om te gelooven, dat zy dien in overleg genomen hadden, en 'er my het antwoord op bragten; dat, indien zy het eerſte gedaan, en de toeſtemming der Spanjaarden, tot een der Equivalenten verkreegen hadden, ik genoegzaam gemagtigd was, om het toeſtaan van een nieuw uitſtel op my te durven neemen.

NAARDIEN de Gemagtigden der Staaten-Generaal my betuigden, dat zy Spanje niet hadden kunnen beweegen, tot het aanneemen van een der Equivalenten, en by my evenwel aanhielden om een nieuw uitſtel te verleenen; zei ik hun, dat, ſchoon zy by de Spanjaarden niets hadden kunnen verwerven, als zy ten minſten maar eenig beſluit genomen hadden, over de middelen die ik den Gemagtigden der Staaten-Generaal aan de hand had gegeeven, om in de veiligheid der Nederlanden te voorzien, en om den Oorlog te ontgaan, in welken Spanje ontwyffelbaar voorhad hen

te

te ſleepen, dewyl de Markgraaf de Borgomanero aan den Keizer te kennen gegeeven had, dat Spanje nooit voorgenomen zoude hebben, den Oorlog te verklaaren, indien het niet gedacht had, England en de Staaten-Generaal daar in te wikkelen; ik in dat geval ook wel op my zoude durven neemen, hun een uitſtel toe te ſtaan.

EN dewyl zy my betuigden, dat zy my daar geen antwoord op konden geeven, om dat de Staaten-Generaal die zaak noch niet in overleg genomen hadden; verklaarde ik hun, dat ik, begeerig zynde, om hun alle genoegen te geeven wat in my was; indien zy my wel wilden belooven te blyven, in den ſtaat daar zy tegenwoordig in waren, zonder buiten of binnen 's Lands iets te onderneemen, dat de Spanjaarden hardnekkiger kon maaken, door de hoope van eene nieuwe en ſterker hulpe; op my zoude neemen om een uitſtel toe te ſtaan, 't welk den Staaten-Generaal den tyd kon geeven, om krachtdadiger by de Spanjaarden te arbeiden, om hen te beweegen tot het aanneemen der voorwaarden, die zyne Majeſteit hun had aangebooden.

MAAR vermits de Gemagtigden der Staaten-Generaal niet gelaſt waren, om op dien voorſlag te antwoorden, en dat ik hen ten anderen zei, hoe het te vreezen ſtond, dat de Koning, het laatſte uitſtel verſtreeken ziende, zonder eenig antwoord, op zyne voorſlagen gekreegen te hebben, be-

vel aan zyne Troepen had gegeeven, om eenige Plaats in de Spaansche Nederlanden te belegeren, zei ik hun, dat alles wat ik in deezen toestand van zaaken doen kon, was aan den Koning te schryven, om dat ongemak voor te komen, en my onderwyl by de Staaten-Generaal, uit zyner Majesteits naame, te verbinden, dat in al den tyd . die 'er zou verloopen, tot dat ik antwoord kreege, zyne Wapens geene Plaats in de Spaansche Nederlanden zouden bemagtigen, en dat ik met eenen zyne Majesteit zoude verzoeken, om nieuwen last, om op het einde van dat termyn, 't welk den 15 of den 16 February zou verschynen, den Staaten-Generaal te kunnen voldoen, in geval zy zich, geduurende dien tyd, in staat gesteld hadden van zyne Majesteit een antwoord te kunnen geeven, zoo als hy 't begeerde en verwachten moest van de sterke zucht, die zy voor de herstellinge van zoo noodzakelyken Vrede toonden.

3 February 1684. IK deelde, kort na dat mondgesprek, myn antwoord aan de Heeren van Amsterdam mede, die het goedkeurden, en my zeiden, dat het niet beter kon weezen om hunne goede voorneemens behulpsaam te zyn. Ik deed het ook in geschrifte brengen, niet alleen om het openbaar te maaken, maar ook om den Heeren van Amsterdam gelegenheid te geeven, om het by de Staaten-Generaal in overweeginge te doen neemen.

IK

IK deed 'er verſlag van aan zyne Majeſteit, en liet hem weeten, dat ik niet geoordeeld had, dat het gedrag der Staaten-Generaal verdiende, dat ik hun zei, dat ik gemagtigd was, om hun een uitſtel te verleenen; maar dat ik aan den anderen kant, vreezende, den Heeren van Amſterdam, de geheele reſt der Republyk op den hals te haalen, ik bedacht geweeſt was, op middelen, die den Koning niet bloot ſtelden, en die den Heeren van Amſterdam gelegenheid gaven, om krachtdadiglyk aan den Vrede te arbeiden; te meer, om dat ik hun had doen hoopen, dat ik bevel zoude kunnen krygen, om hunne begeerte toe te ſtaan, in geval de Staaten-Generaal, geduurende den tyd, die'er zou verloopen, tot dat ik het kon bekomen, een beſluit genomen hadden, overeenkomſtig, met eenen der drie voorſlaagen, die ik hun gedaan had. 3 February 1684.

IK voegde daar in een' anderen Brief noch by, dat ik geoordeeld had, niets overeenkomſtigers met zyner Majeſteits meeninge te kunnen doen, en niets, dat hem minder bloot ſtelde, dan dat geſchrift over te geeven; dat, indien ik eene byeenkomſt verzocht had, in welke ik een middel tot de veiligheid der Nederlanden had voorgeſlaagen, en dat ik vervolgens eenen Memorie ingeleverd had, ſchoon die omweg het verzoek eenigſints verzacht zou hebben, het evenwel zyne Majeſteit geweeſt zoude zyn, die voorgeſlaagen had, 10 February 1684.

en dat quam noch met zynen dienst, noch met zyne waardigheid overeen. Dat het in deeze gelegenheid het zelfde niet was, dat het de Staaten-Generaal waren, die my aangezocht hadden, dat ik niets anders had gedaan, dan by wyze van antwoord, hun de Voorwaarden bekend maaken, op welke ik hun, hunne begeerte kon toestaan. Dat dit Geschrift een groote rugsteun voor de Heeren van Amsterdam zoude weezen, en aan de Republyk doen blyken, dat, indien de Staaten-Generaal oprechtelyk voorneemens waren, om aan het vergelyk te arbeiden, zy het ligt zouden kunnen doen treffen, hun waar belang volgende, 't welk was zich in te laaten, in wegen, die hen tot den oorlog zouden brengen.

7 February 1684. VERMITS de bevelen, die de Gemagtigden van Amsterdam, ter Vergaderinge van de Staaten van Holland moesten inbrengen, over de verscheide middelen, die ik voorgeslaagen had, een voordeel waren van het gene men van hun te wachten had, stelde ik alles te werk wat ik kon, en dienstigst oordeelde, om hen in hunne goede gevoelens te sterken. Dat bewoog my, om hun eenen Brief te schryven, die kortelyk behelsde, dat de genen, die den Vrede zochten, uit de aanbiedingen, die ik aan de Gemagtigden van de Staaten-Generaal gedaan had, zien konden, hoe gemakkelyk zy het uitstel, dat zy verzochten, en vervolgens de bevesti-

ging van den Vrede, konden verkrygen. Dat ik my niet vergenoegd had, dat antwoord aan de Staaten-Generaal te geeven, maar dat ik het ook in gefchrift had doen brengen, om den Heeren van Amfterdam middel te geeven, om het by de Staaten-Generaal in overweeginge te doen neemen: doch dat ik hun moeft zeggen, dat alle die pogingen geheel onnut, en zelfs fchadelyk voor 's Konings belangen zouden zyn, zoo het waar was, dat men het befluit der Provincie van Holland, raakende de wervinge, alrede ter uitvoeringe begon te brengen; dat alle nieuwe Regimenten begeeven waren, en zelfs de Compagniën, als of het befluit wettelyk, en deugdelyk genomen was: Dat, byaldien men met deze zaak in diervoege voortfloeg, de weigering der Heeren van Amfterdam, van in die wervinge te ftemmen, maar eene huistwift zoude veroorzaaken, en van geene uitwerkinge zyn, ten opzichte der vreemde Vorften; want het kon hun weinig fcheelen (zoo de werving gedaan word,) of het volgens, of tegen de Wetten der Republyk was; dat zy daarom het zelfde nadeel zoude aanbrengen, en dat de Spanjaarden 'er het zelfde voordeel van zouden trekken, en dat men ook met eenige reden vermoeden, en zelfs gelooven kon, dat dezelfde magt, die de werwing had doorgedreeven, in weêrwil van de magtigfte Stad van den Staat, en tegen de Grondwetten der Republyk, weêr tegen

gen dezelfde Wetten, en ondanks dezelfde Stad, nieuwe hulpe zoude kunnen zenden, als hy 't goed vond, offensive Verbonden sluiten, en den oorlog verklaren. Dat zy derhalven moesten begrypen, en vaststellen, dat het lot van Europa hing aan de wyze, op welke zy zich tegen de uitvoering der wervinge zouden kanten, en dat zy voor zeker, en gewis moesten houden, dat, indien zy met die kracht te werke gingen, welke men van hun moest verwachten, en zoo zy die werving beletteden voortgang te krygen, zy eene volle en ongestoorde rust zouden genieten.

DAT ik onderrecht was, dat men uitstrooide, dat de Koning van England zyne tusschenkomste, tot eene schortinge van vyandlykheden, zoude aanbieden; maar dat ik hen vast kon verzekeren, dat zyne Groot-Brittannische Majesteit zeer wel overtuigd was, dat het krachtigste middel, om de Spanjaarden tot het vergelyk te brengen, was, hen door middel van Wapenen te noopen, en dat hy daarom geensints trachten zoude, den Koning te beletten, zich van dat middel te bedienen, en dat ik zelfs wist, dat, alschoon de Koning van England tusschen beide wilde komen, het vruchteloos zoude zyn: Dat dit my had bewoogen, om den Gemagtigden der Staaten-Generaal plat te weigeren, zyne Majesteit daar over te schryven, en dat het my had verplicht, om hun in tegendeel bekend te maaken, dat men de Spanjaarden

den noch meer zoude perſen tot den Vrede, zonder echter eenige Plaats te bemagtigen, voor de wederkomſt van mynen Poſtbode. Ik eindigde mynen Brief, met de verzekeringen, die ik hun gaf, dat ik overtuigd was, dat men zich in Vrankryk regelen zoude, naar de ſterk, of ſlaauwe pogingen, die men de Heeren van Amſterdam zou zien doen.

DE Prins van Oranje ging ondertusſchen voort, met alles in het werk te ſtellen, om de werving van zestien-duizend mannen, in de andere Provinciën te doen toeſtemmen, om 'er een beſluit der Staaten-Generaal toe te verkrygen, indien hy kon; onderwyl ſchikte hy den ſtaat der nieuwe wervingen, en ſtelden de Officieren aan; het welke my noodzaakte, myne vlyt by de Heeren van Amſterdam te verdubbelen. Ik vertoonde hun, dat het niet genoeg was, dat zy ſterk proteſteerden tegen het genomen beſluit der werving, dat het nodig was, te verklaaren, dat zy nu niets meer tot den gewoonen ſtaat van oorlog konden opbrengen, noch geene onderſtandgelden betaalen. Zy keurden dien voorſlag niet af, en deeden, gelyk men terſtond zien zal, Proteſtatiën, die bynaa het zelfde behelsden; het welk zy evenwel niet gaerne deeden, om dat, welke voorzorgen zy namen, om hunne graften alle dagen te doen opbyten, de koude zoo dringende was, dat zy ſchier tot aan den grond bevroozen waren; zoo

4 February 1684.

11 February 1684.

dat

dat zy vreesden, dat de Prins van Oranje, die kort te voren vyf-duizend mannen in Naarden had gelegd, zich daar van zouden bedienen, om zich meester van hunne Stad te maaken; en daarom hadden zy zich liefst niet verklaard, voor dat de tyd gunstiger was.

11 February 1684. IK ontdekte toen op nieuw, dat de Prins van Oranje begon eene list in 't werk te stellen, daar hy zich reeds van had bediend, en die veel schyn had; hy deed door zyne Creatuuren uitstrooijen, dat zyne Majesteit het eens was, met den Koning van England, en zich verbonden had, geene Plaats der Spaansche Nederlanden te belegeren, of te bemagtigen; zoo dat men daar ontrent niet bekommerd moest weezen, en niets behoefde te doen, om een gevaar te voorkomen, dat niet te vreezen was. Men zei 'er noch by, dat de Koning van England een uitstel, en eene schorting van vyandlykheden zoude doen verleenen. Die valsche geruchten te stuiten, kon ik van den Engelschen Envoyé niet verkrygen: die man ging zoo slecht te werk, en de Heeren van Amsterdam waren zoo misnoegd op hem, dat zy my

10 February 1684. verzochten, dat ik hem zoude doen op ontbieden, zoo ik kon, en zy herhaalden dit verzoek twee- of driemaal.

HET is wonderlyk, dat de Koning van England zoo blind, of achteloos was, ontrent zyne eige belangen: hy ging in deeze gelegenheid vry flaauw te werk; evenwel

wel droeg ik zorg, dat hy van den heimelyken handel des Prinſen van Oranje onderrecht werd. Ik ſchreef in dien tyd, dat ik met volkomen zekerheid, en van zoo goed een hand, dat ik'er voor in kon ſtaan, ontdekt had, dat de Prins van Oranje ſedert eenigen tyd in een volmaakt verſtand geweeſt was, met de Presbiteriaanen in England. Eenige van hun waren hem ſteeds toegedaan geweeſt, maar het meerendeel had het niet groot met hem gehad, en zich niet op zyne zyde begeeven, voor dat zy misnoegd waren geworden, op den Hertog van Montmouth. Toen maakten zy eene naauwe verbintenis, met den Prinſe van Oranje, dien zy voor hunnen Beſchermer hielden. Ik deed 'er van Beuningen ook kennis van geeven, zonder dat het van my ſcheen te komen, en hy was'er ten hoogſten van verwonderd, om dat hy altyd gemeend had, dat de Staaten-Generaal, zich met England vereenigende, de Parlementsgezinden, die niet veel van den Prins van Oranje hielden, de belangen der Staaten-Generaal tegen hem onderſteund zouden hebben.

10 February 1684.

EINDELYK begon men de byeenkomſten, die volgens het voorgeeven des Prinſen van Oranje, een algemeen vergelyk zouden voortbrengen. Cramprick des Keizers Reſident, die ook de hoedanigheid van Gevolmagtigde des Keurvorſten van Beyeren aannam; Fuenmajor Spaan-

Spaansche Envoyé, Guldenstop Envoyé van Zweden; Witsendorf voor het Huis van Lunenburg, en de Baron van Goes, voor den Frankischen Kreits, vergaderden met de Gemagtigden der Staaten-Generaal. In de eerste byeenkomst vertoonden zy elkanderen hunne volmagten, en zagen ze naa, en in de tweede, spraken zy van middelen, om het gene onder hen verhandeld zou worden verborgen te houden; en ten dien einde verzochten zy hunnen Hoog-Mogenden hun Commissarissen te geeven, die niet veranderden, en onder een' eed stonden van alles wat'er in hunne Vergaderinge om zou gaan, onschendbaar geheim te houden, zoo dat zy'er zelfs hunne Overheden geen verslag van zouden behoeven te doen. De Gemagtigden van Vriesland en Groningen, weigerden dien eed te doen, en verklaarden, dat zy zich nooit konden verbinden, om niet naa te komen het gene zy aan hunne Meesters verschuldigd waren. De Raad-Pensionaris Fagel, die den Bondgenooten deezen voorslag had doen doen, om een voorwendsel te vinden van de Gemagtigden dier beide Provinciën uit te sluiten, liet niet naa, door de vyf andere te doen besluiten, dat die van Vriesland en Groningen, uitgeslooten zouden weezen van de byeenkomsten die men met de Staatsdienaaren der Bondgenooten stond te houden. De Provinciën van Vriesland en Groningen, waren krachtig geraakt van

22 Maart 1684.

den

den hoon dien men hun aandeed, en de Staaten van Vriesland, schreeven aan de Staaten-Generaal, dat zy niet konden nalaaten hun misnoegen daar over te betuigen; dat zy niet zagen, met welk recht men hen kon uitsluiten van eene zaak, die of Vrede of Oorlog raakte, en over welke men geen besluit kon neemen, zonder eene eenparige toestemming van de zeven Provinciën der Unie, 't en ware de Staaten-Generaal meenden, dat die van Vriesland en Groningen zouden moeten volgen het gene door de vyf andere besflooten zou worden: maar dat zy, verre van zich daar aan te onderwerpen, verklaarden dat, indien men hunne Gemagtigden, langer buiten de byeenkomsten hield, zy zich ook zouden ontslaan van de betalinge der belastingen, die hun door de Generaliteit opgelegd waren, tot steun en stuur der gemeene zaak, dewyl het niet billyk was, dat zy, de rechten en voordeelen der Unie niet genietende, de lasten daar van droegen. Dat zy daar een voldoenend antwoord, van wegen de Staaten-Generaal op verwachteden, om niet genoodzaakt te worden, dingen te besluiten, die in het tegenwoordig tydgewricht naadeelig voor den Staat konden weezen, schoon zy, om het gedrag, dat men ten hunnen opzichte gehouden had, genoeg aangezet waren, om alles te doen tot handhavinge van het ontzag, dat men aan hunne

hunne Provincie en haare Gemagtigden verſchuldigd was.

Brief des Konings van den 3 February 1684.

DE Koning ſchreef my, dat men niet kon twyffelen, of het voornaamſte oogmerk van de Vergadering, die de Bondgenooten van het Huis van Ooſtenryk in den Hage ſtonden te houden, was den Vrede te verwyderen, en te trachten tyd te winnen, gelyk ik geſchreeven had, tot dat de Keizer zyn vergelyk met den Sultan gemaakt, of de Stad van Amſterdam in de nieuwe wervinge geſtemd zoude hebben; en dat, vermits niets dat voorneemen meer kon begunſtigen, dan zich te onderwerpen aan de Arbitrage des Konings van England en der Staaten Generaal, in eenen tyd waar in men naauwelyks tyds genoeg had, om zyner Majeſteits aanbiedingen aan te neemen, men niet meer kon hoopen, den Vrede met Spanje te ſtaaven, dan door het te noodzaaken tot de keuze van een der Equivalenten: en alles wat men van zyne Majeſteit kon begeeren was, dat, in gevalle de Keizer het twintig-jaarig beſtand aanname, zyne Majeſteit ook wel een beſtand van den zelfden duur aan Spanje wilde vergunnen, en dat hy tot algemeen welzyn van 't Chriſtenryk alrede zyne toeſtemming daar toe had gegeeven. Dat ik niet alleen de aanbieding der Arbitrage van de hand moeſt wyzen, maar ook aan de Gemagtigden van Amſterdam en andere

dere Wel meenenden te kennen geeven, dat, vermits zyne Majesteit alle geschillen, die hy met Spanje, zoo wel als die hy noch met het Keizerryk had, wel wilde schorten door een twintig-jaarig bestand, men geen' gereeder of redelyker weg kon vinden, om de rust in gantsch Europa te herstellen.

IK maakte die nieuwe middelen, door den Koning tot bevorderinge van den Vrede voorgeslaagen, aan de Heeren van Amsterdam bekend. Zy waren 'er zeer van verheugd, en lieten my zeggen, dat het genoeg was, dat zy 'er van onderrecht waren; maar dat het dienstig was dat de Staaten-Generaal 'er geen kennis van kreegen, voor dat zy eenige vlyt tot den Vrede hadden aangewend. 14 February 1684.

DAT moedigde evenwel de Heeren van Amsterdam sterk aan: zy bragten hunne Protestatiën tegen het besluit, dat men in de Provincie van Holland had genomen, van met hun' weêrwil eene werving van zestien-duizend mannen te doen schriftelyk in (*). Zy verklaarden, dat, naa de nieuwe middelen, die de Koning voor-

(*) Protestatiën der Regeerders van Amsterdam: aan het Hof gezonden den 18 February 1684, tegen het besluit der Provincie van Holland, met meerderheid van stemmen genomen, om eene werving van 16000 mannen te doen.

voorgeslaagen had, in den Memorie dien ik den 5 November by hun had ingeleverd, om tot eenen Vrede tusschen Vrankryk en Spanje te komen, men niet met grond kon zeggen, dat de nieuwe Werving, daar toe iets kon toebrengen; dat zy in tegendeel zeer nadeelig tot een vergelyk was, dewyl zy de Spanjaarden zou sterken in de gedachten en voorneemen van den Oorlog in de Nederlanden voort te zetten, (niet tot het welzyn der Nederlanden, maar tot dat van de geheele Spaansche Monarchy, en in 't algemeen van het Huis van Oostenryk) en 'er de Staaten-Generaal en England in te betrekken, gelyk men wilt, dat zy voorhadden. Dat men met meerderheid van stemmen, een besluit had opgemaakt, ongaangezien hunne tegenkanting, en by gevolg tegen de grondwetten der Republyk, volgens, welke, en overeenkomstig met het oude gebruik en styl, in zwang geweest zynde, zelfs ten tyde der Graaven van Holland, en gehandhaafd met de uiterste onverzettelykheid en kracht tegen alle, die 'er eenige inbreuk in wilden maaken, men geen besluit mogt neemen, om den Staat nieuwe belastingen op te leggen, 't en zy, met eenparigheid van alle stemmen; het welk de voorzaaten der Heeren van Amsterdam, voor zoo gewigtig gehouden hadden, dat zy 't nooit hadden kunnen toelaaten, zelfs niet in de gevaar-

vaarlykste tyden der Republyk; zich ook nooit hebbende laaten beweegen, hoe sterk men daar op by hun aangehouden had, om zich aan iemants oordeel te onderwerpen; in tegendeel verklaard hebbende, dat zy niet langer zitting zouden komen neemen in de Staaten van Holland, indien men hen stoorde in de volkome Vryheid, die zy moesten hebben, om hun gevoelen te zeggen. Dat het gedrag in deeze gelegenheid gehouden, zichtbaarlyk strekte tot veranderinge en afschaffinge van de Grondwetten der Regeeringe; en dat zulks van des te meer gevolg was, om dat men in andere zaaken van den aart van deeze tegenwoordige, die niet met meerderheid van stemmen kon beslooten worden, een besluit kon opmaaken, op den voet van dit. Eindelyk, dat de Burgemeesters en Raaden van de Stad van Amsterdam, het gene in de Vergaderinge van Holland besiooten was, nooit zouden kunnen houden, voor eene Resolutie der Staaten van Holland, wettig genomen; maar, dat zy het hielden voor een besluit van de Ridderschap, en vyftien Steden, en voor iets van geener waarde, wel duidelyk verklaarende, dat zy op generlei wyze de kosten der wervinge zouden helpen draagen,

DE Heeren van Amsterdam, lieten 't daar niet by; zy keerden zich met eenen tot de Staaten-Generaal, en drongen hen

ſterk aan, om raad te neemen over het antwoord, dat ik hun den 3 February gegeeven had, en ſtelden in geſchrifte, de redenen die zy hadden, om te verzoeken, dat men het in overweeginge name: dat geſchrift zonden zy aan de Hollandſche Steden om.

14 February 1684. DE Gemagtigden van Amſterdam, betuigden zelfs my, het gene zy my alrede hadden laaten zeggen, te weeten, dat het niet dienſtig was, dat de Staaten-Generaal wisten, dat zyne Majeſteit, tyd gaf tot het aanneemen zyner aanbiedingen; dat dit uitſtel alleen dienen zoude, om de Gemagtigden, die vreesden, dat de Prins van Oranje, hen in den Oorlog zoude ſleepen, geruſt te ſtellen; en dat het genoeg was, dat de Heeren van Amſterdam wisten, dat men geen beleg zoude doen, terwyl men in den Haag raad zou ſlaan; dat zy door dit middel met de vreeze, die anderen daar voor hadden, voordeel zouden doen. Dit doet genoegſaam blyken, dat de Heeren van Amſterdam, die de redenen, welke de Staaten-Generaal, moeten beweegen, wel behoorden te kennen, en die zoo groot een belang in de ruſt hebben, wel overtuigd waren, dat het eenigſte middel, om 'er toe te komen, was hen bang te maaken, en dat de vreeze voor den Oorlog, alleen de Staaten-Generaal kon noodzaaken, om ernſtiglyk aan den Vrede te arbeiden.

IK

IK kreeg bericht van Vriesland, dat men hoopte, dat die Provincie, en die van Groningen, zich naar het gevoelen der Heeren van Amſterdam zouden ſchikken.

DE Koning gaf my te kennen, dat hy zeer voldaan was, over het antwoord, dat ik den Staaten-Generaal uit my zelven gegeeven had den 3 February, en over de verſcheide middelen, die ik hun had voorgeſlaagen. Zyne Majeſteit zond my zelfs eenen Memorie, die'er vry wel mede overeenquam, en belaste my hun te verklaaren, dat hy ſteeds van het zelfde gevoelen bleef, aangaande de aanneeming van een der Equivalenten, welke hy voorgeſlaagen had, en zoo men daar ontrent zoo ſchielyk niet kon overeenkomen, als het te wenſchen was, hy wel een beſtand van twintig jaaren met Spanje wilde maaken, gelyk hy aan het Keizerryk ook aangebooden had. Brief des Konings van den 10 February 1684.

DAT in gevalle eenige vertraging, zich in de aanneeminge zyner aanbiedingen opdeed, zyne Majeſteit alle vyandlykheden tegen de Staaten der Spaanſche heerſchappy, wel wilde doen ſtaaken, mits dat de Staaten-Generaal zich by een Traktaat, geguarandeerd door den Koning van England, en door alle Vorſten, die 'er in zouden treeden, verbonden, om Spanje binnen twee of drie Maanden, een der Equivalenten, die hy voorgeſlaa-

gen had, of het bestand van twintig jaaren te doen aanneemen, echter op voorwaerde, dat by het zelfde Traktaat bedongen wierde, dat, in geval de Spanjaarden, den tyd van twee of drie Maanden, lieten verloopen zonder een der gemelde Equivalenten, of het twintig-jaarig bestand, aan te neemen, gemelde Staaten niet toe zouden laaten, dat de Troepen die zy in Vlaanderen hadden, anders dan tot verdedige der plaatsen, die de Katholyke Koning daar bezat, gebruikt wierden; dat zy zyne Katholyke Majesteit, nergens elders eenige nieuwe hulpe zouden mogen zenden, noch tegen zyne [Allerchristelyke] Majesteit, noch tegen zyne Bondgenooten; en zyne Majesteit, verbond zich ook, geene Plaats der Nederlanden te belegeren of te bemagtigen, om welke oorzaak ook; gelyk ook geen' oorlog ten platten Lande te voeren, indien de Spanjaarden aan hunnen kant zich daar van onthielden, zyne Majesteit aan zich houdende den oorlog overal, elders dan in de gemelde Nederlanden te mogen overbrengen, tot dat de Kroon Spanje den Vrede hersteld had, dien zy had gebroken.

DAT by aldien de Staaten-Generaal, zich in die verbintenis niet wilden inlaaten, en dat zy zich vergenoegende by het Hof van Madrid aan te houden, om het tot een minnelyk verdrag te beweegen,

zy met zyne Majesteit de nodige Maatregels wilden neemen, om alle verandering in de Nederlanden voor te komen, zyne Majesteit dan ook wel tot eene wapenschortinge in Vlaanderen, zoo lang de tegenwoordige Oorlog zou duuren, wilde verstaan, en zich verbinden, geen beleg te onderneemen, noch geene Plaats den Katholyken Koning in de Nederlanden toebehoorende te bemagtigen, door welk middel ook, mits dat de Staaten-Generaal, zich desgelyks, by een Traktaat, door my in den Hage getekend, en geguarandeerd door den Koning van Enggland, en zelfs door alle Vorsten, die in vervolg van tyd in dezelfde verbintenis zouden willen treeden, wilden verbinden, om niet alleen niet te dulden, dat de Troepen, die zy toen in Vlaanderen hadden, ergens anders toe gebruikt werden, dan tot beschermingе der Plaatsen, die de Koning van Spanje daar bezat; maar zelfs om de Kroon van Spanje nergens, in welk Land het ook zoude moogen weezen, hulpe te bieden, noch regelrecht kryg voeren tegen zyne Majesteit of zyne Bondgenooten.

ZYNE Majesteit wilde zich ook wel verbinden, om geene vyandlyke feitelykheden in de Nederlanden te pleegen, mits dat de Spanjaarden zich daar desgelyks van onthielden; en in geval zy daar den oorlog voortzetteden, wilde hy wel belooven, dien alleenlyk ten platten Lande te

voeren; zodanig, dat de Barriere 'er geen last door lyden, of eenige verandering ondergaan kon.

DAT, byaldien, naa deeze ligte middelen, die zyne Majesteit voorsloeg, het Huis van Oostenryk, en zyne Bondgenooten zich daar niet van wilden bedienen, men hun alleen zoude moeten wyten, alle ongelukken, en rampen van eenen oorlog, dien zy hadden kunnen myden, door de wegen, die'er hun toe aangeweezen waren; en dat hy zich zoude bedienen van de middelen, die God hem in handen gegeeven had, om zyne rechten, en de rechtvaerdigheid zyner eischen te doen gelden.

17 February 1684. IK deelde myne bevelen mede aan de Heeren van Amsterdam, die 'er zeer wel over voldaan waren; en vervolgens leverde ik eenen Memorie by de Staaten-Generaal in, behelzende alles, wat ik zoo even gezegd hebbe.

17 February 1684. OM dat niet alleen de Heer Cramprick, des Keizers Resident in den Haag, zich het bewind der algemeene byeenkomsten, die tot den Vrede gehouden werden, wilde aanmatigen, en dat hy meende, daar in te moeten voorzitten, de Zitdagen te regelen, en de zaaken voor te stellen, maar ook, om dat hy uit de naame des Keizerryks te werke ging, en dat de Raad-Pensionaris dezelfde bewoordingen gebruikte, in de Vergaderinge der Staaten van Holland, gaven de Heeren van Amster-

ſterdam te kennen, dat zy zeer verwonderd waren, dat de Reſident den naam des Keizerryks gebruikte, en noch meer, om dat de Raad-Penſionaris zich van dezelfde uitdrukkingen bediende, als hy zich in de Vergadering der Staaten van Holland, over die Negotiatie, hooren liet, en dat hy hen daar door zocht te misleiden, als of Vrankryk, met het gantſche Keizerryk, in oorlog was. Daarom verzochten zy, dat eer men verder ginge, Cramprick zynen laſt zoude overleveren, en zyne Volmacht toonen. Dit hield het onbillyk beſtaan des Keizerlyken Reſidents eenigermaate tegen, maar ſtaakte der Vergadering der Bondgenooten niet, die noch voortgang had, maar ſlaauw.

DEN 16 February quam de Prins van Oranje, ontrent elf uuren in de Vergadering der Staaten Holland. Hy deed de deuren ſluiten, en beval, dat 'er niemant in, of uitgelaaten zoude worden. Hy vorderde een' byzonderen Eed van de Leden der Vergaderinge, en deed zelfs de Deurwaarders, die hy van buiten voor de deuren deed plaatſen, zweeren, dat zy niet zouden zeggen, dat men hun verbooden had dezelve voor iemant te openen. Vervolgens verklaarde hy aan de Staaten van Holland, dat hy in hunne Vergadering verſcheenen was, als Stadhouder, (het welk hy noch niet gedaan had, ſedert dat hy met dat Ampt bekleed was geweeſt, altoos in de Staaten van Holland komen-

16 February 1684.

de, als een Lid van de Ridderſchap,) en dat hy hun zaaken van het uiterſte gewigt voor te draagen had; maar dat hy, eer hy zich daar over verklaarde, verzocht, dat de genen, die hem verdacht waren, buiten mogten treeden. Dit werd toegeſtaan: waar op hy den Heer Hooft, Schepen van Amſterdam noemde, en den Heer Hop, Penſionaris derzelfde Stad, die in eene kamer daar naaſt gingen. Vervolgens verklaarde de Prins van Oranje, dat die beide Heeren *Crimineele Correſpondentie* met my gehouden hadden, en naa het gene hy tegen hun gedrag te zeggen had, breed uitgemeeten te hebben, deed hy myne Brieven leezen, die hy vyf weeken van te voren had doen rooven, (en zy nu bynaa alle ontcyfferd waren,) en de Raad-Penſionaris Fagel maakte op zyne manier uitleggingen over elk Artikel. Naa dat zy geleezen waren, bragt de Prins van Oranje de zaak in overweeginge, en zeven Steden waren alrede van gevoelen geweeſt, dat men die beide Gemagtigden van Amſterdam gevangen moeſt zetten, en hen in Rechte betrekken, wanneer die beide Gemagtigden, niet zonder ongeruſtheid zynde, zich hoorden noemen, door iemant, die wat luider ſprak; en vermits zy meenden iets in 't Franſch te hebben hooren leezen, twyffelden zy niet, of het waren myne Brieven. Dat bewoog hen, de kamer, daar zy in waren, ſchielyk te verlaaten, en te klimmen over een beſchot,

van

van ontrent vier voeten hoog, in 't welk de Gemagtigden van Holland beflooten zyn, in 't midden van eene groote Zaal. De Prins van Oranje was verwonderd van hunne koenheid: maar hy kon niet beletten, dat zy, Leden der Staaten, en op hunne plaatfen zynde, vroegen, wat 'er te doen was. De andere Gemagtigden van Amfterdam maakten 't hun bekend. Die beide Heeren beleeden, dat zy tot mynent geweeft, en bereid waren, om verflag te doen van alle onze onderhandelingen; en zy maanden de andere Gemagtigden van Amfterdam aan, om te verklaaren, of zy'er gekomen waren uit hun zelven, of uit laft van hunne Stad. De Gemagtigden van Amfterdam, die in 't eerft vry bang geweeft waren, fchepten weder moed, en zeiden, dat die beide Heeren niets gedaan hadden buiten laft der Regeeringe van Amfterdam. De Prins van Oranje zag daarom van zyne befchuldiging niet af: Hy verzocht, dat men hun Proces zoude maaken, over de lyfftraffelyke verftandhouding, die zy met my gehad hadden. De Gemagtigden van Amfterdam verfchoonden zich op het krachtigfte daar van, en hadden zelfs moeds genoeg, om den Prins van Oranje het zenden van de Vloot der Staaten-Generaal, buiten hunne kennis, naar Gottenburg, het zenden van hunne Troepen op den Spaanfchen bodem, en vooral zyne verftandhouding, met den Markgraave de Grana,

waar

waar aan zy de hardnekkigheid der Spanjaarden, en hunne Oorlogsverklaaring, tegen Vrankryk gedaan, toeſchreeven, opentlyk te verwyten. De Prins van Oranje ſteeds daar op aanhoudende, dat men die beide byzondere Heeren in de gevangenis zetten, en de Heeren van Amſterdam ook in Rechte betrekken zoude, verzocht, dat men de papieren, die zy in hun huis, in den Hage hadden, verzegelde, vaſt verzekerende, dat men'er eenige onder zoude vinden, die hunne verſtandhouding zouden ontdekken. Dit veroorzaakte, onder de Gemagtigden der andere Steden, groote twiſt, die tot zes uuren des avonds duurde. De Heeren Hooft en Hop, eindelyk aangebooden hebbende, zich des anderen daags te vertoonen, om zich te verrechtvaerdigen, en andere Gemagtigden niet oordeelende, dat men twee Leden van de Staaten, die den laſt hunner Overheden ſlechts gevolgd hadden, gevangen moeſt zetten, zonder ze te hooren, werd 'er beſlooten, dat men des anderen daags, 's morgens vroeg weder zoude vergaderen, en dat de Geheimſchryver van Holland, met de Gemagtigden van Delft en Schiedam, naar het huis der Heeren van Amſterdam zoude gaan, en hunne papieren verzegelen.

OM wel te begrypen, van welk gevolg die verzegeling was, zonder den hoon te rekenen, die men'er eene vrymagtige Stad, en van die aangelegenheid daar

door aandeed, moet men weeten, dat de achtien Steden van Holland, die ter dagvaart der Provincie verschynen, huizen hebben in den Hage, daar haare Gemagtigden hun intrek hebben, terwyl de Staaten vergaderd zyn, die geregeld viermaal 's jaars beschreeven worden, behalven de buitengewoone Vergaderingen; dat in die Vergaderingen dikwyls zoo zeer niet gehandeld wordt over Staats- als over byzondere Zaaken, betreffende het binnenste der Republyk, en meest altyd over geschillen, die de Steden met elkandere hebben, elke haar byzonder voordeel zoekende, het zy in de gewoone belastingen, het zy in de buitengewoone, in de maniere van de schattingen te heffen, in de uitrustingen, en in het wapenen ter zee, en te lande, en andere diergelyke dingen. Dat op de dagen, als 'er Vergadering geweest is, de Gemagtigden Notulen maaken van het gene 'er in omgegaan is, welke zy aan hunne Overheden zenden, en daar zy een dubbel van schryven, in de Registers, die in den Hage blyven; dat zy desgelyks hunne heimelykste bevelen, en de antwoorden hunner Overheden opschryven; en dat alle Registers, gehouden van de oprechtinge der Republyk af, tot den tegenwoordigen tyd toe, in die huizen berusten. Daar uit kan men oordeelen, welke schennis die openbaare trouwe, en welk ongelyk men den Heeren van Amsterdam deed, door niet alleen slechts aan

mede-

medebroeders, maar ook aan belang hebbende persoonen, en die in dat slach van zaaken, hunne tegen-party waren, te laaten zien al het heimelykste, dat zy tegen hen gedacht, of gezegd hadden.

MEN kan daar byvoegen, dat het iets tegen alle rechten is, slechts te zeggen, dat eene Stad, eene misdaad heeft gepleegd, zonder daar eenig bewys van by te brengen, en te begeeren, dat men haare heimelyke papieren doorsnuffele, op eene verzekeringe, dat men 'er bewyzen van haare trouweloosheid in zal vinden.

LIGT is het te oordeelen, dat de Prins van Oranje, zich door de sterke tegenkanting der Heeren van Amsterdam, buiten hoop ziende, om het besluit der werwinge van ze-tien-duizend mannen, 't welk hy had doen neemen, te volvoeren, zyne gevoeligheid tegen de Heeren van Amsterdam niet langer had kunnen bedwingen, en tot geweldadigheden was gekomen, van welke men sedert de oprechting der Republyk, geenvoorbeeld had: maar zeker is't, dat hy een' grooten misslag beging, in de wyze, op welke hy zich in die zaak gedroeg. Hy had twee andere middelen by de hand kunnen neemen, die beide van een goeden uitslag voor hem geweest zoude zyn. Het eene was, de Gedeputeerden van Amsterdam by hem te ontbieden, hun te verklaaren, dat hy myne Brieven had, hun 'er de sterkste plaatsen van voor te doen leezen, en hun te zeggen, dat hy hun bederf nu in han-

handen had, maar zich daar van niet zoude bedienen, indien zy de werving wilden toeſtemmen. Ongetwyffeld zou de vreeze van zich onherſtelbaar te gronde te zien gaan, hun den Prinſe van Oranje hebben doen toeſtaan, alles wat hy van hun begeerde. Het ander middel, in geval hy hen gewis had willen doen omkomen, was, die twee Gemagtigden op zyn eigen gezag vast te doen zetten, en hun gedelegeerde Rechters te geeven, gelyk men aan Barnevelt gedaan heeft, of hen aan het Hof van Holland over te geeven; daar door had hy hun binnen vier-en-twintig uuren den kop voor de voeten kunnen leggen. Daar naa zou men die zaak niet verder onderzocht hebben; het volk zou de Heeren van Amſterdam voor Landverraders hebben gehouden, en deeze zouden buiten ſtaat geweeſt zyn, van zich in eenig ding tegen den wille des Prinſen van Oranje te verzetten. In plaatſe dat het 7 April 1684.
gebruik, 't welk hy van myne Brieven maakte, niets anders voortbragt, gelyk men zien zal, dan een' ſchier onverzoenlyken haat tuſſchen hem, en de Heeren van Amſterdam, die vrienden vonden, en geheele Provinciën, die hen ſterk onderſteunden; het welk den Heeren van Amſterdam oorzaak, en moed gaf, om veel geſchriften op te ſtellen, die het voorneemen des Prinſen van Oranje, en des Raad-Penſionaris Fagel van de Staaten in den oorlog te wikkelen, in den dag te ſtellen.

DE

DE Gemagtigden van Amſterdam, gezien hebbende, dat men hunne papieren verzegeld had; en overwelgende, dat zy des anderen daags in de Vergaderinge der Staaten van Holland moeſten verſchynen, en dat de openbaare trouw hen niet kon veiligen, tegen 't geweld des Prinſen van Oranje, gingen 's middernachts uit, door eene achterdeur, die in Tuinen uitquam, voor welke zy twee Poſtwagens hadden doen komen, waar zy den geheelen nacht door reeden, niemant anders in den Hage laatende, dan eenen Burgemeeſter, en eenen Geheimſchryver hunner Stad, om het oog op hunne papieren te houden.

ZOO draa zy te Amſterdam gekomen waren, 't welk 's morgens ontrent vyf uuren was, deeden zy den Raad vergaderen. Hunne verbaasdheid, en de toorn waren even groot, toen zy hoorden, dat men de Gemagtigden van eene zoo groote Stad, dus had durven handelen. Men beſloot terſtond, aan de andere Steden te ſchryven, om zich van de gewaande beſchuldiging, die de Prins van Oranje, tegen hen inbragt, te zuiveren, en om zwaare klagten by haar te doen, over het gedrag, dat men ten opzichte van hunne Gemagtigden gehouden had, en vooral, over het verzegelen van hunne papieren in den Hage, waar over zy voldoening eiſchten, en met eenen, eene genoegſaame veiligheid voor de Gemagtigden, die men ter dagvaart zenden zou.

IK

IK, die op den zelfden avond der Vergaderinge al bericht gekregen had, van het gene in de Staaten van Holland omgegaan was, schreef door een' heimelyken weg terstond aan de Heeren van Amsterdam, en bood hun aan op my te neemen, alles wat hun in die zaak geweeten kon worden. Zy deeden mynen Brief beantwoorden, om my te bedanken, en betuigden, dat zy verblyd zouden zyn, dat ik tot hunne verschooning wilde doen, al wat in my was; en in dat vertrouwen zetteden zy in hunnen Brief, dien zy omzonden, tot hunne verdediginge, zekere dingen, welke ik hun te verstaan gegeeven had, dat ik zeggen zou, om hen te verrechtvaerdigen. Ik quam de belofte, die ik hun gedaan had, getrouwelyk naa, en hielp hen, zoo veel ik kon. En vermits men de omstandigheden, van 't gene tusschen hen en my voorgevallen was, niet kon weeten, viel het my niet moeijelyk, de zaaken te wenden op den min nadeeligsten kant voor hun, en hun daar door middel te geeven, om stouter te spreeken; te meer, om dat, behalven eenige byzonderheden, die eene al te groote gemeenschap tusschen hen en my te kennen gaven, en daar ik eene zeer goede plooi aan kon geeven, draaide de rest van mynen Brief, alleen op de begeerte, die zy gehad hadden, om de Staaten-Generaal de middelen, om de rust in de Nederlanden te onderhouden, in overweeginge te doen neemen. Dit was ei-

28 February 1684.

Brief van den Pensionaris van Amsterdam, van den..... February 1684.

gentlyk geene euveldaad; zy hadden opentlyk genoeg getoond, dat zy van dat gevoelen waren, en alleen tegen de form der Regeeringe misdaan, dewyl het aan geene byzondere Stad geoorloofd is, uit eigen gezag, met eenen Gezant over Staatszaaken te handelen.

WESHALVEN leverde ik by de Staaten-Generaal eenen Memorie in, waar in, naa hun om wedergaave van myne Brieven verzocht te hebben, ik verklaarde, dat ik my in eere, en gemoede verplicht oordeelde, hun te kennen te geeven, dat de ontcyferaar van die Brieven, een botmuil, of een bedrieger was, zoo hy 'er iets in gezet had, waar in iemant van Amſterdam, of van eene andere Stad van Holland, behaald was, om dat men in den geheelen inhoud van den Brief niet kon vinden, dat 'er iemant van den Staat in was genoemd.

DAT het wel waar was, dat ik in dien Brief gemeld had, dat de Heeren van Amſterdam my te kennen hadden gegeeven, dat men in de Staaten-Generaal geen' raad kon neemen, 't en zy ik eenen Memorie overgave; maar dat de Raad-Penſionaris Fagel my het zelfde gezegd had, en dat de Staaten-Generaal het my desgelyks hadden verklaard. Dat de geheele reſt van den Brief niets anders tot onderwerp had, dan de middelen, die ik goed vond, by de hand te neemen, en daar ik my alrede van bediend had, om te bewerken,

dat

dat men eene zaak, van zoo veel gewigts; in overweeginge name, zonder dat ik 'er eenen Memorie over inleverde. Dat het daar over was, dat ik den Koning had geschreeven, het gene ik tot zynen dienst en belangen nut achtede, en dat het my in dit geval vrystond, de dingen te draaijen, gelyk ik meende te moeten doen; dat ik kennis genoeg had, van de form van de Regeeringe der Staaten-Generaal, om den Koning te vertoonen, welke wegen men in den Haag inslaan moest, om over eene zaak te doen raadslaan: dat, indien ik gemeend had daar andere omstandigheden by te moeten voegen, om het gene ik zei, te bewaarheden, men dat aan geen' derden kon wyten, dewyl ik het had kunnen gedaan hebben, om meer gewigts te geeven aan het gene ik bygebragt had, zonder dat anderen daarom in diergelyke omstandigheden met my getreeden waren; en dat, vermits ik alles, wat ik den Koning, mynen Meester, schreef, alleen voor zyne Majesteit behoefde te verantwoorden, ik in die gelegenheden ook geen ander oogmerk had, dan zyn belang, gelyk ligt te oordeelen was, uit eenige andere omstandigheden van mynen Brief, die niet in cyffer geschreeven waren.

MAAR, dat het gene my meest verwonderde, was, dat ik hoorde spreeken van byzondere verbintenissen en beloften der Heeren van Amsterdam, om dat ik

nooit van gedachte geweeſt was, dat ééne Stad byzondere verbinteniſſen met een' Gezant kon aangaan, en dat de Koning zulke verbinteniſſen, geenſints zocht: dat ik my derhalven, wel zoude wachten, dezelve van de Heeren van Amſterdam, te vorderen, en noch meer zyne Majeſteit daar over te ſchryven. Daarom verklaarde ik kortelyk, dat het eene loutere leugen was, dat ik geſchreeven had, dat de Heeren van Amſterdam, in eenige verbintenis met my getreeden waren, of my eenige beloften gedaan hadden; en dat, zoo'er in 't ontcyferde iets van inſtond, het verdicht was, en dat men reden had, om te gelooven, dat het overige van den Brief met dezelfde ongetrouwheid ontcyferd was.

24 February 1684. DIE verantwoording was noodzaakelyk; want het is niet te denken, hoe veel leugens en lasteringen, zekere menſchen, door den Prins van Oranje en den Raad-Penſionaris Fagel opgemaakt, uitſtrooiden onder 't graauw, om eenen opſtand te verwekken. Zy deeden afgeeven, dat de Heeren van Amſterdam, het Land aan den Koning verkoft hadden; dat ik hun het geld daar voor had betaald, en dat de Prins van Oranje, dat verraad ontdekt had. Daar op riepen eenige andere opgemaakte lieden, op markten en ſtraaten, dat de Heeren van Amſterdam Land-verraders waren, dat men ze in rechte moeſt betrekken, of hen handelen, gelyk men de

de Witten gedaan had, en dat men den Franſchen Ambaſſadeur in 't water moeſt gooijen.

DIE redenen werden in den Haag gevoerd, op de ſtraaten, pleinen en andere openbaare plaatſen. Zy noodzaakten my uit te gaan, om de genen die door den Prins van Oranje niet omgezet waren, beter te doen zien, uit vreeze, dat, als zy my in twee of drie dagen niet zagen, zy gelooven zouden, dat 'er aan het zeggen van de Creatuuren des Prinſen van Oranje wat aan was. Evenwel wedervoer my niets ongewoons op ſtraat, en, behalven dat men my wat ſterker aankeek, dan naar gewoonte, was 'er niemant van het Janhagel die één enkel woord zei tegen my, of tegen iemant van myne bedienden.

HET gemeene volk van Amſterdam, voerde eene geheel andere taal; het ontdekte draa den laſter, dien men hunne Regeerders aanwreef, en die zoo veel te plomper was, om dat men wel zag, dat die Stad nooit iets anders had betracht, dan den Vrede, de Vryheid en de Verligting des Volks, en dat zy geenſints voorhad, tegen haar eigen belang aan te gaan, en aan haar eigen bederf te arbeiden.

MAAR de Prins van Oranje, verrechtvaerdigde zelf de Heeren van Amſterdam, zonder de minſte gedachte daar toe te hebben, en was oorzaak, dat die eerſte woede binnen een etmaal bedaarde.

Andere Brief van den 28 February 1684.

Door een nieuw beſtaan, tegen het recht der Volkeren, deed hy myne Brieven, in 't Franſch, in 't Hoog- en Nederduitſch drukken, by den Staaten-Drukker. Al de waereld las ze gretig, en elk zocht 'er het Traktaat in, dat de Heeren van Amſterdam, met den Koning gemaakt hadden, de Plaatſen die men moeſt leveren, het geld dat zy 'er voor gekreegen hadden en andere diergelyke dingen: maar toen zy 'er niets anders in vonden, dan mondgeſprekken, die alle den Vrede bedoelden; dat al het misdadigſte, dat 'er tegen de Heeren van Amſterdam in was, uitquam op het overleg der wegen, die ik zou kunnen inſlaan; om de Staaten-Generaal, de middelen te doen overweegen, dienſtig om den Spanjaarden den Vrede te bezorgen, en de ruſt in de Nabuurſchap te onderhouden, in weêrwil van den Prinſe van Oranje, die den kryg zocht;
3 Maart 1684. dat ik aan mynen kant ſchreef, dat de Hollanders oprecht waren; dat men ook oprecht met hun moeſt handelen en hen niet bedriegen. Het gemeene Volk, dat men had willen doen opſtaan tegen de Heeren van Amſterdam en my, de goede meening der Heeren van Amſterdam ziende, en dat men hun niets te laſt kon leggen, dan alleen eenig gebrek tegen de Regeeringswyze, begon te bedaaren, en ſprak bezadigder. Wat de fatſoenlyke lieden belangt, die hadden de waarheid draa ontdekt, en bleeven ſterker overtuigd,

dan

dan zy ooit geweeſt waren, dat de Prins van Oranje, zich van alle Wettelyke, en Onwettige middelen wiſt te bedienen, om zyne voorneemens te volvoeren.

ECHTER, vermits eenige Plaatſen van myne Brieven, quaadaardiglyk ontcyferd waren, zodanig, dat zy door de byvoeging van zekere woorden, door uitlatinge der ontkennende woorden, of der voorzetſels, overgebragt waren in eenen zin gantſch ſtrydig met dien, daar ik in geſchreeven had, leverde ik eenen Memorie in, waar in ik alle die bedurve Plaatſen verbeterde en ophelderde, en de quaade trouw der Ontcyferaaren aantoonde, welke door die veranderingen, dingen wilden te verſtaan geeven, waar uit men misdadige gevolgen tegen de Heeren van Amſterdam, en tegen andere Perſoonen van den Staat, kon trekken; in plaatſe, dat ik den rechten zin myner Brieven aantoonende, elk klaar kon zien, dat hun eenigſte onderwerp was, den Koning te kennen te geeven, de begeerte die de Heeren van Amſterdam hadden, om de Republyk in vrede te houden, en de middelen van welke zy meenden, dat men zich moeſt bedienen, om de Staaten-Generaal de aanbiedingen zyner Majeſteit, wiens goede voorneemens zy behulpſaam wilden zyn, in overweeginge te doen neemen.

IK wachte my wel in dien Memorie te klaagen, dat men het recht der Volkeren

ren ſchond, door een' geheimen Brief, dien ik den Koning mynen Meeſter ſchreef, en dien men mynen Poſtbode afgenomen had, opentlyk te doen verſchynen, om dat ik de zaak te ſterk vond, om 'er maar ten halven van te ſpreeken; en ik dorſt 'er niet van ſpreeken, zoo als het behoorde, zonder bevel daar toe van zyne Majeſteit ontvangen te hebben, te meer, om dat ik klaar genoeg zag, dat de Prins van Oranje voorhad, des Konings gramſchap te ontſteeken tegen de Republyk, wier beſte en verſtandigſte deel van een ander gevoelen was, als hy; zoo dat ik, verre van iets te doen, dat den Koning in die zaak had kunnen betrekken, ik de vryheid nam van hem te ſchryven, dat alle fatſoenlyke lieden hoopten, dat zyne Majeſteit wel zoude willen overdenken, dat de Prins van Oranje alleen, met eenige weinige van zyne Creatuuren, deel aan die zaak had, en dat, indien zyne Majeſteit 'er zich gevoelig over wilde toonen tegen de geheele Republyk, den Staat draa omgekeerd en de Prins van Oranje, vermogender zoude zyn dan ooit.

3 Maart 1684. DE Heeren van Amſterdam, waren over die uitlegging zoo wel te vrede, als de Prins 'er misnoegd over was. Het ſpeet hem dat ik hen verrechtvaerdigd had, zoo verre, dat ik veele dingen op my genomen had, en dat dit toeval, 't welk hy meende, dat ons van een zou ſcheiden, ons in tegendeel noch naauwer verbond.

EEN

EEN der dingen, welke de Prins van Oranje en de Raad-Pensionaris Fagel, hun scherpst verweeten, was, dat hun gedrag oorzaak was, dat de Koning verklaard had, dat hy tot geene andere voorwaarde van Vrede wilde verstaan, dan alleen tot de aanneeminge van een der Equivalenten voorgeslaagen in mynen Memorie van den 5 November 1683. Zy verzekerden, dat zy zeer wel wisten, dat zyne Majesteit voor dien tyd zyne eischen gematigd zoude hebben; en dat men door dit middel, met vrucht had kunnen arbeiden, aan het vergelyk tusschen Vrankryk en Spanje; dat niet alleen de zaaken zich niet meer in dien zelfden toestand bevonden, door de verkeerdheid der Heeren van Amsterdam; maar dat men hun alle onheilen moest wyten daar den Staat mede gedreigd werd, door hunne tegenkantingen tegen eene werving, die alleen de zaaken van gedaante had kunnen doen veranderen, en den Vrede herstellen, op billyke voorwaarden.

DE Heeren van Amsterdam, zich door den Prins van Oranje, en den Raad-Pensionaris, van alle kanten aangetast ziende, deeden een verhaal drukken van al het gene tusschen hen en my omgegaan was, en daar door verschoonden zy zich niet alleen, maar zy gaven aan alle hunne Bondgenooten, hunne gevoelens te verstaan over het byleggen der geschillen, die tusschen de Koningen van Vrankryk en Spanje — 3 Maart 1684.

Spanje zweevende waren, het welk geen klein voordeel was, voor de genen, die den Vrede van het Chriſtenryk lief hadden.

9 Maart 1684. ZY deeden ook eenen Brief omzwerven, waar in zy toonden, dat de Spanjaarden, van de wegen van vergelyk afgeweeken waren, alleen om de hoope van eenen ſpoedigen en ſterken byſtand, die men hun van wegen de Staaten-Generaal gegeeven had, en verklaarden het gene ik hier boven gezegd hebbe, te weeten, dat men te Madrid in den Spaanſchen Raad, alrede beſlooten had des Konings voorſlaagen aan te neemen, wanneer de aankomſt van een' Poſtbode, door den Markgraaf de Grana afgevaerdigd, naa een mondgeſprek, dat hy met den Prinſe van Oranje had gehouden, den Spaanſchen Raad weder van beſluit deed veranderen. De Heeren van Amſterdam, gaven in 't vervolg, verſcheide andere Geſchriften uit tegen den Prins van Oranje, en tegen de andere, en hielpen ze zoo wel aan elkanderen, dat zy tegenwoordig noch overhoop zouden leggen, zonder de toevallen, die men naa het beſtand heeft zien gebeuren, en die de Heeren van Amſterdam, en gantſch Holland met hun, zoo afhangkelyk van den Prinſe van Oranje gemaakt hebben, dat zy zich niet tegen zyne voorneemens hebben kunnen ſtellen, en zich tegen hunnen wille en dank, in den Oorlog gewikkeld hebben gezien; en nu 't

zwaard

zwaard uit de ſchede is, kunnen zy 't 'er niet weder in krygen, al wilden zy 't.

TERWYL de zaaken in Holland, zoo hoog liepen, was het niet veel ſtiller in Zeeland. De Prins van Oranje, deed 'er den Heer van Odyk, ſterk arbeiden om die Provincie tot de wervinge van zestien-duizend Mannen over te haalen; en de drie voornaamſte Steden, zulks geweigerd hebbende, wilde de Heer van Odyk, den Penſionaris, die zaak met meerderheid van ſtemmen doen beſluiten, de Stem der Edelen, en die der andere drie kleine Steden voor zich hebbende: maar de Penſionaris van Zeeland, zei hem, dat hy zulk eene zaak, daar zyn hoofd aanhing, niet doen kon. De Heer van Odyk, die zaak evenwel willende doordryven, het koſte wat het koſte, meende dat hy ze bang moeſt maaken, door de tyding van de komſt des Prinſen van Oranje. Ten dien einde verklaarde hy aan de Burgemeeſters van Middelburg, daar de Vergadering der Staaten gehouden werd, dat zy de Burgers in de Wapenen moeſten brengen, en dat de Prins van Oranje, binnen twee dagen ſtond te komen. Hy zei het zelfde aan de Kolonellen der Wyken: maar de eene en de andere antwoorden hem, dat zy die bevélen niet dorſten geeven aan de Burgers, om dat zy 'er dan geen gezag meer over zouden hebben, en dat het gemeene Volk, als men 't tegen zynen dank in den Oorlog wilde inwik-

21 February 1684.

wikkelen, zoo zeer te vreezen was, dat zy den Prins van Oranje moeſten verzoeken in dit tydgewricht niet in Zeeland te komen, en dat hy'er zekerlyk geen genoegen zou vinden.

Brief des Konings van den 16 February 1684.

DE Koning liet my weeten, dat, indien de Staaten-Generaal my vertoonden, dat zy, verplicht zynde door het Traktaat dat zy met Spanje gemaakt hadden, die Kroon by te ſtaan, waar zy ook aangetaſt wierde, zy zich niet konden verbinden, haar geene hulpe te bieden, het zy in Katalonië, Italië, of Navarre, hy my in dit geval ook toeſtond hun de vryheid daar toe te laaten, zoo ik het nodig oordeelde om te komen tot het Traktaat, om het welk te ſluiten, hy my volmagt gegeeven had.

2 February 1684.

IK antwoorde zyne Majeſteit, dat, na de wanorden, die de Prins van Oranje en de Raad-Penſionaris Fagel in de Republyk gebragt hadden, men weinig reden had om te hoopen, dat de Staaten-Generaal zich gereed zouden toonen, om de middelen by de hand te neemen, die de ruſt gemakkelyk konden beveſtigen, en Spanje den Vrede geeven; maar dat aan den anderen kant, verre van de Heeren van Amſterdam bang gemaakt te hebben, gelyk zy gemeend hadden te doen, zy ze verbitterd hadden; dat, zoo lang de Staaten-Generaal in de verwarringe bleeven, daar zy in waren, hunne Bondgenooten niet veel hulpe van hun konden verwachten, en dat'er om de

nieu-

nieuwe werving weinig meer gedacht zoude worden.

ONDERWYL zonden de Heeren van Amſterdam hunne Gemagtigden niet weder in de Vergaderinge der Staaten van Holland, maar ſlechts twee Geheimſchryvers hunner Stad, door welke zy *reparatie* verzochten van de belediginge, hunnen Gemagtigden aangedaan, en dat men hun zekerheid gave voor de genen, die zy 'er zouden zenden. 25 February 1684.

DE Prins van Oranje bleef aan zynen kant aanhouden op het onderzoek hunner papieren, en noch eiſchen dat men hen in rechte betrokke. Dit verwekte groote oneenigheden in de Staaten van Holland; de Ridderſchap en de Stad van Haerlem zich naar het gevoelen van den Prinſe van Oranje geſchikt hebbende.

DE Heeren van Amſterdam deeden my toen te kennen geeven, dat het van groote noodzakelykheid voor hun was, dat de Koning van England zich duidelyk en ruſtig verklaarde over het gene de Nederlanden betrof, en verzochten veel ſterker, dan zy tot noch toe gedaan hadden, dat zyne Brittanniſche Majeſteit aan hunnen Gezant, en door zynen Staatsdienaar in den Haag, aan de Staaten Generaal wilde doen verklaaren, dat, vermits de Spanjaarden tot geen vergelyk wilden verſtaan, en van hun eigen belang ſcheenen af te zien, hy daarom de zyne niet meende te laaten vaaren, noch dulden dat de Kryg 28 February 1684.

in de Nederlanden ontſtoken werd. Dat, byaldien de Koning [van Vrankryk] dezelve aantaſtte, hy ze zou verdedigen; maar dat, indien de Koning ze niet aantaſte, en de Spanjaarden zich niet wilden bedienen van de Troepen, die zy daar hadden, om op den Franſchen bodem te trekken, en zoo de Staaten-Generaal beſtonden hen te helpen, zyne Groot-Brittanniſche Majeſteit, in dit geval, zich tegen de Spanjaarden zoude verklaaren, en tegen de Staaten zelfs, indien zy dat deeden.

ALS lieden, die de geſteldheid van het binnenſte der Republyk zoo wel kennen, en zoo bang zyn voor den Oorlog, als de Regeerders van Amſterdam, evenwel begeeren, dat men zoo ſterk tot hun ſpreeke, moeten zy wel overtuigd zyn, dat de vreeze alleen de Staaten-Generaal tegen den Prins van Oranje kan doen aanwerken; en dit billykt den grond, daar ik altoos op gebouwd hebbe, overeenkomſtig met het gevoelen der welmeenenden.

Andere Brief van den 20 February 1684.

DE Prins van Oranje, wien, gelyk men toen meende, het berouwde, dat hy de Heeren van Amſterdam zoo hard behandeld had, om dat hy geen nut met die behandelinge had gedaan, en dat hy ze niet min ſtandvaſtig, en niet min yverig voor het welzyn der Republyk vond, nam voor, zachte middelen te gebruiken, om ze weder op zyne zyde te krygen. Ten dien

einde

einde deed hy vier Commiſſariſſen benoemen, die naar Amſterdam zouden gaan, van wegen de Staaten van Holland, om die zaak by te leggen; maar de Heeren van Amſterdam weigerden dezelve te ontvangen. Weshalven zond hy Beverning derwaart, die'er naar toe ging als een byzonder man, en 'er acht dagen bleef, zonder iets te verwerven, ſchoon hy vrienden en bloedverwanten in de regeeringe van die Stad had.

TOEN vond de Prins van Oranje zich zeer verlegen; want alle dingen bleven geſchort, en de Staat van Oorlog, die opgemaakt geweeſt moeſt zyn voor het einde van de maand December 1683, was het noch niet in het begin van Maart 1684. Dit bewoog hem, om twee dagen naa malkander door den Raad-Penſionaris Fagel het opmaaken van den Staat van Oorlog voor den jaare 1684. voor te ſlaan; als eene zaak, die volſtrekt nodig was. Hy deed desgelyks voorſtellen, laſt te geeven, om de Verponding (*) en andere gewoone Belaſtingen voor den jaare 1684.

2 Maart 1684.

(*) DE Staaten van de Provincie van Holland deeden, eenigen tyd naa de oprechting der Republyk, eene optelling van alle vaſte Goederen in de gantſche uitgeſtrektheid hunner Provincie, en van de naamen der Eigenaars. Zy ſtelden vervolgens eene Schatting op, die zy Verponding noemden, die eigentlyk

1684. te heffen, die in de maand van January al in orden gebragt hadden moeten weezen: maar de Geheimſchryvers, die de Stad van Amſterdam in den Haag gezonden had, om by de Vergaderinge tegenwoordig te weezen van wegen hunne Stad, verklaarden, dat men hun geen' laſt daar ontrent gegeeven had, en dat de eenigſte dien zy hadden, was, te eiſchen, dat men het Zegel van hunne Papieren ligte, en dat men hun dezelve wedergave. Zoo dat men geene èéne zaak afdeed; want men kon de gewoone Belaſtingen niet reguleeren, zonder Amſterdam, dewyl die Stad alleen 'er meer dan de helft van betaalt.

DE

lyk een reëlе twee hondertſte Penning was, dewyl zy ten naaſten by het achtſte deel des Goeds beliep, en dat de opkomſt ontrent vier ten hondert maakte.

DE Verponding word alle jaaren ſtipt betaalt aan de Treſorieren der Steden, by welke elk gehouden is de ſom te brengen, op welke zyn Goed, volgens de oude Begrooting, geſchat is, op een Briefje, dat men hem alle jaaren overgeeft, in het welk zyn Perſoon, zyne Hoedanigheid, zyne Woonplaats, en de Nommer van het blad, waar op zyn Goed geboekt is, net aangeteekent zyn. De Dorpen hebben elk een Pondgaarder, die het Geld, dat hy verzameld heeft, brengt aan den Treſorier der Stad, daar zyn Dorp onder hoort.

ALS

DE Prins van Oranje aan dien kant niet kunnende ſlaagen, zocht de Solliciteurs aan om geld tot die werving te verſchieten. Die Solliciteurs zyn byzondere menſchen, die de traktementen der Kolonellen, Kapiteinen, en andere Officieren invorderen; en, vermits de Provinciën, naa Ordonnantien gegeeven te hebben, die nooit geweigerd worden, noch lang wachten met betaalen, verſchieten die Solliciteurs den Officieren, op hunne Ordonnantiën, geld tot een zwaare rente. Daar is zoo groote winſt op te doen, dat verſcheide Burgemeeſters hun geld by die Solliciteurs uitzetten, tot zeven of acht ten hon-

ALS den Staat een reëlen twee-hondertſten Penning heft, kan de Eigenaar van zyn vaſt Goed van de Betalinge van den twee-hondertſten Penning aftrekken de ſom, die hy dat jaar voor de Verponding betaald heeft: maar als den Staat een Perſoneelen twee-hondertſten Penning heft, is het anders gelegen: want dan ſtrekt het gene men aan Verponding betaalt heeft, niet tot afſlag van den Perſoneelen twee-hondertſten Penning.

HET vaſte Goed is in Holland zodanig verminderd, dat het nu het vierde deel niet waardig is van 't gene het waardig was, toen die Belaſting 'er op gelegd werd. De voornaamſte reden van dat verval is, dat de Eigenaars van die Goederen altoos gehouden zyn geweeſt Verponding van de oude waarde te betaalen,

honderd, in plaatſe dat men 'er anders maar drie en een half of ten hoogſten vier van kan trekken, en om die reden verſchuiven die Burgemeeſters de betaling der troepen, om langer rente van hun geld te trekken. Doch in deeze gelegenheid eiſchten alle de genen, wier geld in handen van de Solliciteurs was, het zelve wederom; zy ſtonden af van het voordeel, dat zy 'er mede konden doen, ziende dat, naa de Proteſtatiën der Heeren van Amſterdam, het niet veilig was, hun geld langer by de Solliciteurs te laaten. De Prins van Oranje wilde ook geld opneemen van Suaſſo, vermaarde Jood te Antwerpen, maar Suasſo, die korteling in den Haag was komen woonen, weigerde het hem.

28 en 29 February 1684. ONDERWYL hadden myne Onderhandelingen in Vriesland geſlaagd. Ik had den Koning in verſcheide van myne Brieven geſchreeven, dat de Staaten van Vriesland niet zouden wankelen, en dat ik wiſt welke beſluiten zy in 't kort zouden neemen; want de Prins van Naſſau liet my alle Poſtdagen weeten, wat in die Provincie omging, en eenige perſoonen van de Staaten van Vriesland hadden my bekend doen maaken, dat zy iemand uit hun naar Amſterdam zouden zenden, om met die Stad te overleggen, welk beſluit dienſtig ware te neemen in deezen gewigtigen toeſtand van zaken. Zy deeden my zelfs vraagen, of de Provincie van Vriesland en de Stad van Amſterdam zich van eene by-

byzondere beſcherminge des Konings verzekert konden houden; en op de toezegging, die ik hun daar van deed geeven, namen zy het beſluit, dat ik den 28 February ontving, 't welk vier zeer gewigtige Hoofdzaaken behelsde. De eerſte, geene nieuwe wervingen toe te ſtaan, om welke reden het ook mogte weezen. De tweede, den Vrede, en vooral des Konings vriendſchap te behouden. De derde, met my in onderhandelinge te treeden, om de geſchillen, die zyne Majeſteit met Spanje had, te beſliſſen. En het vierde, de Troepen, die de Staaten-Generaal boven de acht-duizend mannen in Vlaanderen hadden, te rug te ontbieden.

DIT beſluit quam wel te pas, want naa zulk eene verklaring dorſt de Prins van Oranje niet naar Zeeland gaan, gelyk hy had voorgenomen, om in die Provincie op de toeſtemming der wervinge aan te dringen; en toen hy de Gemagtigden tot de Geheime Zaaken deed vergaderen, en hen wilde overhaalen om een beſluit te neemen, door het welk zy hem, uit naame der Staaten-Generaal magtigden, om zoo veele Troepen, als hy nodig zoude oordeelen tot verdediginge der Nederlanden te zenden, was 'er van de zeven Gemagtigden niet een, die 'er zyne toeſtemming toe dorſt geeven, ſchoon 'er vier onder waren, die geheel van hem afhingen. Alle zeiden zy hem, dat zy niets

anders konden doen, dan 'er aan hunne Provinciën over fchryven.

2 Maart 1684. DE Prins van Oranje, dat verlof ook niet van de Staaten-Generaal hebbende kunnen verkrygen, floeg hun voor, eene bezending van drie of vier uit hun te doen, ten einde de Staaten van Vriesland te vermaanen, om van gevoelen te veranderen.

Tweede Brief van den 3 Maart 1684. Ik kreeg 'er bericht van, en fchreef aan den Koning, dat men niet behoefde te vreezen, dat zy iets zouden opdoen. Dat in tegendeel de Provincie van Vriesland verfterkt ftond te worden, met die van Groningen, en dat ik onderrecht was, dat men binnen vier dagen het befluit van de Provincie van Groningen zoude ontvangen, 't welk met dat van Vriesland overeen zoude komen.

3 Maart 1684. Evenwel begeerde de Prins van Oranje volftrekt, dat de Staaten-Generaal vier Gemagtigden naar Vriesland zonden; hy vond'er veele moeite in: evenwel deed hy 'er hen, naa acht dagen verzoeks, en aanhoudens, toe befluiten.

9 Maart 1684. Zoo draa het beflooten was, gaven zy 'er kennis van aan de Staaten van Vriesland, en verzochten hun, vergaderd te blyven, tot dat hunne Gemagtigden, die ten eerften ftonden te vertrekken, in Vriesland aangekomen zouden weezen, alwaar zy de noodzakelykheid van eene werving van Troepen te doen, zouden aantoonen. De Staaten van Vriesland dien Brief ontvangen hebbende, vaerdigden terftond eenen Poft-

Poſtbode af, aan de Staaten - Generaal, om hun te verzoeken, de moeite te ſpaaren, van in Vriesland te komen, dewyl zy reeds geſcheiden waren, en hun te berichten, dat, ſchoon zy weder vergaderden, daarom niet van gevoelen zouden veranderen, dewyl het beſluit, dat zy met eenparige toeſtemminge der geheele Provincie genomen hadden, op goede en bondige redenen ſteunde: des niet tegenſtaande deed de Prins van Oranje de Gemagtigden der Staaten-Generaal de reize naar Vriesland aanneemen.

DE Engelſche Envoyé kreeg eindelyk laſt, om te verklaaren, dat de Koning, zyn Meeſter, van gedachte was, dat 'er geen ander middel op was, om de geſchillen tuſſchen den Koning, en zyne Katholyke Majeſteit af te doen, dan de Spanjaarden te doen ſtemmen, in een der Equivalenten, door den Koning voorgeſlagen, of in het twintig - jarig Beſtand: maar dewyl men hem met eenen verbood, eenen Memorie daar over in te geeven, en hem beval, het ſlechts aan den weekelykſchen Voorzitter der Staaten - Generaal, mondeling te verklaaren, bleef die verklaaring zonder uitwerkſel; want de Voorzitter weigerde zich 'er mede te belaſten, 't en zy hy ze ſchriftelyk overgave; en hoe ſterk ik in England verzocht, om hem verlof te doen krygen, tot het inleveren van eenen Memorie, kon ik het niet verkrygen.

EN waarlyk, de Prins van Oranje moest zich aan den Koning van England weinig gelegen laaten leggen, of denken, dat zyne Brittannische Majesteit in der daad niet gaerne zag, dat men den Koning toestond alles, wat hy eischte, en dat het hem genoeg zoude zyn, dat, als de Vrede maar gemaakt werd, zonder zich der Voorwaarden te bekreunen; want hy deed toen, van wegen de Bondgenooten, eene voorstelling aan den Koning van England, die hy aan de Provincie van Holland niet bekend dorst maaken, voor dat zy acht dagen verzonden was geweest, niet alleen, om dat zy vreesde, dat zy weinig goedkeuring zoude vinden; maar ook, om dat ik 'er niet achter zoude komen. Echter kreeg ik 'er aanstonds bericht van; en ik schreef aan den Koning, dat ik nooit geloofd had, dat de Prins van Oranje, en de Staatsdienaars der Bondgenooten tot die uitsporigheid gekomen zouden zyn. Dat ik ontdekt had, dat hy aan den Gezant van den Staat last gegeeven had, om van wegen alle Bondgenooten, aan den Koning van England te verklaaren, dat zy het algemeene Bestand aannamen, wiens duur men beraamen zou, naar dat men dienstig zoude oordeelen: Maar dat de Bondgenooten, voor dat zy in dat Bestand stemden, eischten, dat de Koning Straatsburg wedergave, en alles, wat hy sedert den Nymeegschen Vrede in bezit had genomen; of zoo de Koning liever Straatsburg, en alles

6 Maart, 1684.

alles daar hy zich, sedert den Nymeegschen Vrede meester van had gemaakt, wilde behouden, dat hy Fryburg, Brisack, het Fort Kell wedergave, met alles, wat hy aan gene zyde van den Ryn bezat.

EN ten opzichte van Spanje, de Raad-Pensionaris Fagel had eene Kaart doen maaken, daar hy een linie van scheidinge in had getrokken; en de Gezant had last, om den Koning van England te zeggen, dat de Staaten-Generaal hoopten, den Koning van Spanje, die scheidslinie te doen goedkeuren; maar dat in zulken geval die Kroon, voor dat zy 't Bestand aanname, bedingen zoude, dat zyne [Allerchristelyke] Majesteit zich die scheiding ook zoude laaten welgevallen. Zy eischten ook eene schorting van alle vyandlykheden, voor drie maanden, om over die Voorwaarden overeen te komen.

DE Koning liet weeten, dat, zoo men my die Voorwaarden bragt, ik zonder nieuwen last te wachten, zoude antwoorden, dat zy zoo buitensporig waren, dat, alschoon men tot dien tyd toe had kunnen twyffelen aan het voorneemen, 't welk het Huis van Oostenryk had, van den oorlog voor te zetten, zulke onredelyke voorslagen al de waereld daar volkomen van zouden overtuigen; dat 'er geen Vrede gemaakt kon worden, 't en zy op den voet van een der Equivalenten, die zyne Majesteit voorgeslaagen had, of van het twintig-jarig Bestand; dat, belangende deeze

Brief des Konings van den 13 Maart 1684.

ze laatſte party, men zeer wel wiſt, dat zy geene Voorwaarden kon toelaaten, en die Wapenſchorting, of Beſtand zei met eenen men moeſt toeſtemmen, dat alle dingen aan wederkanten in den ſtaat zouden blyven, daar zy in waren, zonder eenige verminderinge, of aanwas van recht. Dat, aangaande de ſchorting van alle vyandlyke feitelykheden voor drie maanden, dewyl men al zoo veel tyds nodig zoude hebben, om het daar over eens te worden, als om het twintig-jarig Beſtand aan te neemen, men niet verwachten moeſt, dat zyne Majeſteit ſtemmen zoude in een voorſtel, zoo ſtrydig met zyne belangen, en met het algemeene welzyn van gantſch Europa. Dat men derhalven geene andere uitlegging, of toegeeſſelykheid van zynent wegen kon hoopen; en dat, naa alle rekkelykheid, die men met reden van hem kon begeeren, getoont te hebben, tot bevestiginge der openbaare ruſte, men den genen, die dezelve noch langer wilden ſtooren, door eene langer weigering zyner aanbiedingen, alle ongelukken, die daar uit voort konden komen, alleen wyten moeſt.

16 Maart 1684. HET bericht, dat ik den Koning ſpoedig gegeeven had, van het voorſtel der Bondgenooten, was hem niet ondienſtig; want daar door kreeg hy tyd, om den Koning van England, die dat Bewerp der Bondgenooten van den Gezant der Staaten-Generaal had ontvangen, en op zich

genomen had, om het den Franſchen Gezant Barillon mede te deelen, in zyn belang te trekken.

IK vergenoegde my niet, zyne Majeſteit daar over te ſchryven. Ik meende, dat zyn dienſt vereiſchte, den Heeren van Amſterdam, en eenige andere perſoonen van den Staat, de quaadaardigheid van die voorſtellingen te doen zien. Ik deed hun opmerken, dat de Bondgenooten 'er twee deeden. Eene, die het Keizerryk betrof, en die zoo ſterk tegen alle reden aanliep, dat zy onaanneemelyk was, zelfs niet naa het verlies van vier Veldſlagen. De andere, die Spanje raakte, liep zoo verre niet bezyden de Voorwaarden, op welke men den Vrede zoude hebben kunnen maaken: maar op dat die voorſlag, hoe onredelyk hy was, niet aangenomen zoude worden, had men dien onafſcheidelyk aan de voorſtelling des Keizerryks gehecht. En in geval de belanghebbende partyen dienſtig oordeelden dezelve te ſcheiden, nam men noch eene andere voorzorg, om altoos de magt van Vrede of Oorlog in handen te houden; dat was ten opzichte van Spanje, niets anders aan te bieden, dan het aanwenden van goede dienſten, om hun den voorſlag, door de Bondgenooten gedaan, te doen toeſtemmen: hoewel men niet kon twyffelen, of de Markgraaf de Grana, en bygevolg ook de Prins van Oranje, was volkomen onderrecht van het voorneemen van het Hof van Madrid,

9 Maart 1684.

terwyl men de Voorwaarden, die het Keizerryk raaken, volſtrekt aanbood, ſchoon de Heer Camprick, en de andere Staatsdienaars, die zich in den Haag bevonden, van het gevoelen der Ryksſtenden noch onderricht, noch door hen op eenige wyze gemagtigd waren.

DE Staatsdienaars der Bondgenooten hadden zich, in hunne heimelyke byeenkomſten, niet gehouden aan het maaken van bewerpen van Vrede, zy hadden 'er ook van Oorlog gemaakt, en beraamd welke Heiren hunne Meeſters te Velde zouden brengen, in geval de Koning hunne voorſlagen niet aannam, en hen aantaſtte. Dat tweede Bewerp was heel fraai op het papier, maar verder een herſenſchim. Spanje had zich verbonden, om dertig Schepen in Zee te brengen, en beloofd zyne uiterſte pogingen te Lande te doen, en zoo veele Troepen op de been te brengen, als hem mogelyk zou zyn. Zweden had zich verbonden, om twaalf-duizend mannen in Duitſchland over te brengen, en dertig Oorlogſchepen, of ten minſten twintig, te verſchaffen. De vyf Gemagtigden der Staaten-Generaal (want die van Vriesland en Groningen werden in die byeenkomſten niet toegelaaten) beloofden, dat hunne Meeſters de werving van zestienduizend mannen zouden doen, en dertig Schepen uitruſten; en de Bondgenooten beloofden elkanderen over en weêr, dat zy die hulpe, den 15 April gereed zouden

heb-

hebben. Het Huis van Lunenburg verklaarde zich niet over hulpe die het geeven zou, gelyk ook niet de Keizer, de Keurvorst van Beyeren, en de Frankische Kreits.

OOK begeerde de Prins van Oranje niet, dat het nette getal der Troepen, die de Bondgenooten leveren zoude, genoemd wierde, toen hy de voorslagen, die de Bondgenooten voorhadden, den Koning van England te doen, tot een algemeen Bestand, aan de Staaten van Holland bekend deed maaken. Hy vergenoegde zich die Bondgenooten te noemen, en stelde onder het getal der Vorsten, wier Staatsdienaars in die voorslagen gestemd hadden, en gereed waren, om, in geval van weigeringe, alle hunne Krygsmagten te zenden, den Keizer, den Koning van Spanje, den Koning van Zweden, den Keurvorst van Beyeren, een Ryksvorst, wiens naam niet uitgedrukt stond, en die sterk gewapend was, den Frankischen Kreits, en den Hertog van Saxen Lauwenburg. Ik schreef aan den Koning, dat die gewapende Vorst, wiens naam open gebleeven was, geen ander kon weezen, dan de Hertog van Hanover, op wien de Prins van Oranje zoo vasten staat maakte, dat hy niet eischte, dat zyn Staatsdienaars het Traktaat van Associatie tekende, schoon hy alle beraamingen der Bondgenooten bywoonde, en daar bygevolg in stemde; en dat ik vast wist, dat die Vorst zich niet wilde

16 Maart 1684.

ver-

verklaaren, voor dat de Staaten Generaal de wervingen gedaan hadden, en de Zweden in Duitſchland overgekomen waren:
9 Maart 1684. Dat men my van goederhand bericht had, dat de Hertog van Hanover in de belangen des Prinſen van Oranje getreeden was, en dat alle ſchoone woorden, die het Huis van Lunenburg gaf, alleen dienden om tyd te winnen, tot dat de Prins van Oranje zyne maatregels genomen zoude hebben.

IK ontdekte inderdaad drie dagen daar naa, dat de Hertog van Hanover, meer dan twee maanden geleeden, een Traktaat met Spanje gemaakt had, by het welk die Vorſt zich verbonden had, om den 15 April twaalf-duizend mannen by Luxemburg te hebben, en de Spanjaarden zouden hem, in de maand van February, 500000 guldens betaalen. Vermits die 500000 guldens niet gekomen waren in de maand van February, die al verloopen was, en dat zy niet voor het einde van Juny, naa de verovering van Luxemburg, uit Spanje quamen, verlieten de Hanoverſche Troepen hunne quartieren niet. De Koning ontving dien Brief, terwyl hy my ſchreef, dat, vermits de Vorſten van het

Brief des Konings, van den 9 Maart 1684.

Huis van Lunenburg hen betuigden, dat zy tot de beveſtiging van den Vrede, willen medewerken, hy gaerne zoude zien, dat ik voortging met hem te onderrechten, van het gedrag, dat hunne Staatsdienaars in den Haag hielden.

DE

DE Geheimſchryvers der Stad van Am-ſterdam, deeden in alle zittingen der Staa-ten van Holland, niets anders, dan hun verzoek, aangaande de wedergaave hun-ner papieren, herhaalen. De Raad-Pen-ſionaris Fagel verzocht in tegendeel ſteeds, dat het Zegel geligt, en de Papieren nage-zien mogten worden, en ſprak met eene verſchrikkelyke oploopendheid tegen de Heeren van Amſterdam: maar wat hy ook deede, toen de zaak in overweegin-ge gebragt was, en het op een ſtemmen quam, waren'er twaalf Steden, die weiger-den toe te laaten, dat men de Papieren der Heeren van Amſterdam onderzochte. 6 Maart 1684.

DIE weigering ſpeet den Prins van O-ranje. Zy ſcheen my evenwel niet ge-noegſaam, om de Heeren van Amſterdam te dekken, tegen den aanſtoot van dien Prinſe, vooral, zoo men aan den kant van Vrankryk iets deed, dat hem ligt mid-del kon geeven, om hen te benaauwen. Dit bewoog my, om den Koning te laa-ten weeten, dat 'er twee dingen waren, die den Prinſe van Oranje krachtig zouden kunnen dienen, in het voorneemen van de Heeren van Amſterdam, en de vryheid der Republyk te onderdrukken. Het eene was, zoo zyne Majeſteit in deezen toe-ſtand van zaaken toegaf, aangaande eeni-ge der Voorwaarden, aan het Keizerryk aangebooden. Het andere, indien zyne Majeſteit Plaatſen van belang in Vlaande-ren, of in Brabant aantaſte; zodanig, dat de 9 Maart 1684.

de Prins van Oranje kon doen blyken, dat de Heeren van Amſterdam bedroogen waren, en dat de Koning hen maar zocht om den tuin te leiden, om de Spaanſche Nederlanden des te gemakkelyker te veroveren.

13 Maart 1684. EN zekerlyk kon men toen niet te voorzichtig te werk gaan, want de Prins van Oranje zocht maar zyn voordeel te doen, met de afweezendheid der Heeren van Amſterdam, en met de wanorden, die hy in de Provincie van Holland gebragt had, om de Staaten-Generaal in den Kryg te wikkelen. Weshalven beraamde hy de zaaken, zoo als hem beſt mogelyk was, by de voornaamſte Steden van Holland, om 'er het verlof van te krygen, dat hem van de Staaten-Generaal geweigerd was, van zoo veele Troepen, als hy dienſtig zoude oordeelen, aan de Spanjaarden te zenden; en meenende, dat alles wel belegd was, deed hy het door den Raad-Pen-

14 Maart 1684. ſionaris Fagel voorſlaan: maar dat werd hem door de Staaten van Holland geweigerd, gelyk het hem drie weeken van te voren ontzegd, door de Staaten-Generaal was geweeſt. Niet gelukkiger was hy in Zeeland: want ſchoon hy driemaal naa malkander derwaarts zond, om de toeſtemming der Stad Middelburg, tot de wervinge te krygen, kon hy die niet verwerven.

ALLE die tegenkantingen maakten 't hem niet moede, en ſchoon de Provinciën

van

van Zeeland, van Vriesland, en van Groningen de werving ontzeiden, en dat in die van Holland, Amſterdam 'er niet in begeerde te ſtemmen, gedroeg hy zich echter, als of hy 'er een volkomen beſluit van de Staaten Generaal toe had. Ook ſchreef ik toen, dat die Prins overtuigd moeſt weezen, dat hy ten langen leſten de Provinciën op zyne zyde zoude krygen, ('t welk ik evenwel niet geloofde) of dat hy volſtrekt beſlooten had de werving te doen, hoe 't ook mogt gaan, naardien ik van goeder hand wiſt, dat hy onder de hand Commiſſien deed geeven, en dat hy Regimenten had gegeeven aan lieden die gediend hadden, en zelfs aan den Vorſt van Ooſt-Vriesland, op voorwaarde dat hy zyn Regiment in zyne Landen zoude oprechten. Maar ik verzekerde den Koning, dat, zoo lang de Stad van Amſterdam en de Provinciën van Vriesland en Groningen zich ſtyf hielden, ('t welk ik wiſt dat zy onfeilbaar zouden doen) alle pogingen des Prinſen van Oranje vruchteloos zouden weezen, en dat hy geen gelds genoeg van de andre Provinciën zoude kunnen krygen, om de werving te doen, noch om dezelve te onderhouden. Die Prins deze zwarigheden, om niet te zeggen onmogelykheid, beter weetende dan ik, belette de betaling der Troepen, die de Staaten op de been hadden, ſchoon 'er onder gevonden werden die vyftien of twintig maanden ten achteren waren. Hy hield al

al het geld, dat de Steden daar toe gaven, en verzamelde het, om het tot de nieuwe wervingen te gebruiken: En schoon hy wel zag, dat de nieuwe Troepen, met dat geld opgerecht wordende, niet lang op de been konden blyven, en dat de oude Troepen, die geen geld kreegen van den Staat, daar door krachtig ontrieft zouden weezen, zette hy zyn voorneemen daarom met geen minder yver voort, overtuigd zynde, dat die uiterlyke schyn genoeg zoude weezen, om Spanje tot het voortzetten van den Kryg te beweegen; dat hy 'er den Koning van Zweden door zoude overhaalen om mede in den Oorlog te treeden; en dat, schoon hy den Koning van Spanje en den Koning van Zweden bedroog, hen vleijende met de hoope van eene groote hulpe; die hy hun niet kon geeven, bekreunde hy zich des weinig, als hy den eersten maar kon beletten tot eene Vredehandeling te verstaan, tot dat de Kryg geheel ontstoken zoude zyn; en hy twyffelde niet, of dit zou gebeuren, indien hy (een besluit van de Staaten-Generaal zodanig als het was te voorschyn doende komen, om de werving van zestien-duizend mannen te doen) zyne Majesteit kon beweegen, om de Spaansche Nederlanden aan te tasten. Dan hoopte hy, dat de Stad van Amsterdam en de Koning van England hunnes ondanks genoodzaakt zouden zyn zich mede in den Oorlog in te laaten. In die hoope waag-

de

de hy alles, en zocht onderwyl door ydele voorslagen twee of drie maanden tyds te winnen.

ONGETWYFFELT was het met dat inzicht, dat hy, niet langer hoopende een besluit van de Provincie van Holland te verkrygen, volgens de wetten der Regeeringe, 't welk hem berechtigde om den Spanjaarden eene sterker hulpe toe te zenden, noch maat noch regel meer hield, en zich van zyne macht bedienende, 'er met meerderheid van stemmen in deed besluiten, dat men den Spanjaarden eene nieuwe hulpe zoude zenden van twaalf Regimenten Voetvolk, en vyftien-honderd Paarden, in weêrwil van den tegenstand van Amsterdam, en van twee of drie andere Steden, die tegen dat besluit protesteerden, als genomen tegen de Grondwetten der Republyk. Om de genen die deeze zending toestemden, daar des te gemakkelyker toe over te haalen, deed hy in het besluit zetten, dat die Troepen niet gebruikt zouden mogen worden, dan alleenlyk tot bescherminge van de meest bloot-liggende Plaatsen der Spaansche Nederlanden, welke zy zouden bezetten; en hy stond toe, dat die Provincie door dezelfde *Acte* verklaarde, dat zy daar door den Vrede met zyne Majesteit niet meenden te breeken. 16 Maart 1684.

DES anderen daags deed hy dat besluit in de Staaten-Generaal doorgaan, in weêrwil van de tegenkanting der Provinciën 17 Maart 1684.

van Vriesland en Groningen, dat is te zeggen, alzoo onregelmatig in de Staaten-Generaal, als hy in de Staaten van Holland gedaan had; en gaf op den zelfden dag bevel, om die Troepen aanstonds te doen optrekken, onder welke waren twee Battaillons van zyn Regiment-Guardes, zyn Regiment Guardes te Paard, en zyne Compagnie Lyfwacht, die van honderdtachtig Paarden was. Hy vertrok terstond naar Zeeland, niet twyffelende of hy zou zyn oogmerk bereiken, en door zyne tegenwoordigheid de Stad van Middelburg beweegen, om de werving toe te stemmen.

SCHOON ik de vryheid alrede genomen had van den Koning meer dan eens te vertoonen, dat alle pogingen des Prinsen van Oranje alleen strekten, om den Oorlog in de Nederlanden te beginnen, kon ik niet afzyn van den Koning in deze gelegentheid noch eens te schryven, dat ik vast, en met veel gronds geloofde, dat de Prins van Oranje zoo veel moeite deed, en zoo veel vlyts aanwende, om verlof te bekomen, om Troepen in Vlaanderen te zenden, alleen uit vreeze dat zyne Majesteit zyne Wapens elders zoude overbrengen; dat hy ze, zoo 't hem mogelyk was, in de Nederlanden werkende wilde houden, en daar den Spanjaarden eene hulpe bieden, sterk genoeg om in Vlaanderen eenen Oorlog te ontsteeken, daar de Koning van England en de Staaten-Generaal be-

16 Maart 1684.

belang in zouden neemen, en die hen zou beweegen om 'er in te treeden.

DE Brandenburgſche Envoyé wilde toen, volgens den laſt, dien hy van den Keurvorſt zynen Meeſter daar toe ontvangen had, den Prinſe van Oranje eenen geeſt van gematigdheid inboezemen: maar die Prins verklaarde hem, dat de manier, op welke men in Vrankryk te werk ging, hem geen middelweg open liet, en dat hy zich blindeling aan des Konings wille moeſt onderwerpen, of Kryg tegen zyne Majeſteit voeren. 16 Maart 1684.

HET zou verdrietig vallen zoo dikwyl te herhaalen alles wat de Raad-Penſionaris Fagel deed, om van de Staaten van Holland te verkrygen, dat het Zegel van de Papieren der Heeren van Amſterdam geligt wierde: Ik meene te kunnen volſtaan met te zeggen, dat ik in myne Brieven van den 10, 13 en 17 Maart verſlag deed van zyne pogingen ten dien einde, alle vruchteloos gedaan. 10, 13 en 17 Maart 1684.

DE Koning liet my weeten, dat de Maarſchalk d'Humieres opgetoogen was, om Bomben te werpen in eenige Plaatſen der Spaanſche Heerſchappy; dat ik de Gemagtigden van Amſterdam daar van kon doen waarſchuwen, en hen met eenen verzekeren, dat, zoo draa die Krygstogt volvoerd zoude zyn, de Maarſchalk d'Humieres weder op den Franſchen bodem te rug zoude komen. Het ſpeet my, dat ik hun die tyding moeſt brengen, te meer om dat 2 Maart 1684. 16 Maart 1684.

ik geen bevel had om hen geruſt te ſtellen aangaande eenige Stad; en dat'er verſcheide waren, die zy zeer ongaarne zouden zien bombardeeren: evenwel was ik zoo gelukkig, dat ik hen overhaalde om eene Bombardeering toe te ſtemmen.

Brief des Konings van den 13 Maart 1684.

ZYNE Majeſteit ſchreef my ook, dat de Heer Fucks, Staatsdienaar des Keurvorſten van Brandenburg, goede bevelen en goede gevoelens in den Haag bragt, en dat hy zich verzekerd hield, dat zyne vlyt en zyne vermaningen iets zouden kunnen toebrengen, om de Staaten-Generaal af te wenden van den kuil, waar in men hen zocht te doen vallen. Evenwel bevond men, dat Fucks een' aanhanger des Prinſen van Oranje was, en dat hy de zaaken zulken keer zocht te doen neemen, als die Prins begeerde: maar my vond hy te vaſt ſtaan op mynen laſt, zonder dat ik my in eenigen voorſlag wilde inlaaten, en de Heeren van Amſterdam te volſtandig, of, om beter te zeggen, te verre gekomen, om hun éénen ſtap achteruit te doen doen.

17 Maart 1684.

Ook ſchreef ik den Koning den 17 Maart, dat die Staatsdienaar, naa een' keer naar Amſterdam gedaan te hebben, in den Haag gekomen was; dat ik krachtig verwonderd was, dat hy, in plaatſe van zyne vlyt aan te wenden, gelyk ik verwacht had, om de Staaten-Generaal te beweegen, om te treeden in het vergelyk, door den Koning voorgeſlaagen, zich heel anders gedroeg, en my zocht wys te maaken, dat

de

de voorſtellingen, door de Bondgenooten aan den Koning van England gedaan, redelyk waren, en dat zyne Groot-Brittanniſche Majeſteit dezelve had goedgekeurd, ten minſten in het geen Spanje betrof: dat ik hem te kennen had gegeeven, dat zyne Majeſteit in zyne eiſchen niet kon toegeeven; eerſtelyk, om dat hy, dit doende in eenen tyd, dat de Prins van Oranje de werving had doen beſluiten, en den Spanjaarden een' nieuwen byſtant gezonden, dien Prins daar door een grooter gezag in de Republyk zoude doen krygen, en de Heeren van Amſterdam onherſtelbaar in den grond helpen. Dat ik hem ook had voorgehouden, dat men door de voorſlagen, die de Prins van Oranje deed, den Koning in de Kaſteleny van Kortryk niets afſtond, 't welk hy niet bezat, en dat het gene men hem in het Luxemburgſche wilde ontnemen, die Kasteleny verre te boven ging; maar dat, van die omſtandigheden afſtappende, in welke het my niet voegde te treeden, ik hem verzocht ernſtiglyk te overweegen, met welk hart die voorſlagen aan den Koning gedaan waren, en of de Prins van Oranje ter goeder trouwe een vergelyk zocht: of de eiſch van eene ſchorting van vyandlykheden voor drie maanden, (zonder zich, aangaande den Koning, ergens toe te verbinden, indien de Spanjaarden, naa verloop van die drie maanden, tot geen beſluit gekomen waren) niet een vervangkelyke eiſch was. Ik voegde daar noch by, dat

23 Maart 1684. alles, wat in den Haag omging, de voorneemens des Prinſen van Oranje, klaar genoeg ontdekte. En vermits ik uit eenige woorden, die Fucks ontvielen, bemerkte, dat de Prins van Oranje hem had doen begrypen, dat het des Keurprinſen van Brandenburgs belang niet was, dat de Landgoederen, die hy, Prins van Oranje, rondom de Stad van Luxemburg had, onder de heerſchappy des Konings bleeven, vroeg ik hem, of de Keurvorſt van Brandenburg niet overtuigd was, van zyne Majeſteits genegenheid, en of hy van hem, voor het minſte, zoo wel niet meende behandeld te worden, als van den Koning van Spanje. De Heer Fucks begreep, waar ik heen wilde, en zag zich genoodzaakt te bekennen, dat alle pogingen, die men in den Haag deed, om te krygen het gene rondom Luxemburg lag, alleen daar van voortquamen, dat de Prins van Oranje 'er zyne Landgoederen had liggen. Daarom zei ik hem dat, zoo de Prins van Oranje geen ander oogmerk had, dan Luxemburg in ſtaat te ſtellen, van te kunnen beſtaan, geduurende het Beſtand, en dat 'er dit alleen ontbrak, om den Vrede ernſtig te doen begeeren, hy gevoeglyke middelen tot dat voorneemen zoude voorſlaan: By voorbeeld, dat de Koning toeliet, dat de Spanjaarden, met wederzydſch genoegen, en op de tuſſchen nabuurige Staaten en Vrienden gebruikelyke wyze, zig voorzagen van die nodige behoef-

tig-

tigheden, tot onderhoud van de inwoonders, en de bezettinge: dat men'er Krygsvoorraad, en levensmiddelen in mogt brengen, naa daar aan des Konings Officieren verlof toe verzocht te hebben, en andere diergelyke Voorwaarden. Dat, byaldien de Prins van Oranje die voorsloeg, de Koning van England ongetwyffelt tusschen beide zoude komen, en zyn best doen, om ze te verkrygen, en dat zyne Majesteit dezelve zekerlyk zou toestaan.

DIE Staatsdienaar keerde, naa twee dagen in den Haag geweest te zyn, weder naar Amsterdam, alleenlyk om de Regeerders van die Stad, met den Prinse van Oranje te verzoenen, waar in hy evenwel niet slaagde; wyders zoo weinig bedacht zynde, om de voorslaagen zyner Majesteit te doen aanneemen, dat hy den Raad-Pensionaris Fagel, beloofde zyn uiterste best te doen by den Keurvorst zynen Meester, om hem de voorslaagen der Bondgenooten by den Koning te doen ondersteunen; welke voorslaagen hy, voor zoo veel hem in 't byzonder belangde, verklaarde redelyk gevonden te hebben.

DE Raad-Pensionaris Fagel, deed'er verslag van aan de Staaten-Generaal, die hunnen Envoyé aan het Hof van Brandenburg, met eenen deeden aanschryven, en hem last gaven om zyn uiterste best te doen, om voordeel te trekken uit de goe- 23 Maart 1684.

de dienften, die de Heer Fucks hun by dien Keurvorft gedaan had.

20 Maart 1684. DE Gemagtigden des Keurvorften van Keulen, die toen in den Haag quamen, zeiden my, dat zy den Heer Fucks, die wederkeerde, eene dagreize van Amfterdam aangetroffen hadden; dat hy, met hun in gefprek getreeden, zich zekere dingen had laaten ontvallen, en gevoelens doen blyken, die gantfch niet voordeelig voor zyner Majefteits belangen waren, niet ontveinsd had, dat het hem moeide, dat men hem zulken laft by de Staaten-Generaal gegeeven had.

22 Maart 1684. DE onluften tuffchen den Prins van Oranje, en den Raad-Penfionaris Fagel, aan den eenen kant, en de Heeren van Amfterdam aan den anderen kant, reezen in dien tyd zoo hoog, dat ik den Koning fchreef, dat ik ze voor onverzoenlyk hield; dat niets dan de noodzakelykheid, van eene gemeene verdediging, in ftaat fcheen om hen weder te vereenigen, of ten minften, dat niets, dan dit alleen den Prinfe van Oranje, eenig voordeel boven de Heeren van Amfterdam kon geeven; het welk my de vryheid deed neemen van zyne Majefteit, nochmaals voor te houden, dat, zoo hy zich met zyne Troepen en die zyner Bondgenooten, wilde vergenoegen de Spanjaarden in de Nederlanden, flechts in teugel te houden zonder ze aan te taften, hy zyne Wapenen kon doen

agee-

ageeren in Italiën en in Kataloniën, zoo als het hem behaagde, zonder dat de Prins van Oranje, den Staaten-Generaal den Vrede zoude kunnen doen breeken; maar dat, indien zyne Majesteit redenen had, die hem bewoogen, om Plaatsen in de Barriere aan te tasten, het zeer te vreezen zoude staan, dat de Prins van Oranje, zich daar van zoude bedienen, om de Heeren van Amsterdam te onderdrukken, en de Staaten in den oorlog te sleepen, 't en ware zyne Majesteit, zyne gantsche heirkracht tegen de Nederlanden wendede, en dezelve tot op den Staaten bodem deede aantrekken; en indien zyne Majesteit dan goedvond te verklaaren, dat hy niet voorhad iets tegen de Vryheid der Republyk te bestaan, noch tegen den Godsdienst des Lands, en dat hy niets anders eischte, dan de herstelling der oude Regeeringe, ik klaar zag, dat de zaaken nooit beter geschikt waren geweest, dan toen, om het daar toe te brengen, dat de liefde voor de Vryheid, aan den eenen kant, en de wrok dien men tegen den Prins van Oranje opgevat had, aan den anderen kant, de Hollanders bewoogen, tot het afwerpen van een juk, dat zy voortaan niet langer konden draagen, zonder 'er geheel van onderdrukt te worden. Dat het my niet betaamde, de groote voorneemens zyner Majesteit te willen doorgronden; dat ik wist dat het zelfs eene al te groote vermetelheid van my zoude wee-

zen, voor de uitkomst van zulk eene onderneeminge in te staan; maar dat ik ten minsten verzekerd was, dat zy niet gelukken kon zonder op die wyze aangevangen te worden, en dat in tegendeel, niets voordeeliger voor den Prinse van Oranje kon weezen, dan dat de Koning zyne Heiren verdeelde, dezelve op denzelfden tyd doende *ageeren* aan den kant van Italiën, of van Spanje, en in Vlaanderen; want uit den toestand van zaaken, en uit de gesteldheid der gemoederen, scheen het my toe, dat men de Nederlanden in 't geheel niet moest aantasten, of niet ten halven.

IK ontving in dien tyd eenen Brief (*), geschreeven door eenen vertrouwde des Prinsen van Nassau, dien hy en de Staaten van Vriesland, naar Amsterdam hadden gezonden, om met de Regeerders van die Stad te overleggen, wat 'er gedaan moest worden. Deeze Brief hield in, dat 'er in de Provincie van Vriesland, zoo groot eene eenigheit was, dat 'er voor geene veranderinge te vreezen was; dat de Gemagtigden der Staaten-Generaal, aangekomen waren, en dat men eene buitengewoone algemeene Vergadering had beroepen, ter oorzaake van de bezendinge

(*) Brief van iemant van de Staaten van Vriesland, aan den genen die van wegen den Prinse van Nassau te Amsterdam was; gezonden naar het Hof den 22 Maart 1684.

ge der Staaten-Generaal; maar dat dit eene gelegenheid zoude weezen, om de groote eenparigheid der gevoelens, over de tegenwoordige zaaken te toonen.

DAT een der voornaamste Officieren van het heir den Prinse van Oranje toegedaan, zich by den Prinse van Nassau had vervoegd, en hem van wegen den Prinse van Oranje, beloofd hem in 't kort te maaken Generaal-Veldmaarschalk, en Onder-Stadhouder der vyf Provinciën, daar de Prins van Oranje Stadhouder van was, met belofte van allen steun in de Provinciën van Vriesland en Groningen, ten opzichte van de Ampten, die hy daar bekleede, mits dat hy in de gevoelens des Prinsen van Oranje trade, die andersints andere maatregels zou neemen, en op middelen bedacht zyn, om niet alleen de Stad van Amsterdam, maar ook die beide Provinciën tot haaren pligt te dwingen; verzekerende, dat de Lunenburgsche Troepen, daar toe gebruikt zouden worden, en wel in 't kort. Dat de Prins van Oranje wel wilde doen al wat hem mogelyk was, om met den Prinse van Nassau, als een broeder te leeven; maar dat, zoo hy die genegenheid niet beantwoorde, hy zynen laatsten drup bloeds zoude storten, eer dan het gene hy ondernomen had niet te volvoeren.

DE persoon, die van wegen den Prinse van Nassau, en de Staaten van Vriesland te Amsterdam was, my dien Brief

zen-

zendende, schreef my (*), dat de Regeerders van Amsterdam, tyding gekreegen hadden van hunne Vrienden in den Haag, die hun lieten weeten, dat men daar sterk bezig was, met het zoeken naa middelen, om Amsterdam aan te tasten, 'er bomben in te werpen, de Stad aan alle kanten in brand te steeken, het graauw tot opstand te brengen, en dat men hun veel quaads doen zoude, of het moest den Prinse van Oranje en den Raad-Pensionaris aan magt ontbreeken.

DIE man arbeide ook voor my by de Heeren van Amsterdam, en liet my weeten, dat zy zeer dankbaar waren, voor het gene hun van mynent wegen gezegd was, en dat, om het te beantwoorden, hy last had om my te zeggen,

DAT de Troepen, in de Spaansche Nederlanden gezonden, slechts dienen zouden, om de Barriere te verdedigen; maar dat zy ook staat maakten, dat de Koning niets tegen de Staaten-Generaal zoude onderneemen, noch tegen de Spanjaarden in de Nederlanden.

DAT zy hoopten, dat het verzoek, door de vyf Provinciën, aan de Bondgenooten gedaan, van hunne Troepen, de Nederlanden te doen naderen, geen uitwerk-

(*) Brief van den Persoon, die van wegen den Prins van Nassau en de Staaten van Vriesland te Amsterdam was; aan het Hof gezonden, den 22 Maart 1684.

werkſel zoude hebben, vermits de Provinciën van Vriesland en Groningen en andere aanzienlyke Leden van den Staat, 'er hunne ſtemme niet toe gegeeven hadden.

DAT, zoo de Koning den Vrede begeerde, het nu de rechte tyd was, om de achtervolging zyner Staatkunde, ten behoeve der Wel-meenenden te doen blyken.

DAT de bezending der Staaten-Generaal in Vriesland, vruchteloos zoude weezen, en dat men voorgenomen had, in de buitengewoone Vergaderinge, die 'er gehouden ſtond te worden, te verklaaren, dat de Staaten van Vriesland, ſteeds by hun gevoelen bleeven volharden.

DAT hy laſt had, om my vaſt te verzekeren van het volſtandig beſluit der Provinciën van Vriesland en Groningen, om den Vrede ſtand te doen houden, en dat hy my verzocht, hem op alle die Artikels te antwoorden.

IK ſchreef hem, dat ik my verheugde van den Prins van Naſſau, in zulke goede gevoelens te zien; dat hy de zucht die zyne Voorzaaten voor de Republyk gehad hadden, waarlyk overgeërfd had, en dat hy de eere zoude hebben van haar in ſtand te houden; dat ik hem verzekeren kon, dat de Koning hem zoude byſtaan, en dat zyne Majeſteit geen ander voorneemen had, dan de Vereenigde Provinciën, in een' bloeijenden ſtaat te houden,

en

en zelfs, zoo 't hem doenlyk was, haar in haare oude Vryheid te herſtellen; dat, om daar toe te komen, het nodig ware, dat de Prins van Naſſau, zich in deeze gelegenheid ſtandvaſtig en onverſaagd toonde. Ik antwoorde, vervolgens op elk Artikel afzonderlyk.

DAT het zenden van de Troepen der Staaten-Generaal in de Nederlanden, zeer vreemd was, en de gedaante der zaaken krachtig veranderde; dat ik echter niet twyffelde, of de Koning zou volſtandig blyven by de Maatregels, die hy genomen had van niets te doen, dat den Prinſe van Oranje, oorzaak kon geeven om de Heeren van Amſterdam te kort te doen, en de Vryheid der Republyk te onderdrukken; en dat ik, om'er zyne Majeſteit in te beveſtigen, hem een Afſchrift zond van het beſluit der Staaten-Generaal, waar in vaſtgeſteld was, dat hunne Troepen alleen tot bewaringe der Barriere zouden dienen.

DAT ik hem evenwel zeggen moeſt, dat men de bevélen, die de Koning gegeeven, en ik aan de Heeren van Amſterdam, alrede bekend gemaakt had, ſtond uit te voeren, en dat men in gevolge van dezelve, bomben in eenige Plaatſen van Vlaanderen zoude werpen, om de Spanjaarden tot den Vrede te dwingen; waar naa zyner Majeſteits Troepen weder te rug zouden keeren, zoo dat de genen die den Vrede begeerden, niets te vreezen hadden.

DAT zy van des Konings voorzichtigheid, en van zyne genegenheid voor hun verwachten moeften, dat hy in deeze gelegenheid zou volharden, by zyne vorige Staatkunde, en hun blyken geeven van de goedheid die hy hun alrede had betoond, in zoo veele voorvallen, en vooral in de wyze, op welke hy het afwerpen myner Brieven had behandeld, zich niet gevoelig hebbende willen toonen, tegen de daders van zulk eene fchennis van het recht der Volkeren, om dat hy 't niet zoude hebben kunnen doen, zonder 'er de gantfche Republyk in te betrekken.

DAT het my aangenaam was te verftaan, dat de bezending der Staaten-Generaal in Vriesland, geen uitwerkfel zoude hebben, en dat de Heeren van Amfterdam, by hunne goede gevoelens bleeven volharden; dat het des te noodzakelyker was, dat ik den Koning daar van onderrechte, om dat hy niet onbewuft was van de nodiging, die de Staaten-Generaal aan hunne Bondgenooten gedaan hadden, om hunne Troepen de Spaanfche Nederlanden te doen naderen, en dat ik zulke verzekeringen nodig had, om den Koning te beletten den quaaden wil der Geaffocieerden te voorkomen, en dat hy wel gelooven mogt, dat den Staat zich al voor lang in den oorlog gedompeld zoude gezien hebben, zoo zyne Majefteit onkundig geweeft was van de wyze, op welke de zaaken binnen in de Republyk toe-

toegaan; dewyl men moeſt toeſtemmen, dat, indien de Koning niets zag, dan het gene van buiten geſchiede, en het gene zich onder den naam der Staaten-Generaal vertoonde, zy niets anders te wachten zouden hebben dan eene verklaring van oorlog.

DAT ik van anderen verſtaan had, welke ontwerpen van bomben, en andere Krygs-executien, men in het Kabinet des Prinſen van Oranje maakte, tegen de Stad van Amſterdam, en tegen alle die zich kanteden, tegen de onnuttige heerſchzucht van dien Prins, die geenen tegenſtand verdraagen kon. Dat, men tegen dat alles geen beter middel in 't werk kon ſtellen, dan eene onwrikbaare onverzettelykheid, die van buiten onderſteund wierde, gelyk ik hen kon verzekeren, dat zou geſchieden; de Koning zyne Troepen willende doen *ageeren*, alleenlyk met oogmerk van de voorneemens der Heeren van Amſterdam te begunſtigen, zoo wel als die der Provinciën van Vriesland en Groningen.

Brief des Konings van den 16 Maart 1684.

DE Koning ſchreef my, dat hy niet vermoede, dat de quaade behandeling des Prinſen van Oranje, ontrent de Stad van Amſterdam, haar brengen zoude tot de noodzakelykheid van zyne begeerte in te willigen, dewyl de voornaamſte Steden der Provinciën, zoo groot een belang hadden in te beletten, dat de Vryheid van die, niet onderdrukt werd, en dat het niet waar-

waarschynlyk was, dat zy steeds de voorneemens des Prinsen van Oranje en des Raad-Pensionaris Fagel zouden involgen. Het moet den genen die dit leezen zullen in der daad vreemd voorkomen, dat de Stad van Amsterdam steeds alleen bleef, en van alle de andere verlaaten werd, schoon zy alleenlyk arbeide, om den Vrede te behouden, en om de Vryheid der Republyk te handhaaven; maar men moet weeten, dat sedert den dood der Heeren Hooft en Valkenier, die twee vermaarde Burgemeesters van Amsterdam, welke den Prins van Oranje genoodzaakt hadden, om den Vrede van Nymegen toe te stemmen, de Regeering van die Stad, in zulke slappe handen gevallen was, dat telkens als andere Steden zich by die van Amsterdam gevoegd hadden, om eene zaak tegen den Prins van Oranje, staande te houden, zy 'er zich van verlaaten hadden gezien; de Regeerders van Amsterdam geene kracht genoeg hebbende, om den wille van dien Prins, lang tegen te staan. Daarom was 't, dat de andere Steden 'er zich niet langer op dorsten vertrouwen, uit vreeze van de Burgemeesters, niet bestendiger te vinden, dan zy tot dien tyd toe geweest waren, en bang zynde, dat zy bloot zouden blyven, voor de gevoeligheid des Prinsen van Oranje; die van Amsterdam, altyd wel middel weetende te vinden, om zich te vergelyken met dien Prins, om dat het hem van

de grootſte noodzakelykheid was, eene zoo magtige Stad op zyne zyde te hebben.

ZYNE Majeſteit, liet my in den zelfden Brief weeten, dat de bevélen die hy den Maarſchalk d'Humieres gegeeven had, van bomben te doen werpen, in eene der Vlaamſche Steden, uitgeſteld geweeſt zynde, om het ſlechte weer, nu terſtond uitgevoerd ſtonden te worden, waar naa de Troepen tot die Executie verordend, weder in hunne quartieren zouden trekken.

23 Maart 1684. IK ſchreef tot antwoord aan zyne Majeſteit, dat het niet waarſchynlyk was, dat de Stad van Amſterdam, die haar bederf met zekerheid voorzag, in het voortzetten van den oorlog, (de zaaken zich in den Staat bevindende, daar zy in waren) in de gevoelens des Prinſen van Oranje wilde treeden; dat het nu alleen op ééne zaak zoude aankomen, te weeten, of die Prins ondanks Amſterdam, en in weêrwil van de Provinciën van Vriesland en Groningen, de andere Provinciën zou kunnen brengen tot beramingen, die haar volkomen in den oorlog zouden inwikkelen, of die ten minſten zyne Majeſteit zouden noodzaaken, hun dien aan te doen.

DAT ik den Heeren van Amſterdam, had bekend gemaakt, het gene zyne Majeſteit my geſchreeven had, aangaande de bombardeeringe van eene Plaats in Vlaanderen,

deren, en dat verre van daar voor te vreezen, ik middel gevonden had om hen zoo verre te brengen, dat zy voorgenomen hadden, zich daar van te bedienen, om den Staaten-Generaal het zenden hunner Troepen naar de Spaansche Nederlanden te verwyten, en om hen te nodigen en te noopen, om te doen het gene zyne Majesteit van hun begeerde. Dat zy door hunne Geheimschryvers in de Vergaderinge der Staaten van Holland hadden doen zeggen, dat zy niet twyffelden, of de Koning zou zyne Troepen in de Spaansche Nederlanden doen *ageeren*, en dat het gene de Staaten-Generaal korts gedaan hadden, hem daar toe zoude beweegen, al was het zyn voorneemen niet geweest. Dat zy derhalven verzochten, dat vermits men den Vrede niet wilde aanneemen op de voorwaarden, door zyne Majesteit aangebooden, noch het bestand van twintig jaaren, men ten minsten eene heimelyke byeenkomst beleide van eenige Gemagtigden der Provincie van Holland, om raad te neemen over de middelen, om de Spaansche Nederlanden van den oorlog en hunnen volkomen ondergang te bevryden. Doch de Raad-Pensionaris wilde de stemmen der Staaten van Holland niet opneemen, over dien voorslag, gezien hebbende van welk gevolg hy was.

DE Envoyés van Keulen kreegen den 23 Maart hun eerste gehoor by de Staa- 23 Maart 1684.

ten-Generaal, en de Baron van Youl vertoonde op den zelfden dag de Geloofsbrieven des Konings van Denemarken, in welke die Vorst hem geene andere hoedanigheid gaf, dan alleen die van zynen Raad, niet gaerne een' Ambassadeur in den Haag willende hebben, en de Baron van Youl, die al de zotte hovaardy der Denen bezit, ongaerne den titel van Envoyé aanneemende: maar de Staaten-Generaal geweigerd hebbende, hem te erkennen, 't en zy hy met eenig Karakter bekleed ware, nam hy dat van Ambassadeur aan.

24 Maart 1684. MEN kreeg in dien zelfden tyd Brieven uit Zeeland, die inhielden, dat de Prins van Oranje, te Middelburg gekomen zynde, eenige Kapiteins der Burgerye hunne Compagniën in de Wapenen hadden willen brengen, om hem te vereeren, maar dat zy maar vyf-en-twintig mannen byeen hadden kunnen krygen; zoo waren de Burgers op hem gebeeten, om dat hy hen in den oorlog zocht in te wikkelen; dat hy drie dagen naa malkander, den Raad der Stad had doen vergaderen, en dat hy den tusschentyd gespild had met verzoeken en kuipen, maar dat, des niet tegenstaande, de werving steeds met veertien stemmen, tegen negen, afgeslaagen was, schoon hy de voornaamste der genen, die zynen wille wederstonden, had doen dreigen, en schoon de Heer van Odyk, voor de aankomst van dien Prins,

den

den Raad dier Stad, twee-en-twintigmaal had doen vergaderen, om dezelfde zaak.

DRIE dagen daar naa, verſtond men, dat de Prins van Oranje, ziende, dat hy by de Regeerders van Middelburg niets kon verwinnen, voornam in Zeeland te handelen, op dezelfde wyze, als hy in Holland gedaan had; een beſluit van die Provincie willende hebben, op welke wyze het ook mogt weezen. Hy deed haar ten dien einde vergaderen, en vermits hy van de zeven ſtemmen, daar zy uit beſtaat, die van een der kleine Steedjes had, van twee andere, daar hy Heer van is, met de Stem der Edelen, maande hy den Penſionaris aan, om een beſluit, met de meerderheid op te maaken. De Penſionaris eene zaak, die tegen zynen Eed was, geweigerd hebbende, zei de Prins van Oranje, dat hy het dan zelf zoude doen: Hy nam de pen in de hand, en ſtelde een Raadſlot op; waar op de Steden, die tot de wervinge geſtemd hadden, verklaarden, dat zy geenen laſt hadden, om in een beſluit te bewilligen, dat met meerderheid van ſtemmen genomen zou worden; en die van Ter Goes proteſteerde ſterk tegen zulken handel. De Prins van Oranje, zonder zich ergens aan te kreunen, ging zynen gang, en nam de *Reſolutie*, die hy zelf opgeſteld had, met zich. Dit was al het genoegen, dat hy kreeg in Zee-

land, van waar hy terſtond weder naar den Haag keerde.

DE Gemagtigden der Staaten-Generaal, die naar Vriesland gezonden waren, werden noch ſlechter ontvangen. Zy konden, ten opzichte der wervinge, niets verkrygen, in tegendeel, men nam in hunne tegenwoordigheid, met eenparigheid van ſtemmen, een beſluit, 't welk het eerſte, van de werving plat te weigeren, bevestigde, en by de Staaten-Generaal ſterk aan te houden, om zonder tydverzuim te arbeiden aan het wegneemen der geſchil-

30 Maart 1684. len, tuſſchen Vrankryk en Spanje. Daar en boven beſloot die Provincie de Troepen, die in haare betalinge ſtonden, zoo die in de Plaatſen der Generaliteit waren, als die men naar de Spaanſche Nederlanden had gezonden, te rug te ontbieden. Ten dien einde belaſteden zy den Gemagtigden, die zy in de Staaten-Generaal hadden, zulks van den Prinſe van Oranje te verzoeken, en in geval hy het weigerde, gelyk men niet twyffelde, aan de Staaten-Generaal te verklaaren, dat de Staaten van Vriesland voorgenomen hadden, aan alle Officieren, die in hunne betalinge ſtonden, te beveelen, zich terſtond in optogt naar Vriesland te begeeven, met de Troepen, die onder hun bevel ſtonden.

ALLE die hinderpaalen hielden den Prins van Oranje niet tegen, hy bleef ſteeds doen alles wat hy kon, om de

Staa-

Staaten - Generaal in den oorlog te ſleepen; zyne Regimenten Guardes te voet en te paerd, ſtonden eerſtdaags te vertrekken, en hy had eene legerplaats doen afſteeken te Willebroek, en zyn quartier te Vilvoorden, als of hy de Hulp-troepen zoude volgen. Ik liet den Koning weeten, dat die Prins met zoo veel yver en drift te werk ging, dat de eerlykſte lieden meenden, dat hy met de weinige Troepen, die hy had, een gevecht zoude waagen, zich weinig kreunende, of hy 't verloor, als hy den oorlog maar mogt beginnen. De Republikeinen leiden in tegendeel daar alleen op toe, dat zy hem alle middelen daar toe onthielden. De Commiſſariſſen der Admiraliteit van Amſterdam, deeden den arbeid van het kalfateren hunner Schepen ſtaaken, liever de Vloot der Staaten-Generaal willende laaten in den ſlechten ſtaat daar zy in was, hoe nodig hunne Schepen hun tot beſcherminge van hunnen Koophandel waren, dan eenen ſpoed te maaken, dien de Prins van Oranje weder had kunnen misbruiken.

DE Staaten van Holland weder vergaderd zynde, deed de Raad-Penſionaris Fagel eene nieuwe poging, om tot het onderzoek der Papieren van de Heeren van Amſterdam te doen beſluiten; maar dat niet hebbende kunnen bewerken, en ziende, dat in tegendeel de meerderheid van ſtemmen was, voor de wedergave van die Papieren, wilde hy geen beſluit opmaaken, (30 Maart 1684.)

en deed drie andere voorſtellen, welke hy hun verzocht te overweegen.

HET eerſte, welke maatregels men behoorde te neemen, aangaande het bericht, dat de Heer van Staremberg hun gegeeven had, te weeten, dat de Koning den 7 der maand April ſtond te vertrekken, om een beleg in Vlaanderen te doen, met de Lyſt, die hy gezonden had van de Generaale-Officieren, die onder zyne Majeſteit zouden dienen (*).

HET tweede, of zy niet van gevoelen waren, dat men in de Staaten-Generaal het beſluit der Wervinge van zestienduizend mannen konden neemen, met de toeſtemminge van maar vyf Provinciën.

HET derde Voorſtel was, eene uitrusting ter Zee te doen van vyftig Schepen.

10 April 1684. VERMITS de Gemagtigden zich over die Voorſtellen niet wilden verklaaren, werden zy naar hunne Steden gezonden, om de gevoelens hunner Overheden in te neemen; maar op hunne wederkomſt, dorſt de Raad-Penſionaris Fagel 'er hun niet naa vraagen, kort voor dat hy in de Vergaderinge quam, verſtaan hebbende, dat verſcheide Gemagtigden bevelen hadden, ſtrydig met de oogmerken des Prinſen

(*) Ik was zeer verwonderd, dat men my daar niets van had geſchreeven, en dat ik het moeſt verſtaan uit de Brieven, die de Gezant der Staaten aan zyne Meeſters ſchreef.

ſen van Oranje. Die Prins, en de Raad-Pensionaris Fagel verwonderden zich van te zien, dat de voornaamſte Steden van Holland, vertrouwen begonden te ſtellen op de Heeren van Amſterdam, en zich naar hunne gevoelens ſchikten. Ook is het waar, dat ſedert de verbinteniſſen, die ik had doen aangaan, tuſſchen den Prins van Naſſau, de Provinciën van Vriesland, en van Groningen, en de Regeerders van Amſterdam, deeze laatſte weder moed geſchept hadden; zich veel beter dan tot dien tyd toe in ſtaat ziende, om zich ſtaande te houden. 10 April; 1684.

HET was van des Konings dienſt, hem eene voor de Republikeinen, zoo voordeelige verandering te doen opmerken, en hem kennis te geeven van de geſteldheid, daar de Provinciën in waren. Ik hield hem voor, als men den Prins van Oranje, zag onderneemen eene werving van zestien-duizend mannen, in de Staaten-Generaal te doen beſluiten, tegen de Grondwetten der Regeeringe, en eene nieuwe hulpe aan de Spanjaarden zenden, op zyn eigen byzonder gezag, men reden had, om te gelooven, dat hy de Staaten-Generaal, met- of tegen dank in zyne gevoelens zoude trekken, en hem in den oorlog inwikkelen: maar dat, als men naging, hoe de zaaken binnen in de Republyk toegingen, men ligt kon bevroeden, dat die Prins zulke onderneemingen niet lang zoude kunnen uithouden, en dat hy nood-

wendig moest bezwyken, indien 'er niets in de Spaansche Nederlanden voorviel, dat zyn gedrag billykte.

DAT in Holland de Stad van Amsterdam, die 'er het aanmerkelykste deel van maakt, niet alleen tegen de werving van zestien-duizend mannen was, maar dat zy verklaard had geene van de kosten, tot de wervinge nodig, te willen draagen. Ik vertoonde zyne Majesteit, hoe de zaaken over dezelfde werving zich in Zeeland toegedraagen hadden. Dat de Provincie van Vriesland, die eene der aanmerkelykste is, zulke vaste besluiten had genomen, dat men niet behoefde te vreezen dat zy toe zoude geeven: Dat Groningen ongetwyffeld het voorbeeld van Vriesland volgen zoude; en Gelderland, Utrecht en Overyssel de wervinge alleen uit vreeze hadden toegestemd; zich buiten staat ziende om 'er de kosten van te helpen draagen.

8 April 1684. DRIE dagen daar naa oordeelde ik nodig by die aanmerkingen te voegen, een omstandig bericht van den staat van alle Provinciën, op dat zyne Majesteit zelf zoude kunnen oordeelen, wat hy 'er in't vervolg van te wachten had, voor den Vrede of voor den Oorlog, en van welk gevolg alles wat de Prins van Oranje hun deed doen, kon wezen.

IK schreef, dat de Provincie van Gelderland, schoon afhangkelyk van dien Prins, buitengewoone Gemagtigden aan de

de Staaten-Generaal had gezonden, met last van de toestemming te wraaken, die haare gewoone Gemagtigden gegeeven hadden, tot het zenden van nieuwe Troepen naar de Spaansche Nederlanden, en van te verklaaren, dat die Provincie daar geene kennis van had gehad, en dat, verre van 'er in te stemmen, zy Troepen eischte tot haare eige veiligheid, aangezien het gevaar, daar zy voor bloot stond, dewyl'er geen één Soldaat in de geheele Provincie was.

DAT die van Overyssel niet minder ongerust en bang was, (maar dat dit zoo opentlyk niet bleek, naardien de verwanten van Bentink daar de Regeering in hauden hadden) en dat zy zich in zoo slechten staat bevond, dat zy, geld hebbende willen opneemen, om haar aandeel tot de wervinge van zestien-duizend mannen te betaalen, zy geen geld had kunnen krygen, schoon zy acht ten honderd rente had aangebooden. Dat dit echter de twee eenigste Provinciën waren, wier Gemagtigden de wervinge enkel en eenvoudig hadden toegestaan.

DAT, belangende die van Utrecht, de Steden, die 'er de voornaamste stem van maaken, de werving plat geweigerd hadden, en dat de Gemeente te Utrecht zoo misnoegd was, dat men, zoo de gemoederen niet bedaarden, voor een' opstand vreesde; dat de Geestelykheid en de Ridderschap, die de twee andere stemmen maa-

maakten, maar ſchier niet met al tot de koſten opbragten, 'er echter niet in geſtemd hadden, 't en zy op voorwaarden, die men niet kon uitvoeren.

DAT de Koning wiſt, op welke wyze men de toeſtemming van Zeeland had ontwrongen; dat de drie magtigſte Steden van die Provincie, te weeten Middelburg, Ter Goes en Zierickzee, geproteſteerd hadden tegen het beſluit, dat de Prins van Oranje zelf had opgeſteld; dat hy dus maar voor hem had Ter Tholen, dat niet aanzienlyker was dan een Dorp, Vliſſingen en Ter Veer, daar hy Heer van is, (evenwel hadden die drie Steden verklaard, dat zy haare ſtem wel konden geeven tot de wervinge, maar haar aandeel niet betaalen om dezelve te doen) en de ſtem der Edelen, wier Lichaam uit hem alleen beſtaat.

DAT de Provincie van Vriesland de werving niet alleen geweigerd had, maar dat zy haar aandeel van Troepen niet aan de beſchikking des Prinſen van Oranje wilde laaten, en dat ik verzekerd was, dat die van Groningen het zelfde zouden doen.

DAT, betreffende de Provincie van Holland, niet alleen de Stad van Amſterdam de werving bleef weigeren; maar dat de Burgers en het Volk der andere Steden, zoo wel overtuigd begonden te worden, van de goede meeninge der Heeren van Amſterdam, en van het vaſte voorneemen

des-

des Prinſen van Oranje en des Raad-Penſionaris Fagel, om hen in den Oorlog in te wikkelen, dat niettegenſtaande de bevelen, die zy door de gantſche Provincie hadden doen geeven van *informatie* te neemen tegen alle de genen die zeiden, dat de Prins van Oranje den Oorlog begeerde, men evenwel niets anders hoorde op Markten en Straaten, en in de gemeene Trekſchuiten, en het werd zelfs tamelyk vryuit gezegd. Dat de Gemagtigden der 7 April
zeven Noord-Hollandſche Steden, een- 1684.
pariglyk in de Vergadering der Staaten van Holland verklaard hadden, dat hunne Overheden niet nodig hadden daar Gemagtigden te zenden, zoo men'er zich ophield met zaaken van weinig gewigt, en niet voornam ernſtiglyk te arbeiden aan de zaaken, die het gemeene welzyn betroffen: Dat zy zich, naa die verklaring, weder naar hunne Steden hadden begeeven; in den Haag maar twee van hun gelaaten hebbende, om de Noord-Hollandſche Steden kennis te geeven, van het gene in de Staaten van Holland zoude omgaan. Dat eindelyk het misnoegen, 't welk men in 't algemeen in de Provincie van Holland had opgevat, tegen het gedrag des Prinſen van Oranje, zoo verre ging, dat de twee Bataillons Guardes al acht dagen te Delft geweeſt waren, zonder te kunnen vertrekken, om dat men geene Vaartuigen had kunnen vinden, om ze te vervoeren, dat de Prins van Oranje veertien dagen van te voren

voren in de Steden van Dordrecht, Rotterdam en andere belaſt had om zoo veele Schepen naar Delft te zenden, als men zoude kunnen vinden: Dat 'er alrede een vry groot getal aangekomen waren; maar dat de Schippers, verſtaan hebbende, dat zy Troepen naar Vlaanderen moeſten brengen, de ſtoutheid hadden gehad van te zeggen, dat zy niet wilden dienen, voor en aleer men hun diergelyke vrachten betaald had, die zy geduurende den laatſten Oorlog verdiend hadden. Zy voeren 's nachts weder weg, de eene naar Zeeland, de andere naar andere plaatſen; en op hunne terugreize hunne makkers, die zy ontmoeteden, de oorzaak bekend maakende, waarom men hen te Delft deed komen, deeden zy ze desgelyks weder te rug keeren.

DAT zyne Majeſteit uit alles, wat ik de eere had van hem te laaten weeten, wel kon zien, dat het beſluit, 't welk de Prins van Oranje, van de Gemagtigden van vyf Provinciën ter Vergadering der Staaten-Generaal verkreegen had, om den Spanjaarden eene nieuwe verſterking toe te zenden, eigentlyk geene *Reſolútie* van den Staat was, maar een aanſlag van dien Prins, die hem zyn oogmerk zou doen bereiken, indien hy 'er de Staaten-Generaal door kon wikkelen in den Kryg; maar die hem onherſtelbaar zou bederven, indien zyne Majeſteit geene Plaatſen van de Barriere aantaſtte, en de Troepen der Vereenig-

eenigde Nederlanden nutteloos liet liggen in de Spaansche Nederlanden. Dat ik hem een volkomen bericht gegeeven had van de hulpe, die de Staaten-Generaal in ftaat waren om den Spanjaarden te geven; dat hy wift, welke middelen de Prins van Oranje kon hebben, om de nieuwe werving te doen; en de gewurvenen te onderhouden, als zy maar door de Gemagtigden van vyf Provinciën toegeftaan was. Dat hy zag, hoe de voorneemens van dien Prins gedwarsboomd werden; dat ik hem verzekerde, dat zy noch meer hinderpaalen zouden vinden, van wegen het grootfte en vermogendfte deel van den Staat, als men klaarder zoude zien, dat hy dingen wilde onderneemen, die alleen tot bederf des Lands ftrekten.

DAT het my niet betaamde daar meer van te zeggen; maar dat, overmits de eere die hy my gedaan had van zich van my te bedienen by de Staaten-Generaal, het myn plicht was de vryheid te neemen van hem te verzekeren, dat, hoe groot de opgang zyner Wapenen mogte wezen, in Italiën of aan den kant van Spanje, de Staaten-Generaal zyne Majefteit daarom niet beoorloogen zouden. Dat 'er zelfs veele lieden waren, die meenden dat de Prins van Oranje, hoe gaerne hy tot eene Vrede-breuk zoude komen, in dat geval niets in Vlaanderen zoude durven onderneemen, dewyl hy de toeftemming van zyne Creatuuren om daar Troepen te zenden

den niet had verkreegen, dan onder beding dat zy in de ſterke Plaatſen zouden blyven, onder het voorwendſel dat hy genomen had van den toeſtel, die zyne Majeſteit maakte, om 'er eene te gaan belegeren.

DAT, byaldien de Prins van Oranje, des niet tegenſtaande den Markgraave de Grana toeliet, zich te bedienen van de Troepen der Staaten-Generaal, om den oorlog in de Nederlanden te beginnen, in dat geval zyne Majeſteit de zwakheid der Spanjaarden kennende, en weetende, hoe weinig hulpe zy van den Prins van Oranje konden trekken, zich aan dien kant alleen verweerde, en de party der Republikeinen door zulk een gedrag verder zoude opbeuren, en de Prins van Oranje bederven. Of, zoo hy oordeelde, dat hem niet diende verweerender wyze te werk te gaan in de Nederlanden, als de Troepen der Staaten-Generaal, daar vyandlykheden pleegden, dat hy dan ten minſten het voordeel zoude hebben, van 'er den Kryg niet begonnen te hebben, en dat alles, wat hy'er zoude onderneemen, den Prinſe van Oranje alleen geweeten kon worden; en dat ik daar wel voor kon inſtaan, dat de Staaten-Generaal, verre van den Prinſe nieuwe middelen te verſchaffen, om den Kryg uit te houden, in tegendeel meer geneigd zouden zyn, dan ooit, om de Spanjaarden tot een vergelyk met zyne Majeſteit te noodzaaken.

DAT

DAT, zoo de Koning zulke groote veroveringen in de Nederlanden deed, dat zy de Staaten van alle de Provinciën eindelyk hereenigden, om de Plaatſen hunner nabuurſchap te verdedigen, men in dit geval twee aanmerkingen moeſt maaken: de eerſte, dat deeze hereeniging niet geſchiedende, dan in het laatſte uiterſte, en met tegenzin, zy wel wat te laat zoude kunnen geſchieden, om het overige der Spaanſche Nederlanden te redden; de tweede, die ik voor zeer gewigtig hield, was dat, alſchoon die opgang van zyner Majeſteits Wapenen, de Staaten-Generaal noodzaakten, om in oorlog te treeden, de Koning echter een volkomen vertrouwen by hun zoude behouden, en zy overtuigd blyven, dat zyne Majeſteit niet voorneemens was geweeſt, de Nederlanden aan te taſten, en dat hy'er zich toe had gedwongen gezien: zoo dat zy by de eerſte gelegenheid Vrede met zyne Majeſteit maaken zouden, en zich ſterker dan ooit, aan zyne belangen binden.

IK voegde daar by, dat het my niet geoorloofd was, de voorneemens zyner Majeſteit te doorgronden; dat ik wiſt, dat de Prins van Oranje hem maar al te veel reden had gegeeven, om, zoo hy het dienſtig vond, zyne Troepen, zonder lang te toeven, in de Nederlanden te doen *ageeren*, en dat de verſtandigſte lieden zulks zouden toeſtemmen: maar, behalven dat het volk, 't welk in Holland veel vermogt, 'er

niet van overtuigd zoude werden, konden de Heeren van Amfterdam 'er eenig mistrouwen uit opvatten, en zich voor geheel verlaaten houden; en dat ik zyne Majesteit verzocht te overweegen, (onderfteld zynde, dat de oorlog tegen de Staaten-Generaal onvermydelyk was,) of het niet voordeelig was, dat het gefchiede op eene wyze, die het vertrouwen niet brak, het welk alle fatfoenlyke lieden hadden, en 't welk het grootfte gedeelte des Volks op zyne Majefteit begon te ftellen. Dat, byaldien het op die wyze gefchiede, men ongetwyffeld zoo draa niet in oorlog getreeden zoude zyn, of men zoude wenfchen 'er uit te geraaken, en zich van de eerfte gelegenheid, die zich aanbood, bedienen, om eenen Vrede te maaken, die dat vertrouwen volkomen kon herftellen; in plaatfe, dat men verzekerd kon weezen, dat, indien de manier, op welke men den Kryg tegen hen zoude aanvangen, dat vertrouwen geheel wegnam, niet alleen de Prins van Oranje, ontebovenkomelyke zwarigheden tegen het fluiten van den Vrede zoude doen opkomen; maar naa het fluiten van den Vrede, zou het hem niet moeijelyk vallen, de gemoederen te beletten tot beter gedachten, aangaande zyn Majefteit te komen, wel weetende, dat het zyn belang was, zich daar met alle zyne magt tegen te kanten, en naa den Vrede tuffchen zyne Majefteit en de Staaten-Generaal, dat zelfde mistrou-

trouwen te voeden, van het welk hy wel zag, dat het behoud van zyn gezag afhing.

ONDERWYL bleeven de Bataillons Guardes te Delft, by gebrek van vaartuigen, om hen te vervoeren: dit noodzaakte den Prins van Oranje, Soldaaten uit te zenden, om 'er fchepen te brengen. Zy dwongen eenige Schippers, om zich tot de reize naar Delft gereed te maaken; maar des anderen daags gegaan zynde, om ze doen vertrekken, vonden zy, dat de Schippers hunne fchepen verlaaten, en zich 's nachts weggepakt hadden. Weshalven was de Prins van Oranje genoodzaakt de fchepen met geweld weg te doen neemen, om ze door Soldaaten, en Schippers jongens te doen voeren; de Schippers liever gevaar willende loopen, van dezelve quyt te raaken, dan zich zelfs te laaten gebruiken, om de Troepen over te voeren. 6 April 1684.

IK fchreef den Konng, dat ik niet kon begrypen, welke reden de Prins van Oranje had, om te hoopen, dat de Keurvorft van Brandenburg van gevoelen zoude veranderen; dat hy zich federt eenige dagen daar mede had gevleid. Dat ik zyne Majefteit verzocht aan te merken, dat het wel waar was, dat de Prins van Oranje, en zyne Creatuuren, altoos de dingen vergrootende, en dat, als de Keurvorft van Brandenburg hun maar niet geheel tegen was, zy terftond uitftrooiden, dat hy 6 April 1684.

op hunne zyde was; maar dat zy nooit van de gevoelens des Keurvorſten van Brandenburg, tot hun voordeel geſproken hadden, of daar was wat aan geweeſt.

10 Maart 1684.

DE Raad-Penſionaris Fagel had den 10 Maart al een boek van ruim honderdtwintig bladzyden doen drukken, en uitgeeven, 't welk eene ſoort van verhaal was, van het gene den 16 February in de Vergadering van Holland verhandeld was, aangaande de Gemagtigden van Amſterdam. Hy deed den 6 April een Boek uitgeeven van een vinger dik, onder een' verſierden naam, tegen de Heeren van Amſterdam, voorgeevende, uit valſche gevolgen quaadaardiglyk getrokken uit mynen Brief, dat zy overtuigd waren van de misdaad van gequetſte Majeſteit. Daar was een Naſchrift achter, gericht tegen den Memorie, dien ik tot hunne verrechtvaerdiginge had opgeſteld. Dit Boek was niet zoo draa in het licht gekomen, of Fagel zag zich van alle kanten aangetaſt, door Boeken, die men tegen hem ſchreef. De Regeerders van Amſterdam ſchreeven 'er een, 't welk zy deeden tekenen door den Geheimſchryver hunner Stad, om te toonen, dat zy opentlyk dorſten uitkomen, tegen den Schryver, dien zy uitmaakten voor een' man, die verdiende in het Dolhuis gezet te worden. Zy voegden daar by, dat zy zyne gekheid verzeld vonden van zoo veele quaadaardigheid,

6 April 1684.

dat

dat zy tot op een' anderen tyd wilden uitstellen te bepaalen, welke straf een man verdiende, die door zulke valsheden, en leelyke lasteringen den gantschen Staat in verwarringe, en wanorden zocht te brengen; en gelegenheid neemende uit het gene korts te voren in Zeeland gebeurd was, maakten zy eene vergelyking tusschen den Pensionaris van die Provincie, en den Raad-Pensionaris Fagel, en zeiden, dat men dien van Zeeland in Rechte moest betrekken, om dat hy zwarigheid gemaakt had, van het verbreeken van zynen Eed, en van tegen de Grondwetten van den Staat aan te gaan, in plaatse van het gedrag des Raad-Pensionaris Fagel naa te volgen.

OOK besloot men in den Raad der Stad van Amsterdam, dat Schotschrift door Beuls handen te doen verbranden: maar van Beuningen, die steeds voorneemens bleef, om, als alle zaaken afgeloopen zouden weezen, de Stad van Amsterdam weder met den Prinse van Oranje te verzoenen, belette de uitvoering daar van. 27 April 1684.

DE Provincie van Groningen zond ter Vergaderinge der Staaten-Generaal een besluit in, overeenkomstig met dat van Vriesland, aangaande de werving: het behelsde, onder andere, dat des Konings magt, tot zoo hoogen top gesteegen was, dat, alschoon de Staaten-Generaal hunne Troepen met zestien-duizend mannen vermeerderden, en hunne Bondgenooten daar alle 6 April 1684.

hunne Krygsmagten byvoegden, zy, die des Konings noch niet zouden kunnen evenaaren. Dat zy ten anderen ziende, dat, zoo de Staaten-Generaal den Koning van Spanje bewoogen, om de aanbiedingen van zyne Majesteit aan te neemen, zy den oorlog zouden ontgaan, en de Barriere behouden, die van zoo groote aangelegenheid voor hun was. Dat, indien zy die werving deeden, en daar door den Koning van Spanje bygevolg hoope gaven van eene sterker hulpe, zy hem zouden sterken in het voorneemen van niet af te staan, en dus niets tot den Vrede te willen toebrengen, dat het vuur des Oorlogs onfeilbaar ontstoken, en de Barriere weggenomen zoude worden, zelfs voor dat men het besluit der werving kon uitvoeren; en dat zy, om die redenen, zich tegen de werving kanteden, en met eenen verklaarden, dat het hoognodig was Spanje te doen aanzetten, om eene der voorslagen, door zyne Majesteit aangeboden, aan te neemen; en dat, zoo Spanje zulks weigerde, men zich wel moest wachten den Vrede met zyne Majesteit te breeken, om de Spanjaarden by te springen.

DE man dien ik heimelyk naar Vriesland en Groningen had gezonden, quam my zeggen, dat de Staaten van die twee Provinciën geoordeeld hadden, dat zy zich moesten vereenigen, om zich tegen den Prins van Oranje te sterken; en dat zy ten dien einde Commissarissen benoemd had-

hadden, die werkelyk vergaderd waren, op eene zelfde plaats, om gezamentlyk, het besluit te neemen van de Troepen van hun aandeel van de Staaten-Generaal te eischen. Drie dagen daar naa kreeg ik bericht van eenige van hun, dat zy beslooten hadden zes Gemagtigden in de Staaten-Generaal te zenden, om, uit naame van de Provinciën van Vriesland en Groningen, den Prinse van Oranje te vergen, dat hy hun de Troepen in hunne betalinge staande, weder te rug zonde. 7 April 1684.

IK schreef, dat die eisch, den Prins van Oranje in groote verlegenheid zoude brengen, om dat hy ze niet kon toestaan zonder van zyne voorneemens af te zien; en ik wist van goederhand, dat, zoo hy ze weigerde, die twee Provinciën haare Troepen zouden opontbieden, en de Officiers die weigerden te gehoorzaamen afdanken.

DE Prins van Oranje ziende, dat hy by de Staaten-Generaal, de verhoopte hulpe niet kon vinden, zocht heul by Vreemden, en zond den Graaf van Waldeck naar Duitschland, om zoo veele Troepen als hy van hunne Bondgenooten kon krygen te verzamelen. Onderwyl deed hy alles wat hy kon om zich met de Heeren van Amsterdam te vergelyken. Meer dan eens zond hy een zeer eerlyk Man, en die den Heer de Witt byzonderlyk toegedaan geweest was, om te zien of hy de groote Vrienden, die hy daar had niet kon 7 April 1684. 10 April 1684.

beweegen, om zich met den Prinse van Oranje te vergelyken. Hy belaste hem hun te vraagen, wat zy begeerden: dat, zoo zy hunne papieren weder wilden hebben, zy die konden krygen; en dat, zoo zy in de Vergaderinge van Holland wilden komen, zy 'er zeer wel ontvangen zouden worden. De Regeerders van Amsterdam, betuigden hem, dat het onnodig was, dat hy daar over eenige moeite by hun deede, om dat zy van geen vergelyk wilden hooren, zoo lang de Raad-Pensionaris Fagel bleef by de gevoelens, daar hy ten opzichte der buitenlandsche zaaken in was. Dat men beginnen moest met de aanneeminge van eenen van des Konings voorslagen; dat als de Vrede tusschen zyne Majesteit en den Koning van Spanje gesloten zoude zyn, zy hunne huiskrakkeelen draa beslissen zouden; en dat 'er zonder die voorwaarde niets te doen viel. Die man stond verbaasd van dat antwoord en van de eenigheid, die hy in den Raad van Amsterdam vond: De Prins van Oranje was 'er niet minder van verzet en neêrgeslaagen.

HET gene den Regeerderen der Stad Leiden gebeurde, gaf dien Prins oorzaak tot nieuwe spyt. Zy zonden naar Amsterdam om geld op te neemen, onder den naam van eenige der rykste Kooplieden van hunne Stad, en kreegen terstond toezegging. Doch de Amsterdamsche Kooplieden verstaan hebbende, dat het niet zoude wee-

zen

zen voor byzondere menschen, maar dat het de Stad van Leiden was, die 't wilde opneemen tot de nieuwe wervinge, weigerden geld te schieten zelfs op eene hooge rente. Daar uit kan men ook oordeelen van de bestendigheid der Regeerders van Amsterdam, en van de goede neiginge van alle byzondere menschen van die Stad, zoo wel als van de geringe heul, die by de andere te vinden was, naardien Leiden, eene der voornaamste Steden van Holland, haar aandeel niet kon betaalen zonder behulp van Amsterdam.

DE Koning liet my den 6 April weeten, dat hy voorgenomen had, zyne reize te vervroegen, (daar hy my echter, gelyk ik alrede gemeld hebbe, noch niets van geschreeven had) en dat hy den 22 April naar Valencyn zoude vertrekken, en daar den bequaamen tyd, om zyne Troepen te Velde te doen trekken afwachten; dat ik onderwyl acht zoude geeven op de beweegingen van de Staaten-Generaal, en dat ik 'er hem een net verslag van zoude doen, zoo wel als van de besluiten, die zy tot den oorlog, of den Vrede neemen zouden.

Brief des des Konings van den 6 April 1684.

DE Gemagtigden der Staaten-Generaal, gehoor by my verzocht hebbende, gaven my een Besluit over, 't welk inhield, dat zy met groot ongenoegen, geschillen hadden zien ryzen tusschen zyne Majesteit, aan den eenen kant, en het Keizerryk en den Katholyken Koning aan den anderen,

13 April 1684.

en dat de geſchillen tuſſchen de beide Kroonen, tot zulke feitelykheden uitgeborſten waren, dat zy naar allen ſchyn, het vuur des oorlogs door gantſch Europa, zouden ontſteeken, indien zy niet bygelegd werden, door een ſpoedig vergelyk. Dat zy van hunnen Gezant te Londen, korts verſtaan hadden, dat zyne Allerchriſtelykſte Majeſteit geneigd was, dezelve door een algemeen vergelyk te beſlechten; dat zy my verklaarden voor hun en hunne Bondgenooten (uitgenomen Spanje) dat zy desgelyks geneigd waren om een algemeen Beſtand van zeven of acht jaaren te maaken, zonder dat de ruſt geſtoord kon worden, onder welk voorwendſel het zoude weezen, het zy van *Reunie*, van betalinge van Brandſchattingen, enz. maar vermits zy in opmerkinge hadden genomen, dat het niet mogelyk was, de ruſt door dat Beſtand te herſtellen, ter oorzaake van de twiſt, die 'er ontſtaan zou, over de bezitting van het gene elk zou eiſchen, hadden zy zich gekeerd tot den Keizer, en de voornaamſte Leden des Duitſchen Ryks, om de bezitting te reguleeren, waar in men ten opzichte des Ryks zou blyven, dat het Keizerryk en andere Vorſten hunne Bondgenooten voorſloegen, dat zyne Allerchriſtelykſte Majeſteit, de Stad van Straasburg zoude behouden, op voorwaarde, dat hy Briſack, Fryburg en het Fort Kell, zoude wedergeeven, of dat de muuren

der

der Steden van Straasburg, Brisack en het Fort Kell afgebroken, en de vestingwerken geslecht zouden worden; of dat de Steden, Straasburg, Fryburg en Brisack, in handen van een' derden gesteld zouden worden. Dat hunne Bondgenooten hun voorstel gegrond hadden, op eene Verklaring, die zyne Allerchristelykste Majesteit verscheide maal gedaan had, van de natuurlyke scheiding, die de Rhyn maakte van zyne Landen, die aan die Revier paalen, te willen behouden.

DAT de Staaten-Generaal, die van de gesteldheid der Nederlanden, beter dan van den staat der zaaken in Duitschland, konden oordeelen, om dat zy hun aanging, ten opzichte van de Barriere, die zyne Majesteit hun by het Traktaat van 1678, had toegestaan, naaukeurig onderzocht hadden, wat noch van die Barriere afgenomen kon worden zonder dezelve geheel te vernielen; en dat zy gemeend hadden, niets beters te kunnen vinden, dan de schikking die zyne Majesteit daar ontrent gemaakt had, te weeten, van de Zee tot aan de Maze, en van daar tot aan de Moezel; en dat zy, om dus alle twist over aan- en afhangkelykheden, en alles wat'er meer van dien aart kon weezen, te voorkomen, meenden, dat'er geen beter middel was, dan eene linie te trekken op eene Kaart, gelyk zy gedaan hadden, die van de Zee tot de Maze, en van daar tot aan de Moezel voortging.

Dat

Dat zy die linie zoo voordeelig voor Vrankryk hadden geplaatst, dat zy aan zyne Majesteit gelaaten hadden, het gene hy eertyds gezegd had te begeeren, en noch zei te willen behouden, namelyk, Beaumont, Chimay, de Dorpen die toen een deel maakten van de Kasteleny van Aath, en die eertyds een deel gemaakt hadden van Doornik, Virton. Chiny en de Steden van Kortryk en Dixmuiden, behalven verscheide andere Plaatsen, die gelegen zynde naar de zyde van Vrankryk, aan zyne Majesteit zouden blyven, geduurende het gemelde Bestand; dat zy die Linie niet getrokken hadden in die gedachte, dat zulks ter uitvoer gebragt moest worden, maar alleen, om tot een bewerp te strekken; dat zy en hunne Bondgenooten, hun best by den Koning van Spanje zouden doen, om hem het Bestand, op dien voet te doen aanneemen.

DAT de Koning van England, hun dikwyl te kennen hebbende doen geeven, dat men hem eenig middel van uitkomst zoude aan de hand geeven, om het aan zyne Allerchristelykste Majesteit voor te stellen, zy hem die voorslagen hadden doen aanbieden; maar, dat zyne Groot-Brittannische Majesteit, niet op zich hebbende willen neemen, dezelve aan zyne Allerchristelykste Majesteit te doen, zy en hunne Bondgenooten, goedgevonden hadden, hem die te doen; dat zy ze derhalven hunnen Gezant in Vrankryk

toe-

toegezonden hadden, en my verzochten dezelve met myne goede dienſten te onderſteunen. Dat vermits het nodig was, in onderhandelinge te treeden, over het reguleeren van die Linie, en over het ſchikken en beraamen van de andere voorwaarden, zoo met het Keizerryk als met Spanje, en, om dat zy ook eenigen tyd nodig hadden, om, nevens hunne Bondgenooten, hun beſt by den Koning van Spanje te doen, baden zy zyne Allerchriſtelykſte Majeſteit, zeer ootmoedig, eene gemakkelyke Plaats te benoemen, om er te handelen, en hun een termyn van twee of drie Maanden te vergunnen, en onderwyl eene ſchorting van vyandlykheden toe te ſtaan.

IK wachte my wel voorwaarden aan te neemen, tegen welke ik den Koning alrede vooringenomen had, toen de Staaten-Generaal dezelve aan den Koning van England hadden doen voorſlaan: Doch eer ik hun 'er het antwoord op deed, dat zyne Majeſteit my bevolen had hun te geven, oordeelde ik dienſtig hun te zeggen,

DAT, indien ik my in eene Vergaderinge van Vrede bevond, daar men my zulke voorſlagen wilde geven, ik ze zoude verwerpen en my wel wachten dezelve aan te neemen; maar dat ik de eere hebbende van Ambaſſadeur by de Staaten-Generaal te wezen, de eerbied, die ik voor hun had, my belette hun hunne Reſolutie

weder

weder te geeven; dat ik hun flechts verzocht niet qualyk te neemen, dat ik niet op my name dezelve den Koning mede te deelen. Dat de weigering, die zyne Brittannifche Majefteit daar van gedaan had, hun moeft doen oordeelen, hoe verre hy dezelve had gevonden van 't gene men verwachten moeft van lieden, die zeiden, dat zy den Vrede begeerden.

DAT ik hun evenwel verzocht my te zeggen, of de Staaten-Generaal eene volmagt van het Keizerryk hadden, dan of de Staatsdienaars der Bondgenooten, die in den Haag waren, berechtigt waren om zulke voorflagen te doen. De Gemagtigden der Staaten-Generaal antwoorden my, dat zy geene volmagt hadden, en dat zy ook geene voorftellingen uit naame des Keizerryks deeden; maar dat, dewyl de Koning te kennen had gegeeven, dat hy wel een algemeen vergelyk begeerde, zy gezegd hadden wat de Keizer, de Keurvorft van Beyeren, en andere der voornaamfte Ryksvorften redelyk hadden geoordeelt. Ik antwoorde hun, dat het vreemd was, dat twee of drie Envoyé's in den Haag, daar op zich namen over het lot des Keizerryks te befliffen, zonder daar magt of laft toe te hebben; dat het Keurvorftelyke Collegie, 't welk beter dan die byzondere menfchen het waare belang des Keizerryks kenden, den 24 der voorlede maand alrede befloten had, dat men het Beftand, door zyne Majefteit voorge-

flaa-

ſlaagen, moeſt aanneemen; en dat, als men in den Haag voorſtellingen deed, ſtrydig met die, het niet anders kon wezen, dan met oogmerk van den Vrede te verwyderen. Dat het Keurvorſtelyke Collegie over zulken handel geklaagd, en de Keizer dien afgekeurd had; dat ik my derhalven verwonderde, dat de Staaten-Generaal het beſtaan van twee of drie Staatsdienaars, die zich in den Haag bevonden, wilden onderſteunen, tegen de rechten en de belangen des Keizerryks.

DAT, zoo het waar was, dat de Staaten-Generaal gewag gemaakt hadden, van de zaaken des Keizerryks, alleen om dat zy een algemeen vergelyk wenſchten en zochten, het hun ligt zoude vallen eene volkome voldoening te krygen: dat, byaldien zy zelfs, op deezen dag een der alternativen aangaande Spanje, of het Beſtand van twintig jaaren wilden aanneemen, ik volmagt had om 'er het Traktaat van te tekenen; en dat de Heer de Crecy desgelyks volmagt had ten opzichte des Keizerryks, het algemeen vergelyk dan draa getroffen zoude weezen. Dat, om kort te gaan, zy zich in der daad met de zaaken des Keizerryks niet wilden bemoeijen, zy uit hunne Reſolutie moeſten wegnemen alles, wat zy 'er van in gezet hadden, en alleen maar van de zaaken van Spanje ſpreeken. Ik deed hun in deezen opzichte eene valſche onderſtelling bemerken, die zy tot grondſlag van hun voorſtel

ſtel hadden genomen, welke was, dat zy gemeend hadden niets beter te kunnen vinden, dan de ſchikking, die zyne Majeſteit daar ontrent gemaakt had, te weeten van de Zee tot de Maze, en van daar tot de Moezel. Ik toonde hun, dat men in het Traktaat en in alle Negotiatiën van Nymegen alleenlyk geſproken had van eene Linie van de Zee tot de Maze, maar nooit van de Maze tot de Moezel, en dat men zulks niet ingelaſcht kon hebben, dan met voorneemen, om 'er dit gevolg uit te trekken; dat, vermits men, om het vergelyk te bevorderen, eene nieuwe Linie maakte van de Zee tot de Moezel; men die van de Maze tot de Moezel ook moeſt hermaaken; eene onderſtelling, die ook te verſtaan gaf, dat Luxemburg in de Barriere was, ſchoon het 'er nooit in begreepen was geweeſt: zoo dat de grond waar op die redeneeringen gegrond waren, valſch zynde, alle haare gevolgen van zelfs vervielen.

NAA den Gemagtigden der Staaten-Generaal die tegenwerpingen en eenige andere tegen de form van hun Geſchrift gedaan te hebben, en zy 'er niets op te antwoorden gehad hebbende, verklaarde ik my overeenkomſtig met het gene de Koning my belaſt had. Ik betuigde hun, dat hunne voorſlagen zoo verre buiten ſchreef gingen, dat, al had men tot dien tyd toe kunnen twyffelen, of het voorneemen van het Huis van Ooſtenryk was den Oorlog

voort

voort te zetten, zulke onredelyke voorſlagen al de waereld daar van zouden overtuigen.

DAT de Vrede noch te maaken was, door het aanneemen van een der Equivalenten, die ik voorgeſlaagen had, of wel door het aanneemen van het Beſtand van twintig jaaren: dat, ten opzichte van deeze laatſte keuze, men heel wel wiſt, dat zy geene voorwaarden kon toelaaten, en die Wapenſchorting of Beſtand zegt, moet toeſtemmen, dat alles aan weêrkanten moet blyven, zoo als het is, zonder eenige vermeerdering of vermindering van recht of eiſchen. Dat men derhalven geene andere verklaring of toegeeffelykheid van zyne Majeſteits wege kon wachten, en dat naa aan zynen kant alle gemakkelykheid getoond te hebben, die men met reden van hem kon begeeren, tot beveſtiginge der openbare ruſte, men den genen die dezelve noch ſtooren wilden, door eene langer weigering van zyne aanbiedingen, alle ongelukken, die 'er uit voort zouden kunnen komen; alleen moeſt wyten.

AANGAANDE de ſchorting van vyandlyke feitelykheden geduurende drie maanden, gaf ik hun te kennen, dat, vermits men zoo veel tyds nodig had om het daar over eens te worden, als om het Beſtand van twintig jaaren aan te neemen, men niet verwachten moeſt, dat zyne Majeſteit zoude ſtemmen in eenen voorſlag,

die noch veel minder voordeelig was voor het algemeene welzyn van gantſch Europa, en die ten anderen zoo ſtrydig was met zyne belangen, vooral nu men gedaan had, en alle dagen noch deed, uit naame der Staaten-Generaal, dingen, die zoo zeer tegen de bevordering van den Vrede aanliepen, en veel verder gingen, dan het gene de Traktaaten toelieten.

EN dewyl ik des Konings Brief korts ontvangen had, die my melde, dat zyne Majeſteit aanſtonds te Valencyn zoude komen, om zich aan het hoofd zyner Troepen te ſtellen, oordeelde ik dienſtig dat ik deeze gelegenheid waarnam, om hun te verklaaren, dat ik ſterk twyffelde, of zyne Majeſteit, ziende alles wat in den Haag en elders gedaan werd, door de aanhangers van het Huis van Ooſtenryk, om hem vyanden te berokkenen, en den Oorlog te ontſteeken, my dezelfde magt wel lang zoude laaten; dat de begeerte, die ik had om den Vrede te behouden, my derhalven de vryheid deed neemen, om hun te verzoeken niet vruchteloos den tyd te laaten verloopen, in welken ik noch in ſtaat was om een goed vergelyk te ſluiten, en te overweegen, of men om eenige Dorpen meer of min, daar het ten opzichte van Spanje op aanquam; of, om beter te zeggen, alleen om de hardnekkigheid der Spanjaarden, toe moeſt laaten, dat die Kroon gantſch Europa in een' droevigen Kryg wikkelde. Naa dat dit mondgeſprek

ſprek geëindigt was, ſtelde ik myn antwoord in Geſchrift, en deed het drukken.

IK kreeg op den zelfden dag bericht, dat de Gemagtigden der Staaten-Generaal verſlag van dat mondgeſprek aan den Raad-Penſionaris Fagel gedaan hebbende, hy met veel drift tot hun geſproken en gezegd had, dat, naa zoo veel toegevendheid getoond te hebben, dat men zeggen kon, dat de voorſlagen, die zy, zoo van hunnent wegen, als van wegen hunne Bondgenooten, gedaan hadden, laſhartig waren, men zyn' laatſten druppel bloed eer moeſt ſtorten, dan andere voorſlagen doen: Maar wat hy ook zei, zy gaven hem te kennen, dat hy de redenen, die ik bygebragt had, niet om verre wierp. 13 April 1684.

DE Envoyé van Hanover quam my des anderen daags bezoeken, om my behendig in eenige Negotiatie in te wikkelen, over die zelfde voorſlagen: maar ik antwoorde hem op eene wyze, die hem alle hoop benam; zoo dat de Bondgenooten weder vergaderden, om andere maatregels te neemen. 14 April 1684.

ONDERTUSSCHEN had de Prins van Oranje, nevens den Raad-Penſionaris Fagel, veertien dagen gearbeid in de Staaten van Holland, om 'er beſluiten te doen neemen over verſcheide ſtukken, onder welke 'er twee waren, die hy hun den 20 Maart alrede had voorgeſteld, gelyk ik gezegd hebbe, en over welke hy den Ge-

tigden, op hunne wederkomst uit hunne Steden, hun gevoelen niet had durven afvraagen.

TE weeten, door de Staaten van Holland volmagt te doen geeven, aan de Gemagtigden hunner Provincie ter Staaten-Generaal, om daar de werving van zestien-duizend mannen te doen besluiten, met toestemminge van maar vyf Provinciën, en geld te zenden aan de Admiraliteiten, om hunne Vloot in staat te brengen.

DE voorstellen, die de Raad-Pensionaris Fagel daar by voegde, waren dat men raadsloege over het opleggen van nieuwe Belastingen, om de werving van zestien-duizend mannen te kunnen doen.

DAT, vermits de Staaten van Holland gehouden waren, het aandeel hunner Provincie aan de Generaliteit goed te doen, men overleggen en bestemmen moest, hoe men te werke moest gaan ten opzichte van Amsterdam, en van andere Steden, die de werving niet toegestaan hadden, en of men geen geld in haaren naem moest opneemen, tot betalinge van het welk men hen door gestrenge middelen konde dwingen.

DAT hy heimelyke berichten had, dat de Koning van Denemarken toelei, om de Zeevaart van de Onderdaanen van den Staat te ontrusten en te belemmeren, en daarom voorstelde, of het niet noodzakelyk ware een Plakkaat te maaken, strekkende om aen alle Schippers en Handel-

dry-

dryvende Onderdanen van den Staat te verbieden, eenige Schepen naar het Noorden te doen bevrachten, of vertrekken, en aan alle Matroozen dienſt te neemen, voor dat de Vloot der Staaten-Generaal in ſtaat gebragt zoude wezen.

EN eindelyk dat men de Papieren der Heeren van Amſterdam doorzochte. Om dit laatſte Artikel des te ligter te verwerven, ſtelde hy voor, dat het niet Gerechtelyk zoude geſchieden, gelyk hy geëiſcht had, maar door Commiſſariſſen genomen uit de Gemagtigden van Holland.

MAAR in weêrwil van de kuiperyen des Prinſen van Oranje en des Raad-Penſionaris Fagel, nam die zaak in de Staaten van Holland een' geheel anderen keer, dan zy gedacht hadden. De Heeren van Amſterdam, die wel begreepen hadden, dat het voorſtel van te verbieden Schepen naar het Noorden te zenden, alleen gedaan was om den handel in de Ooſtzee te beletten, daar hunne Stad haar' voornaamſten handel heeft, deeden het verwerpen; en in de andere ſtukken vond de Raad-Penſionaris Fagel de meerderheid van ſtemmen tegen hem. Hy zond de Gemagtigden weder naar hunne Steden, om nieuwen laſt van hunne Overheden te gaan haalen, maar zy quamen met denzelfden weder in den Haag. De Regeerders der Steden den misſlag, dien zy begaan hadden, met toe te laaten, dat het beſluit tot de werving met meerderheid van ſtemmen

14 April 1684.

18 April 1684.

men genomen werd, klaar ziende, weigerden volstandig te dulden, dat de Gemagtigden hunner Provincie dezelfde werving, in de Staaten-Generaal, met meerderheid van Provinciën besloot.

14 April 1684. INTUSSCHEN quamen de vier Gemagtigden van Vriesland, en de twee van Groningen in den Haag, en namen zitting in de Staaten-Generaal. Zy eischten, dat men hun de Troepen gave, die door hunne Provinciën betaald werden. De beide Gemagtigden van Groningen voegden daar by, dat hunne Provincie begeerde, dat men ze haar wedergeeven zoude, binnen acht dagen; dat zy de voorslagen des Konings billyk, en redelyk vonden; dat men ze zekerlyk moest aanneemen, en dat, zoo Spanje daar niet toe wilde verstaan, en 'er een oorlog uit volgde, hunne Provincie, om Spanjens wil niet in oorlog begeerde te treeden; dat, schoon de andere het alle zes eens waren, om Vrankryk te beoorlogen, die van Groningen zich 'er buiten zoude houden, en stil blyven zitten. De eene en de andere leverden hunne verzoeken schriftelyk over. Ik zond ze op den zelfden dag aan den Koning, op de berichten, welke hy vier- en vyfmaal 's weeks kreeg, van den staat, daar men binnen de Republyk in was, zulke maatregels nam, als hy overkomstig vond met zyne belangen.

8 April 1684. DE Gemagtigden van die twee Provinciën gingen uit de Vergaderinge der Staaten

ten-Generaal naar den Prins van Oranje, om hem dezelfde eifchen, en dezelfde verklaring te doen: maar die Prins deeze eifchen geweigerd hebbende, gelyk de Staaten-Generaal ook gedaan hadden, keerden zy weder naar hunne Provincie, om 'er hunne Overheden verflag van te doen.

IK fchreef den Koning des anderen daags, dat de Prins van Oranje in eene zeer groote verlegenheid was, en dat de tyding van zyner Majefteits vertrek, hem onuitfpreekelyk bedeeft had gemaakt; dat ik uit de heimelyke pogingen, die hy by my deed, bemerkt had, dat hy alles zoude doen, wat hy kon, om tyd te winnen, niet in ftaat zynde, om van buiten te *ageeren*, en buiten hoop van iets te verwerven, dat de zaaken van binnen kon doen veranderen: zoo dat ik zyne Majefteit vafter verzekerde, dan ik tot noch toe had gedaan, dat die Prins niets anders wenfchte, dan dat zyne Majefteit wat toegave, in de voorflagen van Vrede, om zich met goedfchik te redden, uit den flechten ftaat daar hy zich in zag; en dat ik overtuigd was, dat zulks zoo nadeelig voor zyner Majefteits belangen zoude zyn, dat eene vermeerdering zyner eifchen, hem zoo fchadelyk niet kon weezen.

DAT het gerucht van de naderinge zyner Wapenen, en van die des Keurvorften van Keulen, zulk eene wanorden in Overyffel gebragt had, dat men op het punt

gestaan had, van de huizen te plunderen, van alle Heeren van de Regeeringe, die de werving van zestien-duizend mannen toegestemd hadden, en dat die oproer zoo veel te meer te vreezen was voor den Prinse van Oranje, om dat de Adel in die Provincien al zoo weinig over hem voldaan was, als het Volk.

DAT de Heeren van de Regeering van Utrecht, die hem geheel toegedaan waren, hem verzocht hadden hun eenige Compagniën te zenden, om een' opstand in hunne Stad te verhoeden.

DAT verscheide lieden van die Provinciën, en ook van die van Gelderland, het beste dat zy hadden, in veiligheid zochten te brengen, dat 'er zelfs inwoonders van Utrecht waren, die een gedeelte van hun huisraad naar Amsterdam hadden doen brengen, en dat men in die Provinciën zoo sterk morde tegen het gedrag, dat men hield, vooral tegen de weigering van de openbaare rust te bevestigen, door het aanneemen van een Bestand; dat de Prins van Oranje, die er kennis van had, het gerucht uitstrooide, dat hy in Overyssel een Leger van acht- of tien-duizend mannen byeen zoude trekken, om die Provinciën te dekken, en te beveiligen.

21 April 1684. DE Prins van Oranje radeloos zynde, geliet zich, als of hy een pleisier-reisje ging doen, naar een Lusthuis, dat hy dicht by Haarlem heeft; en om zyn voorneemen des te beter te bedekken, nam hy de Prinses

ſes van Oranje met zich: maar des daags te voren had hy den Raad-Penſionaris Fagel heimelyk uitgezonden, om door de tuſſchenkomſt der vrienden, die hy te Amſterdam had, een mondgeſprek te beraamen, tuſſchen den Prins van Oranje, en eenige Regeerders van die Stad, om door dat middel een vergelyk tuſſchen den Prins van Oranje, en hen te bewerken: maar welke moeite hy ook nam, en hoe hy zich ook gevleid had, van daar in te gelukken, was'er niemant van de Regeering, die tot de voorgeſlaage byeenkomſt wilde verſtaan. Zy bleeven onverzettelyk, en toonden zich ſtoutmoediger, dan ooit; niets willende toegeeven, en ſtyf daar op ſtaande blyvende, dat de Prins van Oranje, en de Raad-Penſionaris Fagel hun vergelyk moeſten beginnen, met het byleggen der geſchillen, die tuſſchen Vrankryk en Spanje zweevende waren.

IK maakte den Koning bekend, dat de Heer Sidney, die Envoyé des Konings van England in den Haag geweeſt was, zynen Stalmeeſter had gezonden aan den Prins van Oranje, om hem Brieven te brengen, die men zeer geheim gehouden had; dat ik echter bevroed had, dat zy hem eene nette onderrichting gaven van de gevoelens des Konings van England, over den Staat der zaaken, waar van hy eene volkomen kennis had, door Mylord Sunderland, die den Koning, zynen Meeſter, verried. 18 April 1684.

IK was des te meer verlegen over dat bericht van den Heer Sidney, om dat ik niet wist, of de Koning de bevelen, die hy my had gegeeven, aan zyne Brittannische Majesteit bekend gemaakt had, en om dat ik 'er op dien dag andere kreeg, die my de magt benamen, om de toestemming der Staaten-Generaal, tot de voorslagen, die ik hun van wegen zyne Majesteit gedaan had, aan te neemen: zoo dat, indien de Prins van Oranje daar kennis van had gekreegen, en op zich willen neemen de Gemagtigden der Staaten-Generaal tot mynent te zenden, om my te zeggen, dat zy enkel en eenvoudig, of het Bestand, of den Vrede aannamen, op de Voorwaarden, die ik hun, van wegen zyne Majesteit, had voorgeslaagen, het antwoord, dat my bevolen was, daar op te geeven, de gemoederen zoo verbolgen gemaakt, en zulken wantrouwen verwekt zou hebben, zelfs in de harten der genen, die het best gezind waren, dat zy den Kryg verkoozen zouden hebben, en ik, noch niemant, in staat geweest zou zyn, om het hen te beletten.

Brief des Konings van den 13 April 1684.

DE Brief des Konings, die my dien nieuwen last gaf, was van den 13 April, en hield in, dat, schoon hy uit myne Brieven verstond, wat de Stad van Amsterdam, de voornaamste Zeeuwsche Steden, en de Provinciën van Vriesland en Groningen deeden, de Prins van Oranje echter voortging, met Troepen der Staaten-Ge-

Generaal te doen optrekken, tot hulpe der Spanjaarden, en dat hy het daar door in de magt van Hollandſche Officieren, die hem toegedaan waren, ſtelde, de Vereenigde Provinciën, door vyandlykheden tegen zyne Troepen, in een' openbaaren oorlog met hem in te wikkelen: Dat ik in 't kort zoude weeten, wat zyne beſluiten waren, over het gene voort zoude kunnen komen uit deeze dingen, die ſtrydig waren met het belang dat Vereenigde Provinciën hadden, om eene Vredebreuk te vermyden. Doch vermits alle de wel-meenende Steden en Provinciën, in een zoo gewigtig tydsgewricht, wel nieuwe pogingen zouden kunnen doen, om den Staaten-Generaal een beſluit te doen neemen, overeenkomſtig met de laatſte aanbiedingen, die ik hun gedaan had, en dat de Spanjaarden, en de Prins van Oranje zich daar niet ſterk tegen zouden ſtellen, met oogmerk van zyne Majeſteit te beletten te *ageeren*, en noch twee maanden tyds te winnen, terwyl men de bekrachtiging van Spanje inwachtede; zyner Majeſteits begeerte was dat, in geval men my iets dien aangaande quam voorſlaan, ik antwoorden zoude, dat ik niet wiſt, of zyne Majeſteit zich noch met dezelve Voorwaarden zoude vergenoegen, en dat ik alleenlyk op my zoude neemen hem daar kennis van te geeven, door eenen Poſtbode, indien men my Paspoorten tot zyne veiligheid gaf.

EN

EN, aangaande de Voorwaarden, die van wegen zyne Majesteit zoude kunnen vergund worden, tot herstellinge van den Vrede met Spanje, dat ik daar in 't kort onderrecht van zoude kunnen worden, om 'er eene opentlyke verklaaring van te doen aan de Staaten-Generaal.

ZYNE Majesteit schreef my ook, dat hy verstaan had, dat vier Esquadrons Ruitery, onder het bevel van den Heere van 's Gravemoer, een Officier der Staaten-Generaal, naar Roermonde in aantogt waren, en verklaard hadden, dat zy bevel hadden, om aan te vallen op eenige detachementen van zyner Majesteits Troepen, die uitgegaan waren, om den onderdaanen des Konings van Spanje de Brandschatting te doen betaalen, en dat ik van dit bericht zulk een gebruik by de wel-meenenden zoude maaken, als ik dienstig vond.

20 April 1684. IK behoefde niet te vreezen, dat ik den Staaten-Generaal, dat evengemelde antwoord zoude moeten doen: de Prins van Oranje, onbewust van zyne bevélen, was verre van hun, eenen uitstap te doen doen, die hy bequaam geacht zoude hebben, om den Vrede te kunnen bevorderen.

HY was alleen bedacht, om my in heimelyke Negotiatiën in te wikkelen, die ik niet nodig acht hier by te brengen, en die alleen strekten om tyd te winnen, en om te ontdekken, of de Koning niet toe zou geeven.

ON-

ONDERTUSSCHEN liet hy niets naa, om den Staaten-Generaal tot den oorlog aan te moedigen. Hy zond den Graaf van Waldek naar Kassel, om op den optogt der Troepen, die de Landgraaf den Spanjaarden moest geeven, aan te dringen. Hy vertoonde den Staaten-Generaal, ook eenen Brief van hunnen Envoyé aan het Hof des Keizers, die inhield, dat de Keurhorst van Beyeren hem verzocht had, by de Staaten-Generaal aan te houden, om hen tot de wervinge van zestienduizend mannen over te haalen; en hem verzekerd had, dat, zoo draa zy gedaan was, hy zestien-duizend mannen op den Rhyn zoude zenden. Ten anderen, belaste hy, dat zyne uitrusting binnen drie dagen gereed moest zyn, om te vertrekken naar zyn quartier, dat te Vilvoorden afgestoken was. Verscheide lieden konden niet begrypen, hoe hy voor kon neemen met Hulp-troepen op te trekken, de Staaten-Generaal niet in oorlog treedende. Maar ik was noch meer verwonderd, dat hy zich verre van den Haag dorst begeeven, in eenen tyd, dat de Republyk zoo oneenig en verdeeld was, en verscheide Provinciën hun misnoegen opentlyk te kennen gaven. 20 April 1684.

DE Koning schreef my eindelyk, den 20 April, dat beslooten hebbende den 22 te vertrekken, om zich te stellen aan het hoofd van het voornaamste zyner Legers, en Luxemburg onderwyl te doen belegeren, Brief des Konings van den 20 April 1684.

ren, dienſtig geoordeeld had, zyne voorneemens voor de laatſtemaal aan de Staaten-Generaal te kennen te geeven, door den Memorie dien hy my zond, en welken hy my belaſte, niet voor den 29 April in te leveren.

DE Memorie behelsde, dat, ſedert dat Spanje den oorlog tegen Vrankryk had verklaard, en dat de Koning niet had kunnen nalaaten zyne Wapenen in de Nederlanden te gebruiken, om die Kroon te noodzaaken, om de herſtelling van den Vrede te kiezen, voor het aanhouden van den oorlog, hy zich zoo gemakkelyk had getoond, tot een ſchielyk vergelyk, als men had kunnen begeeren, het zy door de aanbieding van een Beſtand van twintig jaaren, het zy door alle andere middelen, die hy ſedert had aangebooden, om den Spanjaarden tot aanneeminge van dat Beſtand, of ten minſten om den Staaten-Generaal gelegenheid te geeven, om den oorlog van de Nederlanden te verwyderen.

MAAR, dat de kuiperyen, en de ſterke aanzoek der Spaanſche Staatsdienaaren in den Haag, vermogen genoeg gehad hadden, om niet alleen de Staaten-Generaal te beletten, over de laatſte aanbiedingen zyner Majeſteit raad te neemen, maar ook om hen te beweegen, de Troepen die zy noch hadden aan de Spanjaarden te zenden, zodanig dat het aan de genen, die het bevel over die Troepen hadden, ſtond,

de Staaten-Generaal, door eenige vyandlykheid in eenen oorlog met zyne Majesteit te wikkelen, en het goed verstand, dat de Steden en Provinciën, die de oude en waare regels van staat het meest volgden, noch met zyne Majesteit wilden onderhouden.

DAT, dit zyne Majesteit overgehaald had, om aanstonds te vertrekken, en zich aan het hoofd zyner heiren te gaan stellen, om zich door geweld van Wapenen, eenen weg tot den Vrede te baanen, naa alle zachte middelen vruchteloos aangewend te hebben. Met dat oogmerk, had hy voorgenomen Luxemburg te belegeren, zoo, om dat die Stad geheel los was, van alles wat de Barriere der Vereenigde Nederlanden maakte, als om dat het voorneemen, 't welk zyne Majesteit had van 'er zich meester van te maaken, eer strekte, om den Vrede te bevorderen, en om zyne Onderdaanen te beveiligen, dan om die van zyne Katholyke Majesteit te ontrusten en te quellen, voor welke, die Plaats van geen nut meer kon weezen, dewyl zyne Majesteit, al het omgelegen land alrede bezat.

DAT niet te min, vermits zyne Majesteit den oorlog met geen ander voorneemen voerde, dan om Vrede te maaken, op redelyke voorwaarden, hy my belast had, hun te verklaaren, dat indien de Landvoogd der Nederlanden, het zy uit eige beweeginge, of op verzoek der Staaten-

Gene-

Generaal, de Stad van Luxemburg, met veertien of vyftien Dorpen, die 'er onder hooren, voor den 20 Mey, werkelyk in zyner Majesteits handen wilde stellen, zyne Majesteit niet alleen toestond, dat de Steden van Dixmuiden en Kortryk, naa dat de muuren en de vestingwerken, geslegt zouden weezen, aan den Katholyken Koning met haare afhangkelykheden wedergegeeven zouden worden, maar ook dat hy zoude afstaan van den eisch der veertig Dorpen, die by het Traktaat van Nymegen van de Kastelany van Doornik genomen, en by die van Aath gevoegd waren, en dat hy van alles wat hy sedert den 20 Augusty 1683 had ingenomen niets zoude behouden dan Beaumont, met de drie of vier Dorpen die van de afhanglykheid van dat Steedje noch overig waren, Bouvines dat 'er geene heeft, en Chimay met de twaalf of vyftien Dorpen, die 'er onder behooren; zodanig, dat men door middel van die wederzydsche overgaave en afstand, te weeten, van wegen zyne Majesteit, van alle zyne eischen en rechten op Aalst, en den ouden Burg van Gend, en andere Plaatsen door zynen Procureur-Generaal geeischt in de byeenkomsten van Kortryk, en van alles wat hy in bezit genomen had, sedert den 20 Augusty 1683, behalven Beaumont, Chimay en Bouvines, met het weinige, dat 'er onder hoort; en van wegen zyne Katholyke Majesteit, zoo

van

van de Plaatſen van Beaumont, Chimay, Bouvines en onderhorigheden, als van de Stad van Luxemburg, en van de Dorpen van haare Proosdye, men noch den Vrede kon herſtellen, en alle ſoorten van oorzaaken van verdeeldheid, die den peis in het toekomende zouden kunnen ſtooren, wegneemen; Vrankryk en Spanje ten anderen laatende in den zelfden ſtaat van bezittinge, waar in zy waren toen de blokkeering van Luxemburg opgebroken werd, zonder dat 'er van weêrkanten eenigen eiſch te berde gebragt mogt worden, om welke reden het ook mogt weezen.

DAT zyne Majeſteit reden had, om te gelooven, dat, indien de Staaten-Generaal de herſtelling van den Vrede, en de behoudenis der Barriere bedoelden, zy de Spanjaarden zouden beweegen, om zich voor de gevolgen van eenen kryg, die niet voordeelig voor hun kon uitvallen; te hoeden, door eene ſpoedige aanneeming van zyner Majeſteit laatſte aanbiedingen; of indien de Katholyke Koning hunne vermaningen in den wind ſloeg, verwachte zyne Majeſteit van hun, dat zy hunne Maatregels zodanig zouden neemen, dat hunne Troepen tot geene vyandlyke feitelykheden quamen met de zyne.

MAAR dat, hoe oprechtelyk hy voorgenomen had, de ruſt in Europa te onderhouden, door de middelen, welke hy den Staaten aan de hand gegeeven had, om de herſtelling van den Vrede te bewerken,

ken, zyne Majesteit, indien zy dezelve bleeven verwaarloozen, en hem zoo weinig vierden, dat zy hunne Troepen naar welgevallen der Spanjaarden Kryg lieten voeren, hun wel wilde verklaaren, dat op de eerste vyandlyke feitelykheid, die zy tegen de zyne zouden begaan, buiten de vaste Plaatsen zyne Katholyke Majesteit toebehoorende, hy zich genoodzaakt zoude vinden, schoon met ongenoegen, om terstond zyne bevélen te doen afgaan, om alle Schepen, Koopmanschappen en Goederen den Onderdaanen der Staaten-Generaal toebehoorende, aan te houden, en hen aan te merken en te handelen, als lieden die met alle hunne magt de hardnekkigheid der Spanjaarden voedende en ondersteunden, en niet minder kryg tegen zyne Majesteit voerden dan zyne grootste vyanden. Dat ik last had, om hun die verklaring te doen, en eene nette *Resolutie* te eischen, ten langsten binnen veertien dagen, die zyne Majesteit aan het hoofd zyner heiren zou verwachten; verklarende van nu af aan, dat de gemelde tyd verstreeken zynde, zyne Majesteit zich niet langer gehouden zoude achten, niet alleen aan eenige der voorslagen, die hy van te voren gedaan had, maar ook niet aan die hy noch tegenwoordig deed.

ZYNE Majesteit belaste my met eenen hem myne gevoelens mede te deelen, over het gene hy noch kon doen, ten voordeele van de Stad van Amsterdam,

en van de genen die met haar aan de herstelling van den Vrede arbeideden.

ZYNE Majesteit, gaf my in denzelfden Brief te kennen, dat, zoo de Memorie dien ik by de Staaten-Generaal zoude in leveren het goede uitwerksel voortbragt, dat tot de herstellinge van den Vrede te wenschen was, en zy voornamen en beslooten de Spanjaarden te noopen, om zyne aanbiedingen aan te neemen, zodanig, dat het maar aanquame op den nodigen tyd, om 'er den Landvoogd der Spaansche Nederlanden in te doen bewilligen, en vervolgens het Hof van Madrid, zyne begeerte was, dat ik uit zynen naam, terstond met de Staaten-Generaal kon overeenkomen, door een Traktaat, 't welk Geguarandeerd zoude worden, door den Koning van England, en zelfs door alle Vorsten, welke in die Guarantie zouden willen treeden, dat men, voor den 20 van aanstaande Maand Mey, de Stad van Luxemburg in zyner Majesteits handen stellende, en de Staaten zich verbindende, om Spanje binnen twee Maanden te doen bewilligen, in den afstand en overgaave der Steden en Dorpen, in den Memorie verklaard, zyne Majesteit, zynen heiren bevel zoude geeven, om te samen op den Spaanschen bodem te blyven, en daar de uitwisseling der bekrachtigingen, des Traktaats af te wachten, zonder ondertusschen eenige vyandlykheid te pleegen, echter op voorwaarde, dat by

het zelfde Traktaat noch bedongen wierde, dat in geval de Spanjaarden den tyd van twee Maanden lieten verloopen, zonder zyner Majesteits laatsten voorslag aan te neemen, de Staaten-Generaal zorg zouden draagen, dat de Troepen, die zy in Vlaanderen hadden, niet anders gebruikt zouden mogen worden, dan alleen tot verdediginge der Plaatsen, die de Katholyke Koning daar bezat; dat zy hem overal elders geene hulpe zouden mogen bieden, noch tegen zyne Majesteit, noch tegen zyne Bondgenooten, en dat hy zich ook zoude verbinden, geene andere Plaats in de Nederlanden te belegeren, of te bemagtigen, om welke reden het ook mogte weezen, zelfs geen' kryg te voeren ten platten Lande, indien de Spanjaarden zich aan hunnen kant, daar van onthielden; zyne Majesteit zich voorbehoudende zyne Wapens over te brengen in de Landen des Katholyken Konings, overal elders als in de Nederlanden, naa verloop der twee Maanden, tot dat Spanje den Vrede, dien het gebroken had, hersteld zoude hebben. En op dat de geschillen, die zyne Majesteit had met het Ryk, den Vrede in de Nederlanden niet hinderlyk zouden zyn, wilde zyne Majesteit noch wel, dat ik verzekeren zoude, dat zyne aanbiedingen van een Bestand van twintig jaaren, ten opzichte van Duitschland, noch plaats zouden hebben tot den 20 Mey, om indien tusschen-tyd, door het

Kei-

Keizerryk aangenomen te kunnen worden.

ZYNE Majesteit, beval my iemant naar Amsterdam te zenden, om den Regeerders van die Stad te verstaan te geeven, dat de begeerte die zy getoond hadden tot de herstellinge van den Vrede, en de onverzettelykheid, met welke zy zich gekant hadden, tegen alles wat den Vrede tusschen de Vereenigde Provinciën, en den Koning kon breeken, de eenigste oorzaak was, die hem had bewoogen om den Staaten-Generaal middelen aan de hand te geeven, om ten spoedigsten alle geschillen, die hy met Spanje had af te doen, door eenen duurzaamen Vrede; en dat ik hen kon verzekeren, dat zoo draa deeze oorlog geëindigd was, op de wyze die hy den Staaten-Generaal had voorgeslaagen, zy, door de gunstige behandeling, die hun in hunnen Koophandel zou wedervaaren, zouden zien, dat hun wys gedrag in 't byzonder voordeelig geweest was, en heilzaam voor alle de Vereenigde Provinciën.

IK antwoorde den Koning, dat ik den Memorie my toegezonden, den 29 April by de Staaten-Generaal zoude inleveren, volgens den last dien zyne Majesteit my daar toe had gegeeven; dat de hinderpaalen, die van Beuningen zynen Mede-Burgermeesteren dagelyks in den weg lei, om hunne goede voorneemens te dwarsboomen, oorzaak waren, dat ik niet met zekerheid kon instaan voor het uitwerk- 27 April 1684.

 sel

ſel, 't welk die Memorie in den Raad van Amſterdam zou voortbrengen. Ik voegde daar by, dat ik niet twyffelde, of die Burgermeeſter zou 'er gelegenheid uit neemen, om den Regeerderen van die Stad een miſtrouwen aangaande de voorneemens van zyne Majeſteit inboezemen; dat ik echter hoopte, dat ik 'er zyns ondanks, het beſluit van Luxemburg te belegeren, 't welk zyne Majeſteit genomen had, in zou doen goedkeuren, naardien ik voor twee of drie Maanden, alrede middel gevonden had, om hun het inneemen van die Plaats te doen houden, voor een' noodzakelyken uitſtap, om de Spanjaarden tot den Vrede te dwingen, en die zelfs het ſluiten daar van kon bevorderen en verhaaſten, vooraf een Manifeſt uitgeevende, door het welk zyne Majeſteit verklaarde, dat hy zich met die Plaats tot een Equivalent zyner eiſchen vergenoegen zoude, en beloofde Kortryk en Dixmuiden, en zelfs de veertig Dorpen van de Kaſteleny van Aath weder te geeven; maar dat de Stad van Leiden, ſchielyk omgeſlaagen zynde, door toedoen van Beverning, en de Prins van Oranje, de werving in de Provincie van Holland, hebbende doen beſluiten met meerderheid van ſtemmen, de Heeren van Amſterdam my toen verklaarden, dat de Belegering van Luxemburg hen onvermydelyk zoude dwingen, om de werving toe te ſtemmen, en hen aan den wille des Prinſen

van

van Oranje zoude onderwerpen, het welk my belet had den Brief dien ik daar over had geſchreeven aan zyne Majeſteit te zenden, naardien ik de zaaken geheel van gedaante veranderd had gezien. Doch dat vermits zy zich ſedert herſteld hadden, en ik de Heeren van Amſterdam over die onderneeming onlangs had gepolſt, ik oordeelde, dat het my niet moeyelyk zoude vallen, hun te doen ſtemmen in het voorneemen, dat zyne Majeſteit had van dat Equivalent, 't welk buiten de Barriere was weg te neemen, tot eene billyke voldoeninge zyner eiſchen. Dat ik by alles wat ik hun alrede had doen zeggen, kon voegen, dat zyne Majeſteit zich tot die onderneeminge had zien noodzaaken, door het gedrag des Prinſen van Oranje, wiens onbillyke onderneemingen, zoo lang hadden geduurd, dat de zaaken 'er door tot het uiterſte gekomen waren; en dat hy, had hy het uit inzicht voor de Republikeinen niet gelaaten, de Nederlanden, alrede aangetaſt zoude hebben. Dat zy geen ander middel meer overig hadden, om zich te bevryden van de ongelukken, daar zy mede gedreigd werden, dan alles te voorkomen, wat oorzaak zou kunnen geeven tot eene Vredebreuk met zyne Majeſteit; en dat, vermits hy noch wel in goed verſtand met de Staaten-Generaal wilde leeven, het hun werk was den Prins van Oranje te beletten, zyne magt te misbruiken, om hen hunnes ondanks

en in weêrwil van zyne Majesteit in den oorlog te sleepen.

IK vertoonde zyne Majesteit ook, dat ik oordeelde dat, naa dus tot hun gesproken, en hun zyner Majesteits voorneemen gezegd te hebben, het aan hen stond zich te verklaaren, over hetgene zy begeerden; en dat, zoo zy goed konden vinden, dat men wat meer aanzien voor hun toonde, dan voor de rest der Republyk, zy van zelfs dingen van my zouden eischen, die zy weigeren zouden, indien ik ze hen aanbood. Dat, zoo lang zy dat niet deeden, ik niet dienstig oordeelde eenig onderscheid te stellen, tusschen de Heeren van Amsterdam, en de andere wel-meenende Leden van den Staat; dat zulks hen hatelyk maken en buiten staat stellen zoude van met vrucht aan den Vrede te arbeiden; dat het genoeg was hoog by hun op te geeven, van de twintig dagen uitstel, die zyne Majesteit den Spanjaarden weêr vergunde, en hen te vermaanen hun voordeel te doen met die nieuwe genade, welke hy hun bewees.

INTUSSCHEN zag ik my genoodzaakt eene verklaring te verzoeken over twee dingen, die in dien Memorie stonden; het eerste, dat 'er in 't geheel niet in gerept was van een Bestand, maar alleen van Vrede. Ik wist niet, of het naa de verovering van Luxemburg was, dat de Koning niet meer gehouden wilde wezen aan het Bestand, en volstrekt een Trak-

taat

taat van Vrede begeerde. Het ander waar op ik vreesde, dat de Raad-Pensionaris vitten zoude, was, dat de Koning verklaarde, dat hy naa verloop van veertien dagen, niet meer gehouden wilde wezen, niet alleen aan eenige der voorslagen, die hy van te voren gedaan had, maar ook niet aan die, welke hy noch tegenwoordig deed. Ik twyffelde niet, of die Raad-Pensionaris zou de Staaten van Holland willen verzekeren, dat de Koning dan geduurende veertien dagen meende gehouden te zyn, aan de nieuwe en aan de oude voorslagen. Men zal in 't vervolg zien, dat het niet zonder reden was, dat ik daar over aan het Hof schreef, en dat het weinig scheelde, of dit Byvoegsel had den Vrede verbroken.

IK schreef ook in den zelfden Brief, dat ik reden had om te gelooven, dat de Raad-Pensionaris Fagel ziek was, om dat hy ziek wilde wezen; dat hy zich 's daags te voren had bevonden in eene byzondere Vergaderinge der voornaamste Hollandsche Steden; maar dat hy'er het ongenoegen gehad had van de Gemagtigden van Dordrecht en Leiden te hooren zeggen, dat men den Spaanschen Envoyé ronduit moest verklaaren, dat, indien hy de voorwaarden, door zyne Majesteit aangebooden, niet wilde aanneemen, de Staaten-Generaal zich onzydig wilden houden en zich niet bederven om de Spanjaarden. Men zou verwonderd geweest zyn van 27 April 1684.

de Stad Dordrecht zulke taal te hooren voeren, de Penſionaris van die Stad, en het meerendeel der Regeerders tot dien tyd, de belangen des Prinſen van Oranje blindeling aangekleefd hebbende, indien men niet verſtaan had, dat zy niet langer anders dorſten ſpreeken, het volk van Dordrecht hen op de ſtraaten gedreigd hebbende, dat, zoo de zaaken bleeven op den voet, daar zy op waren, en het Oorlogsvuur ontſtooken werd, zy ze zouden verſcheuren.

27 April 1684.

DE Voorzitter Canon, die den 15 April in den Haag gekomen was, in hoedanigheid van buitengewoonen Envoyè des Hertogs van Lotheringen, deed my eenige dagen daar naa vraagen, of ik hem wel wilde ontvangen. Ik oordeelde niet dienſtig, hem een vaſt antwoord te geeven, zonder daar bevel toe te hebben van den Koning: maar vermits zyne Majeſteit eertyds wel had willen toelaaten, dat ik den Heer Serinchant zag, die in den Haag was met het zelfde Karakter, antwoorde ik, dat ik den Heer Voorzitter Canon kende, en dat, zoo hy my op dien voet wilde komen bezoeken, ik hem ontvangen zou; maar dat, indien hy in Ceremonie kwam, als Envoyé des Hertogs van Lotheringen, ik hem niet ontvangen zou, dewyl'er geen andere Envoyé des Hertogs van Lotheringen in den Haag kon wezen, dan ik. De Koning liet my weeten, dat hy goedvond dat ik den Voorzitter Canon ontving op de

Brief des Konings, van den 2 Mey 1684.

de wyze, als ik my had verklaard. De Engelſche Envoyé hem myn antwoord overgebragt hebbende, zei hy, dat hy 'er zich over zoude beraaden, en hy quam niet by my. Ik weet niet, of hy myne weigering voorzien had, dan of de Oostenrykſche Staatsdienaars, daar hy volkomen van afhing, hem beletteden het voorneemen, dat hy had van my te komen zien, uit te voeren.

IK liet den Koning eenige dagen daar naa weeten, dat ik naar Amſterdam, en naar de Provinciën van Vriesland en Groningen gezonden had, om haar het beleg van Luxemburg, en de Voorwaarden, op welke de Vrede noch gemaakt kon worden, bekend te maaken; en dat ik hun alles, wat ik bequaamſt gevonden had, om hun dat beleg te doen goed keuren, had doen voorhouden; dat ik een goed antwoord van hun verwachte, maar dat ik het noch niet had: dat ik den 29 April den Memorie by de Staaten-Generaal ingeleverd had; dat de Prins van Oranje en zyne aanhangers daar zeer neêrſlagtig over waren; dat die Prins, die den 30 zou vertrekken naar Vilvoorden, zyne reis had geſtaakt, en een gedeelte van zyne uitrusting, en zyne Wiſſelpaarden, die al vertrokken waren, wederom doen komen. 1 Mey 1684.

DAT de Verklaring, in dien Memorie vervat, dat op de eerſte vyandlykheid, die de Troepen der Staaten-Generaal zouden pleegen tegen die van zyne Majeſteit, hy de 4 Mey 1684.

de Schepen en Goederen, aan de Onderdaanen van den Staat behoorende, in beslag zoude doen neemen, een' grooten schrik in de Hollandsche Steden gespreid had; en dat de Prins van Oranje oordeelde, dat zyne Majesteit in die plaats van den Memorie, zoo wel als in verscheide andere, de Hollanders zoo fel geraakt had op hunne gevoeligste plaats, en dat hy zoo diep in de gevoelens en geheimen der Republikeinen doorgedrongen was, dat hy, Prins van Oranje, daar een voorwendsel uit genomen had, om te zeggen, dat ik te Amsterdam geweest was, om'er over dien Memorie te raade te gaan; dat het oogmerk des Prinsen van Oranje was daar door te verzwakken alles wat de Heeren van Amsterdam zouden zeggen, om dat Geschrift te ondersteunen: Dat de Hollandsche Steden zich onderwyl sterker dan ooit voor den Vrede verklaarden; dat ik heimelyke berichten had, dat die van Delft niet dulden zouden, dat de Prins van Oranje het Kanon liet wegneemen, wiens Magazyn onder de bewaring van die Stad is; dat ik meer en meer bevestigd werd in de gedachte van het gene ik overgebriefd had, dat alle eerlyke lieden het voorneemen van zyne Majesteit zouden goedkeuren; dat zelfs eenige van hun my alrede gezegd hadden, dat het den Vrede zoude voortbrengen, of dat de Prins van Oranje zich den haat van eenen Kryg, waar van de Provinciën en het Volk zoo

groot een afkeer hadden, op den hals zoude moeten haalen; dat de Koning echter nergens ſtaat op moeſt maaken, naardien de Prins van Oranje noch by zyn voorneemen bleef; dat hy in tegendeel aan eenige perſoonen van den Staat met vry veel drift had gezegt, dat hy liever wilde ſneuvelen aan het hoofd van twintig-duizend mannen, dan door den Haag wandelen met zyne Lakeijen: Dat men derhalven vaſt moeſt ſtellen, dat hy zyne uiterſte pogingen zoude doen, om de Staaten-Generaal te beletten, een beſluit, overeenkomſtig met hunne belangen, te neemen. Doch dat, ſchoon zyn gezag daar groot genoeg toe was ('t welk ik niet geloofde) die Memorie evenwel niet zonder uitwerking zou blyven, en ten minſten te wege brengen dat, indien zyne Majeſteit naa den 20 Mey iets ondernam, het Volk overtuigd zoude zyn, dat hy'er zich toe gedwongen zag door het gedrag des Prinſen van Oranje, zoo dat het vertrouwen, 't welk men moeſt ſtellen op des Konings woord, en op de oprechtheid zyner gevoelens voor het welzyn der Republyk, niet weggenomen wordende door zyne Krygsbedryven, naa dien laatſten Memorie, het niet moeijelyk zoude vallen de goede verſtandhouding, die geſchort zou zyn, in't kort weder te herſtellen.

IK liet zyne Majeſteit ook weeten, dat de Solliciteurs, die gewoon waren geld te verſchieten, aan de Officieren der Regimen-

menten, weigerden het langer te doen, niet alleen, om dat de byzondere menschen hun geld niet by hun wilden uitzetten, maar ook, om dat de Kantooren der Steden geslooten waren; zoo dat de Solliciteurs hun gewoon verschot niet meer doende aan de Kolonels, de Kapiteins, en Onder-Officieren, de Soldaaten niet betaald wierden, het welk eene groote wanorden veroorzaakte.

MAAR naar myn verstand, was 'er niets, dat het goede uitwerksel, dat men verwachten moest van het besluit, dat zyne Majesteit genomen had, van Luxemburg te belegeren, en Spanjen met eenen den Vrede aan te bieden, beter aantoonde dan de drift des Spaanschen Envoyé. Die Staatsdienaar was, toen hy mynen Memorie, van den 29 April ontving, naar Brussel gegaan, om den Markgraave de Grana te spreeken: zy stelden daar eenen Memorie op, om tot antwoord op den mynen te dienen, welken hy den 3 Mey by de Staaten-Generaal quam inleveren. De inhoud van dien Memorie was, dat de bevélen, die de Markgraaf de Grana, en hy van den Koning hunnen Meester, ontvangen hadden, waren, " Naa geene
,, van de onbillyke, argelistige, en onuit-
,, voerlyke voorslaagen van Vrankryk te
,, luisteren, in geene Negotiatie met die
,, Kroon te treeden, 't en zy op den
,, voet, die altoos in gebruik geweest
,, was, tusschen gelyke Koningen en Vor-
,, sten,

„ ſten, Chriſtenen en Mogendheden, en
„ geen vergelyk te ſluiten, dat niet bil-
„ lyk, zeker, vaſt, en algemeen ware,
„ met inſluitinge van alle Bondgenooten.
„ Dat op dien grond zyne Katholyke Ma-
„ jeſteit beſlooten had het overſchot zyner
„ Nederlanden in de waagſchaal te ſtel-
„ len, liever dan toe te laaten, dat men
„ hem door geweldenaryen, en bedrog,
„ Wetten voorſchreef. Dat de nieuwe
„ Voorſlagen, die Vrankryk aan de Staa-
„ ten-Generaal deed, trotſcher, onveili-
„ ger, onzekerder, en onredelyker wa-
„ ren, dan die het tot dien tyd toe gedaan
„ had; en dat zy evenwel ſteeds dezelfde
„ waren, om dat hun eenigſte doel altyd
„ was geweeſt, en noch was, de trouw
„ der Traktaaten te ſchenden, de Staa-
„ ten-Generaal liſtig op te houden, hen
„ by al de waereld te doen gaan voor lie-
„ den van weinig doorzicht, en hun hun-
„ ne Vryheid geheel en al te beneemen,
„ naardien het uitſtel, dat Vrankryk gaf,
„ om niet te *ageeren* aan den eenen kant,
„ als het aan een' anderen kant eene Plaats,
„ gelyk als Luxemburg, belegerde, maar
„ een nieuwe ſtrik was, geſpannen door
„ een' ingebeelden ſchyn der ruſte, welke
„ het de Kroone van Spanje zoo lang be-
„ nomen had, door die ſoort van wegen,
„ naardien de verplichting, zoo wel als
„ het belang, der Staaten-Generaal was,
„ Spanje by te ſtaan, niet alleen in de Ne-
„ derlanden, maar ook op alle andere

„ plaat-

„ plaatſen der waereld het ook mogt we-
„ zen, dewyl de Nederlanden gevoel
„ zouden hebben van de veroveringen,
„ die de Franſchen zich inbeeiden, elders
„ dan in de Nederlanden op Spanje te
„ doen, en om dat, op welke wyze
„ Vrankryk de Nederlanden kreege, de
„ Staaten-Generaal terſtond tot de ſlaver-
„ ny van Vrankryk zouden vervallen; en
„ hy twyffelde niet, of dat alles was hun
„ te over bekend, en het venyn, en de
„ argliſtigheid van den Memorie des Fran-
„ ſchen Ambaſſadeurs, zoo zichtbaar, dat
„ dat zy het moeſten ontdekken. Einde-
„ lyk, dat hy hoopte, dat men met Gods
„ hulpe, en gemeene kracht het verlies
„ van Luxemburg, noch kon voorkomen,
„ of herſtellen, de Staaten-Generaal noch-
„ maal verzekerende, dat het beſluit des
„ Katholyken Konings onwrikbaar zoude
„ zyn, hoe de zaaken ook mogten loopen;
„ dewyl zyn gemoed, zyn eere, en zyn
„ belang t'ſamen geſpannen hadden, om
„ het hem te doen neemen.

Einde des Tweeden Deels.

